

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ SPOR BİLİMLERİ DERGİSİ

Cilt: 4 Sayı: 1 Yıl: 2021

Journal of COMU Sport Sciences
Volume: 4 Issue: 1 Year: 2021

ÇOMÜ Spor Bilimleri Dergisi

Journal of COMU Sport Sciences

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi resmi yayınıdır.

The official journal of Çanakkale Onsekiz Mart University Faculty of Sport Sciences

Yılda iki kez elektronik olarak yayınlanır. / Published electronically two times a year

Yayın dili Türkçe ve İngilizcedir. / Official languages are Turkish and English

Yaygın süreli yayındır. / Widespread periodical publication

Yayın İdare Adresi / Editorial Office

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Çanakkale/Türkiye

Telefon / Telephone: +90 286 218 22 97

Faks / Fax: +90 286 218 21 77

e-posta / e-mail: comusbd@gmail.com

Web link: <http://dergipark.gov.tr/comusbd>

ÇOMÜ Spor Bilimleri Dergisi

Journal of COMU Sport Sciences

Baş Editör/ Editor-in-Chief

Prof. Dr. Hürmüz KOÇ

Editör/ Editor

Doç. Dr. Gökmen ÖZEN

Yayın Kurulu / Editorial Board

Dr. Abdulmenaf KORKUTATA

Dr. Ahmet YAPAR

Dr. Barış BAYDEMİR

Dr. Can ÖZGİDER

Dr. Cevdet CENGİZ

Dr. Emrah AYKORA

Dr. Gülçin GÖZAYDIN

Dr. Gülşah ŞAHİN

Dr. Günay ESKİCİ

Dr. Hasan ABANOZ

Dr. Hüseyin Özden YURDAKUL

Dr. İlhan ADILOĞULLARI

Dr. Mahmut AÇAK

Dr. Murat ASLAN

Dr. Mustafa Deniz DİNDAR

Dr. Necati CERRAHOĞLU

Dr. Özdemir ATAR

Dr. Özhan BAVLI

Dr. Sinan UĞRAŞ

Dr. Şakir SERBES

Dr. Zülbiye KAÇAY

ÇOMÜ Spor Bilimleri Dergisi

Journal of COMU Sport Sciences

İÇİNDEKİLER / CONTENT

COVID-19 Pandemi Sürecinde Sporcu Beslenmesi: Beslenme Alışkanlığı Değişimleri ve Öneriler.....1-9

Tolga ŞAHİN

Lise Öğrencilerinin Engelli Bireylere Yönelik Tutumlarının İncelenmesi (İstanbul Avrupa Yakası İl Örneği).....10-22

Alev PAÇAL, Mehmet ALTUN, Kemal KURAK

Futbol Taraftarlarının Spor Kulüplerine Güven Düzeylerinin İncelenmesi (Yeni Malatyaspor Örneği).....23-45

Buğra Çağatay SAVAŞ, Emine ÖZTÜRK KARATAŞ, Özgür KARATAŞ

Spesifik Kor Antrenmanlarının Elit Tenis Oyuncuların Kuvvet Ve Denge Performansına Etkisi.....46-60

Erhan KARA, Yunus Emre ÇELİK

Mardin Artuklu Üniversitesi Öğrencilerinin Engellilere Yönelik Tutumlarının İncelenmesi.....61-70

Abdullah ALTUNHAN, Ramazan BAYER, Muhammed Zahid AÇAK

COVID 19 Pandemi Sürecinin Sporcuların Beslenme Davranışları Üzerine Etkisi

Tolga ŞAHİN*

ÖZET

Amaç: Bu çalışmanın amacı COVID-19 pandemi sürecinde evde kalma önlemlerinde sporcu beslenmesi ile ilgili bilimsel yayınları ve beslenme alışkanlığı değişimi üzerine bilimsel önerileri derlemektir.

Yöntem: Pandemi süresinin kısalığı ve bilimsel yayın üretim hızı dikkate alınarak sistematik olmayan derleme ile sporcu beslenmesi üzerine yayınlardan gelen öneriler ve görüşler bir arada sunulmuştur.

Bulgular ve Sonuç: Araştırma sonuçları karantina kaynaklı evde kalınan sürede ani yaşam tarzı değişikliği ve stress sonucu sporcularda beslenme alışkanlığı değişimi ve fazla yemek tüketimi olabileceğine karşı uyarmaktadır. Ayrıca, makrobesinlerin oranında değişim (yağ miktarı fazla veya yüksek glisemik indeksli karbonhidratlar) kilo alımına neden olma riskini arttırmıştır. Antrenman uyarını azalan sporcuların bu dönemde kas kütle kaybından kaçınabilmeleri için yeterli miktarda protein tüketmesinin önemi vurgulanmıştır. Ek olarak, sporcular pandemi dönemi özelinde doğru ve güvenli ergojenik yardımcı kullanımını (azaltım veya kesinti uygulamaları) sağlamalı ve bağışıklık sistemini desteleyecek yeterli vitamin ve mineral içeren bir diyetle beslenmelidir. COVID-19 sırasında sporculara verilen sağlıklı beslenme desteği, yağsız kütle, güç ve kardiyorespiratuvar uygunluk gibi sportif performans bileşenlerinde koruma ve iyileşme için önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Sporcu beslenmesi, besin desteği, günlük protein miktarı, COVID-19 pandemisi.

ABSTRACT

The Impact of the COVID 19 Pandemic on the Nutrition Behaviors of Athletes

Purpose: The aim of this study is to review recent scientific publications on sports nutrition during home stay preventions and recommendations on dietary habits during the COVID-19 pandemic.

Method: We performed a non-systematically review regarding the short duration of the pandemic and the fast scientific production, so recommendations from publications on sports nutrition were presented in this study.

Results and Conclusion: The results of these studies indicated that be aware against the possibility of a change in nutritional habits and excessive food consumption in athletes as a result of sudden lifestyle changes and stress during the quarantine-related home stay. In addition, the risk of a change in the ratio of macronutrients (high fat or high glycemic index carbohydrates) has been highlighted. It is emphasized that the athletes whose training stimulus decreased should consume a sufficient amount of protein in order to avoid muscle mass loss during this period. Further, athletes should ensure the correct and safe use of ergogenic aids (reduction or interruption to supplements) specific to the pandemic period and should be fed a diet containing sufficient vitamins and minerals to support the immune system. During COVID-19 process, sports nutrition and healthy diet support are important for maintenance and development in athletic performance components such as lean mass, strength, and cardiorespiratory fitness.

Keywords: Sports nutrition, supplement, daily protein intake, COVID-19 pandemic.

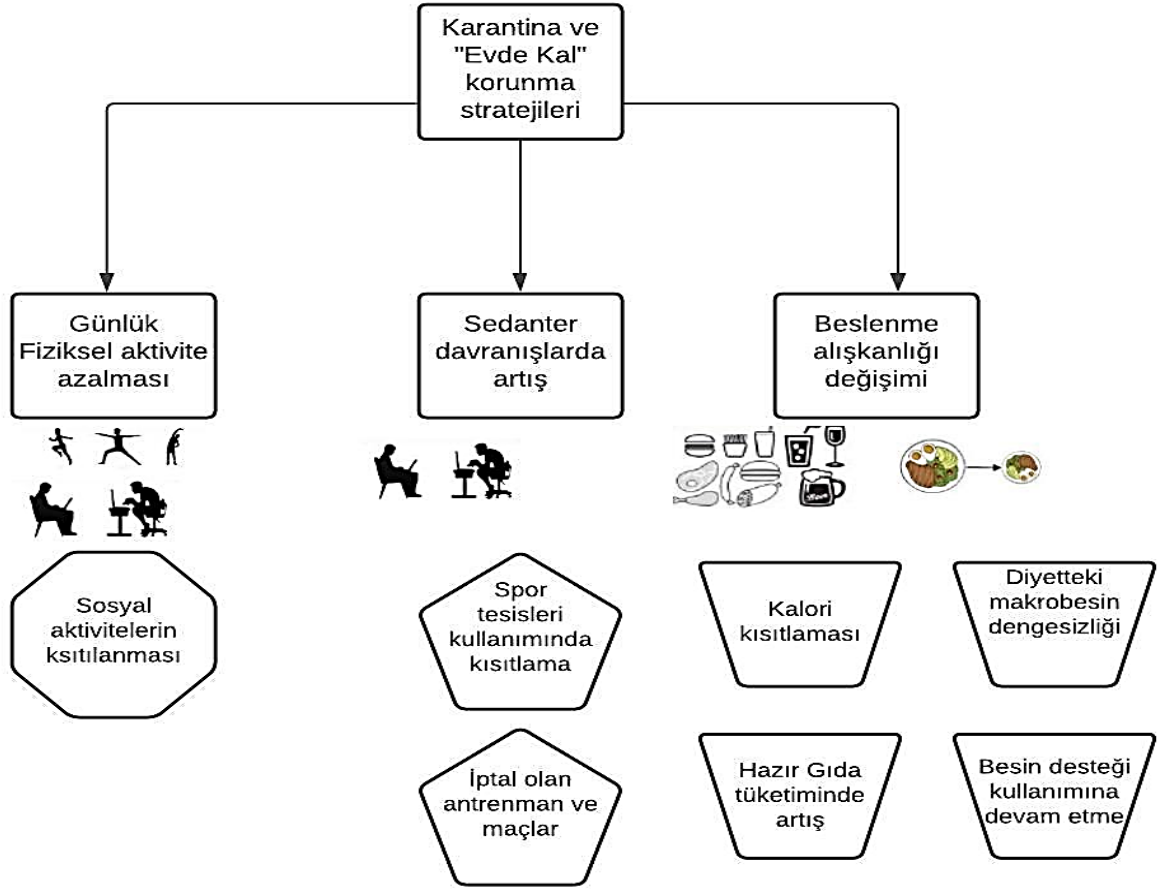
GİRİŞ

Dünyayı etkisi altına alan yeni tip koronavirüs salgını hayatın hemen her alanında olduğu gibi sporda maçların iptal edilmesi ve antrenman ortamlarının kullanım kısıtlaması gibi nedenlerle rutin yaşantıyı olumsuz etkilemiştir. COVID-19 pandemi döneminde sporcuların evde kalmaları sonucunda her ne kadar ev ortamında bireysel antrenman yapılsa dahi yetersiz uyarıcı, düşük antrenman yükü nedeniyle kısmen fizyolojik adaptasyonların kaybedildiği detraining ile sonuçlanmıştır (Sarto ve ark., 2020). Sporcuları pandeminin olumsuz etkilerinden korumak sadece antrenmanla ilgili fiziksel ve fizyolojik düzenlemeleri değil aynı zamanda mental sağlık, davranış değişimleri ve beslenmenin de içinde bulunduğu çok yönlü bir yaklaşım gerektirmektedir. Sedanter bir birey ile sporcuların günlük alması gereken enerji gereksinimi ve makro & mikrobeyin oranları farklıdır. Ayrıca, sporcuların yapmış olduğu spor branşına ve fiziksel aktivite düzeyine göre farklılık göstermektedir. Sporcu beslenmesi makrobeyinler ve mikrobeyinler alımı ile besin takviyelerinin doğru kullanımı açısından özel bir düzenleme gerektiren, spor performansını direkt etkileyen bir disiplindir. Doğru sporcu beslenmesi tavsiyeleri performansı artırmak ve sporcu sağlığını korumak ve geliştirmek için hayati önem taşımaktadır (Bentley ve ark., 2020). Bu çalışmanın amacı, COVID-19 pandemisinin sporcularda beslenme davranışı değişimine etkisini incelemek ve karantina sırasında sporcu beslenmesi önerilerini derlemektir.

Beslenme Davranışlarında Değişim

Sporcuların evde kalınan kısıtlama süresinde beslenme alışkanlıklarına göstermesi gereken önemin en az egzersiz kadar olduğuna dikkat çekilmektedir (Andreato ve ark., 2020). Çünkü bu dönem sporcular için daha sedanter yaşam şekli ile birlikte yüksek enerji alımı ile hareketsizliği beraberinde getirmektedir (Şekil 1). Özellikle ani yaşam tarzı değişikliği ve karantinanın yarattığı stres ve anksiyete kaynaklı fazla yemek tüketimine karşı dikkatli olmak gerekebilir (Rice ve ark., 2016).

Karantina döneminde can sıkıntısı ve stres sporcular üzerinde birtakım beslenme alışkanlıklarında değişimlere yol açmaktadır. Karantina sırasında rutin gündelik yaşam düzenleri bozulan sporcularda aşırı yeme isteği ve dengesiz beslenme gibi olumsuz beslenme davranış değişimi görülebilmektedir. Özellikle şeker ve yağ açısından zengin gıdalar ve ultra işlenmiş hazır besinlerin çok tüketilmesi gibi sağlıksız beslenme davranışları tehdit oluşturmaktadır. Ayrıca bu beslenme davranışı benimsenirse pandemi ve karantina sonrası için de olumsuz etkileri sürebilecek bir tehlike olduğu görülmektedir (Schyns, 2020). Bu nedenle, temel beslenme eğitimi sporcular için ciddiye alınmalıdır.

Şekil 1. Karantina döneminin yaşam tarzı ve beslenme davranışları üzerine etkisi

Karantina döneminde can sıkıntısı ve stres sporcular üzerinde birtakım beslenme alışkanlıklarında değişimlere yol açmaktadır. Karantina sırasında rutin gündelik yaşam düzenleri bozulan sporcularda aşırı yeme isteği ve dengesiz beslenme gibi olumsuz beslenme davranış değişimi görülebilmektedir. Özellikle şeker ve yağ açısından zengin gıdalar ve ultra işlenmiş hazır besinlerin çok tüketilmesi gibi sağlıksız beslenme davranışları tehdit oluşturmaktadır. Ayrıca bu beslenme davranışı benimsenirse pandemi ve karantina sonrası için de olumsuz etkileri sürebilecek bir tehlike olduğu görülmektedir (Schyns, 2020). Bu nedenle, temel beslenme eğitimi sporcular için ciddiye alınmalıdır.

Roberts ve ark. (2020) ragbi oyuncularında COVID-19 önlemleri kapsamında uygulanan kısıtlamanın beslenme alışkanlığı değişikliğine olan etkisini incelemiştir. Çalışma sonuçlarında katılımcıların yaklaşık %36'sı yiyecek tüketiminde artış bildirirken %17'si daha az sebze ve meyve tükettiklerini ve %26'sı daha fazla hazır ve paketli gıda aldıklarını rapor etmiştir. Pandemi döneminde kulüp sporcularına diyetisyenler tarafından düzenli olarak beslenme tavsiyesi verilse dahi sporcuların sosyal medya ve yakın çevrelerinden güvenilir olmayan beslenme önerileri aldıkları tespit edilmiştir. Ayrıca, antrenman programları

kesintiye uğrayan bu sporcu grubunun büyük kısmı kısıtlama sonucu evde kaldıkları dönemde öncekine göre beslenme alışkanlıklarını değiştirmediklerini bildirmiştir (Roberts ve ark., 2020). Bu nedenle, daha düşük yoğunlukta antrenman yapılmasına rağmen glisemik indeksi yüksek gıdaların aynı miktarda tüketilmesi enerji dengesinde bozulma ve kilo alımına yol açabilir.

Sporcular için Doğru Beslenme

Pandeminin sporcular için potansiyel olumsuz etkilerinden kaçınma konusunda rehber öneriler sunan Andreato ve ark. (2020), makrobesinlerin porsiyonlarını azaltmanın yanı sıra, besin takviyeleri ve ergojenik yardımcıların kullanımında da azaltma veya tamamen bırakma önemine vurgu yapmaktadır. Ayrıca, bağışıklığı güçlendirecek besinlerin alınmasına özen göstermek ve işlenmiş gıdaların tüketiminden kaçınmak diğer sporcu beslenmesi tavsiyeleridir. Ek olarak, dengeli öğünlerle beslenmek dışında düzensiz atıştırmalardan kaçınmak gerektiğine dikkat çekilmektedir (Naja ve Hamadeh, 2020). Sporcularda yeterli protein alımının (1.2 – 2.0 g/kg/gün) kas kütlelerinin korunması ve yağsız vücut ağırlığını korumadaki rolü önemli bir faktördür (Campbell ve ark., 2007). Sporcuların günlük diyetlerinde yetersiz protein alımı negatif protein dengesi sonucu iskelet kası protein katabolizmasıyla sonuçlanarak kas kütleleri ve kuvvetini olumsuz etkilemektedir (Carbone ve Pasiakos, 2019). Bununla birlikte, pandemi sonrasında spora geri dönüş öncesinde sakatlık risk yönetimi kapsamında öneriler fiziksel kapasite, spor spesifik aktiviteler, anksiyeteye mücadeleyle birlikte sporcu beslenmesini içermektedir (Stokes ve ark., 2020).

Sporcularda enerji üretiminde karbonhidrat, yağ asidi ve amino asitlerin metabolizmasına katılan çoğu enzim için koenzim olarak B vitamini görev almaktadır. C vitamini ise bağışıklık sistemindeki rolünün yanı sıra potansiyel antioksidan etkisi nedeniyle fiziksel performans artışından sorumlu görülmektedir. Diyetteki zayıf mineral içeriği olası demir eksikliğine neden olarak anemi (hemoglobin miktarının erkeklerde <13 g/dL ve kadınlarda <12 g/dL olması) ile sonuçlanabilir. Sporcularda görülen anemi tablosu kırmızı kan hücrelerinin oksijen taşıma kapasitesini düşürerek dayanıklılık performansını olumsuz etkilemektedir. Araştırmalar, genel olarak sporcuların önerilenden daha fazla vitamin ve mineral desteği aldığını ve bu desteklerin sportif performansa olumlu etkisi olmadığını göstermektedir (Maughn ve ark., 2004; Van Gammeren, 2008). Ancak mineral eksikliğinde aerobik ve anaerobik performansta ve maksimal kuvvette azalma görülebilir. Sporculara pandeminin olumsuz etkilerinden kaçınma yolları hakkında beslenme önerileri sunan Andreato ve ark (2020), antrenman eksikliği kaygısıyla ek besin desteği alımına

yönelmemeleri konusunda uyarılmıştır. Buna karşın sporcu beslenmesi hakkında doğru bilgiye ulaşmalarının ve bilimsel öneriler doğrultusunda hareket etmelerinin önemini vurgulamıştır.

Beslenme ve Bağışıklık Sistemi

COVID-19 pandemisinde enfeksiyonları önlemede mikrobelerin klinik kullanımını inceleyen bir araştırmada çinko, C ve D vitaminlerinin viral replikasyon oranını ve proinflatuar sitokin salınımını (enfeksiyona erken dönem bağışıklık yanıtı) azaltmaya yardımcı olacağına yönelik bulgular vardır (Laffaye ve ark., 2021). Ancak bu çalışma bulguları farklı risk gruplarında ve özel grup olan sporcularda randomize kontrol çalışma eksikliği dahilinde değerlendirilmelidir.

Beslenme, bağışıklık sisteminin gelişmesinde ve korunmasında önemli bir rol oynar. Beslenme eksiklikleri, bağışıklık tepkisini tehlikeye atabilir ve enfeksiyonlara duyarlılığı artırabilir. Bunun yerine, iyi bir beslenme durumu hastalıkların gelişimini ve bağışıklığın zayıflamasını önleyebilir. Besin eksikliği, vücudun bağışıklık sisteminde değişime yol açabilir. Hayvan çalışmaları, çinko, selenyum, demir, bakır, folik asit ve A, B6, C, D ve E vitaminlerindeki eksikliklerin bağışıklık yanıtında olumsuz sonuçlar olabileceğini göstermiştir (Chandra, 1997).

Vücuda alınan besinler patojenlere karşı bağışıklık yanıtı için önemlidir, böylece hücreler sitokinleri ve antikorları bölebilir, üretebilir ve serbest bırakabilirler (Nieman ve Bishop, 2006). Bağışıklık sistemindeki hücrelerde bulunan birçok enzim mikro besinlerin varlığını gerektirir. Bağışıklık fonksiyonlarının en uygun şekilde sürdürülmesinde çinko, demir, bakır, selenyum ve A, B6, C ve E vitaminlerinin önemli rolleri vardır (Calder ve Kew, 2002). Ayrıca, son klinik çalışmalar, COVID-19 pozitif hastalarda D vitamini kullanımının tedavide önemli bir rolünün olduğuna dikkat çekmektedir. Bir yandan, D vitamini negatif bir endokrin Renin-Anjiyotensin Sistemi (RAS) modülatörü gibi görünmektedir. Benzer yararlı etkisi ile, D vitamini ACE2, MasR ve Ang- (1-7) ekspresyonunu ve konsantrasyonunu arttırmakta ve akut akciğer hasarı / akut solunum sıkıntısı sendromuna karşı potansiyel koruyucu bir role sahiptir (Murdaca ve ark., 2020). Bunun yanı sıra, C vitamini COVID-19 pozitif hastalarda çok önemli bir rol oynar (Shakoor ve ark., 2021). Özellikle, pnömoni veya tüberküloz gibi akut solunum yolu enfeksiyonu olan hastalarda, C vitamini plazma konsantrasyon eksikliği bildirilmiş, bununla birlikte C vitamini uygulamasının yaşlı hastalarda pnömoninin şiddetini ve süresini azalttığı gösterilmiştir (Hunter ve ark., 1994). Bu bilgiler doğrultusunda, karantina sırasında sağlıklı bir diyet ile mikro besinlerin tüketilmesi

bağışıklık sisteminin güçlendirilmesi için oldukça önemlidir. Pandemi sırasında bağışıklık sisteminde rol oynayabilecek mikrobeler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. COVID ile mücadele sırasında bağışıklık sistemine yardımcı olabilecek yiyecekler ve mikrobeler kaynakları

Kaynak	Anahtar Besin
Brokoli, ıspanak, balık, yumurta, süt	Vitamin A
Portakal, biber, soğan, lahana, yeşil lifli sebzeler, mango, çilek	Vitamin C
Somon balığı, süt ürünleri (süt, peynir), kırmızı et	Vitamin D
Sebze yağları (ayçiçek, buğday), kuruyemiş (fındık, fıstık, badem)	Vitamin E
Dana ciğeri, sığır fileto, kahvaltılık tahıl gevrekleri, yulaf, yağsız yoğurt, süt, mantar	Vitamin B2 (Riboflavin)
Nohut, dana ciğeri, tavuk göğüs, balık (somon, ton), muz, patates	Vitamin B6
Deniz ürünleri, kırmızı et, balık, balık yağı, süt ve yoğurt	Vitamin B12
ıspanak, karalahana, brokoli, bakliyat, tahıl, kırmızı et, kabuklu deniz ürünü	Vitamin B9
Kırmızı et, ciğer, ıspanak, baklagil, kinoa	Demir
Yengeç, ıstakoz, pırzola, fasulye, kabak çekirdeği	Çinko
Ton balığı, sardalye, iri karides, hindi, süzme peynir, yumurta	Selenyum
Badem, ıspanak, kaju, mısır gevreği, siyah fasulye, soya fasulyesi	Magnezyum
Dana ciğeri, yengeç, istiridye, mantar, patates, ayçiçeği, kaju	Bakır

Pandemi sürecinde enfekte olmayı engellemesi açısından vitamin ve minerallerin kullanımı hakkında farklı risk gruplarında ve özel grup olan sporcularda randomize kontrol çalışma eksikliği bulunmakta ilerleyen dönemde bu konuyla ilgili araştırmalar yapılması beklenmektedir. Genel olarak alkol tüketimi duygudurumu değiştiren, bağımlılık yaratan ve hemen her düzeyde doku ve organlara zarar veren bir alışkanlıktır. Bağışıklık sistemini zayıflatan etkisi nedeniyle karantina döneminde daha çok dikkat edilmesi ve alkol tüketiminden hatta kaçınılması sporcular için faydalı olacaktır (WHO, 2021).

TARTIŞMA ve SONUÇ

COVID-19 sırasında sporculara sağlıklı beslenme ile ilgili verilecek destek sporcuların yağsız kütle, güç ve kardiyorespiratuvar uygunluk gibi sportif performans bileşenlerin

korunması ve iyileştirilmesi için önemli katkılar sağlayacaktır. Antrenörler ve kondisyon ekipleri beslenme uzmanlarıyla birlikte çalışarak sporcuların yeterli protein almalarını sağlamalı, beslenme öğün sıklığını ayarlamaları konusunda yardımcı olmalı ve doğru ve güvenli ergojenik yardımcı kullanımını sağlamalıdır. Sonuç olarak, yeterli miktarlarda demir, çinko ve B12 kaynağı protein alımı, antioksidan kaynağı sebze-meyve tüketimi ve C vitamini sporcular için önerilmektedir.

Sporcuların günlük diyetlerinde öğünlerini kahvaltı, öğlen yemeği, ara öğün ve akşam yemeği olarak dört parçaya bölmeleri önerilmektedir. Sporcunun esansiyel enerjetik yiyeceği olan makarna, pirinç, ekmek gibi karbonhidratları daha az miktarda almaları önemlidir. Protein resentezi ve kas kütle korunması için et, balık, yumurta, süt ve süt ürünleri tüketmeleri gerekmektedir. Yumurta düşük yağlı yüksek kaliteli protein olması açısından önemli bir besinken, peynir ve yoğurt gibi besinler protein kaynağı olmanın yanı sıra yüksek triptofan çinko ve kalsiyum içeriğine sahiptir. Ayrıca, tahıl kaynaklı protein kaynakları (mercimek, fasulye, nohut gibi) vitamin ve mineral açısından zengin olması nedeniyle tavsiye edilmektedir (INSEP, 2020). Tuz kısıtlaması (en fazla günlük 5 g) bu dönemde altı çizilen diğer bir beslenme tavsiyesidir (WHO, 2021). Sporcular beslenme kısıtlamasına gitmek yerine kontrol dışı yiyecek tüketimi ile kilo alma ve gastrointestinal problemlerle karşılaşma riskine karşı yukarıda özetlenen doğru diyet önerilerine yönlendirilmelidir.

KAYNAKLAR

- Andreato, L. V., Coimbra, D. R., & Andrade, A. (2020). Challenges to athletes during the home confinement caused by the COVID-19 pandemic. *Strength and Conditioning Journal*.
- Bentley, Meghan R. N., Nigel Mitchell, and Susan H. Backhouse. 2020. "Sports Nutrition Interventions: A Systematic Review of Behavioural Strategies Used to Promote Dietary Behaviour Change in Athletes." *Appetite* 150:104645.
- Calder, P. C., & Kew, S. (2002). The immune system: a target for functional foods?. *British Journal of Nutrition*, 88(S2), S165-S176.
- Campbell B, Kreider RB, Ziegenfuss T, La Bounty P, RobertsM, Burke D, et al. International Society of Sports Nutrition position stand: protein and exercise. *J Int Soc Sports Nutr.* (2007) 4:8. doi: 10.1186/1550-2783-4-8
- Carbone JW, Pasiakos SM. (2019). Dietary protein and muscle mass: translating science to application and health benefit. *Nutrients.* 11:1136. doi: 10.3390/nu11051136

- Chandra RK.(1997). Nutrition and the immune system: an introduction. The American journal of clinical nutrition. Aug 1;66(2):460S-3S.
- Hunt, C., Chakravorty, N. K., Annan, G., Habibzadeh, N., & Schorah, C. J. (1994). The clinical effects of vitamin C supplementation in elderly hospitalised patients with acute respiratory infections. International journal for vitamin and nutrition research, 64(3), 212-219.
- National Institute of Sport, Expertise, and Performance, INSEP. Handbook for Sportsmen and Coaches in Period of Confinement. Erişim adresi: <https://www.insep.fr/en/node/5610> (son erişim tarihi 05 Mart 2021).
- Laffaye, G., Epishev, V., Naumova, K., & Delafontaine, A. (2021). How to Prevent Covid-19 By Means Of A Daily Micronutrition Protocol? An Overview. Human. Sport. Medicine, 20 (4), 127-138. <https://doi.org/10.14529/hsm200415>
- Maughn R, Burke L, Coyle E, eds. Food, Nutrition and Sports Performance. II. The International Olympic Committee Consensus on Sports Nutrition. London: Rutledge, 2004.
- Murdaca, G., Pioggia, G., & Negrini, S. (2020). Vitamin D and Covid-19: an update on evidence and potential therapeutic implications. Clinical and Molecular Allergy, 18(1), 1-8.
- Naja, F., & Hamadeh, R. (2020). Nutrition amid the COVID-19 pandemic: a multi-level framework for action. European journal of clinical nutrition, 74(8), 1117-1121.
- Nieman, D. C., & Bishop, N. C. (2006). Nutritional strategies to counter stress to the immune system in athletes, with special reference to football. Journal of sports sciences, 24(07), 763-772.
- Rice, S. M., Purcell, R., De Silva, S., Mawren, D., McGorry, P. D., & Parker, A. G. (2016). The mental health of elite athletes: a narrative systematic review. Sports medicine, 46(9), 1333-1353.
- Roberts C, Gill N and Sims S (2020) The Influence of COVID-19 Lockdown Restrictions on Perceived Nutrition Habits in Rugby Union Players. Front. Nutr. 7:589737. doi: 10.3389/fnut.2020.589737
- Sarto, F., Impellizzeri, F. M., Spörri, J., Porcelli, S., Olmo, J., Requena, B., ... & Clubb, J. (2020). Impact of potential physiological changes due to COVID-19 home confinement on

- athlete health protection in elite sports: a call for awareness in sports programming. *Sports Medicine* (Auckland, Nz), 1.
- Schyns, G., Roefs, A., & Jansen, A. (2020). Tackling sabotaging cognitive processes to reduce overeating; expectancy violation during food cue exposure. *Physiology & behavior*, 112924.
- Shakoor, H., Feehan, J., Al Dhaheri, A. S., Ali, H. I., Platat, C., Ismail, L. C., ... & Stojanovska, L. (2020). Immune-boosting role of vitamins D, C, E, zinc, selenium and omega-3 fatty acids: Could they help against COVID-19?. *Maturitas*.
- Stokes, K. A., Jones, B., Bennett, M., Close, G. L., Gill, N., Hull, J. H., ... & Stewart, B. (2020). Returning to play after prolonged training restrictions in professional collision sports. *International journal of sports medicine*.
- Van Gammeren, D. (2008). Vitamins and minerals. In *Essentials of Sports Nutrition and Supplements* (pp. 313-328). Humana Press.
- World Health Organization, WHO. (2021). Food and nutrition tips during self-quarantine. Erişim adresi: <https://www.euro.who.int/en/health-topics/health-emergencies/coronavirus-covid-19/publications-and-technical-guidance/food-and-nutrition-tips-during-self-quarantine>. (son erişim tarihi 05 Mart 2021).

Lise Öğrencilerinin Engelli Bireylere Yönelik Tutumlarının İncelenmesi (İstanbul Avrupa Yakası İl Örneği)

Alev PAÇAL¹, Mehmet ALTUN², Kemal KURAK³

ÖZET

Amaç: Bu çalışmanın amacı liseli öğrencilerin engellilere yönelik tutumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesidir.

Yöntem: Liseli öğrencilerinin engellilere yönelik tutumlarının incelendiği bu araştırma nicel bir çalışmadır. Bu çalışmanın evrenini, 2020-2021 eğitim-öğretim yılında İstanbul Bakırköy Tevfik Ercan Anadolu Lisesi ve Bakırköy Anadolu Lisesi, Sultangazi Cumhuriyet Anadolu Lisesi ve Başakşehir İTO Başakşehir Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi okullarında okuyan 3978 öğrenci oluşturmaktadır. Örneklem seçimine gidilmemiş, gönüllü 402 öğrenci araştırmaya dahil edilmiştir. Veri toplama aracı olarak, Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği (YEKYTÖ) kullanılmıştır. Verilerin analizinde elde edilen veriler SPSS (21 versiyon) programı yardımı ile analiz edilmiştir. Veriler analiz edilmeden önce normallik sınamaları Kolmogorov Simirnov ve levene testleri ile yapılmıştır. Bağımsız değişkenlere bağlı olarak ve n sayısı parametrik testler için yeterli olmayan değişkenlerin ikili karşılaştırmaları için Mann Whitney U testinden yararlanılmıştır. Normal dağılım gösteren veriler için ise, ikili karşılaştırmalar için independent sample test (t-test), çoklu karşılaştırmalar için ise tek yönlü varyans analizi ANOVA testlerinden yararlanılmıştır. Çoklu karşılaştırmalarda farkın kaynağını bulmak için Scheffe testi kullanılmıştır.

Bulgular: Engelli bireylere yönelik tutumların; erkek öğrencilere göre kız öğrencilerin, spor yapma değişkenine göre spor yapanların, yapmayanlara göre, sınıf değişkenine göre 12. sınıfların, diğer sınıflara ve aile ve çevrede engelli var mı değişkenine evet diyenlerin hayır diyenlere göre daha yüksek puan ortalaması görülmüştür ($p<0,05$). Anne ve baba eğitim durumu ve aile gelir düzeyi değişkenlerine göre anlamlı fark bulunmamıştır ($p>0,05$).

Sonuç: Engelli kişilerin problem ve gereksinimlerine dair çalışmalara ağırlık verilmesi, elde edilen bulgular neticesinde engelli bireylere dair hizmet planlaması ve gerekli olan düzenlemelerin hızlı bir şekilde yapılması sağlanabilir. Engelli bireylerin de içinde olduğu toplumsal kurumların ve çevre düzenlemesi ile toplum içerisinde yaşam standartları artırılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Engelli birey, lise öğrenci, tutum, engellilik

ABSTRACT

Investigation of High School Students' Attitudes towards the Disabled

Purpose: The present study is aim to examine high school students' attitudes towards disabled people according to some variables.

Method: This research, which examines the attitudes of high school students towards disabled people, is a quantitative study. The universe of this study consists of 3978 students studying at Istanbul Bakırköy Tevfik Ercan Anatolian High School and Bakırköy Anatolian High School, Sultangazi Cumhuriyet Anatolian High School and Başakşehir İTO Başakşehir Girls Anatolian Imam Hatip High School in the 2020-2021 academic year. No sample selection was made, and 402 volunteer students were included in the study. Attitude Scale for

¹ Florya Tevfik Ercan Anadolu Lisesi, İstanbul/TÜRKİYE

² Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Spor Bilimleri ABD, İstanbul/TÜRKİYE

³ Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Rekreasyon Bölümü, Çanakkale/TÜRKİYE

Persons Affected by Disability (ASPAD) was used as data collection tool. The data obtained in the analysis of the data were analyzed with the help of the SPSS (21 version) program. Before analyzing the data, normality tests were performed with Kolmogorov Simirnov and levene tests. Depending on the independent variables and for paired comparisons of variables whose n number is not sufficient for parametric tests, Mann Whitney U test was used. For data with normal distribution, independent sample test (t-test) was used for paired comparisons, and one-way analysis of variance ANOVA tests were used for multiple comparisons. Scheffe test was used to find the source of the difference in multiple comparisons.

Results: The average score of attitudes towards disabled individuals was higher than that of female students, those who do sports according to the variant of doing sports, those who do not do sports, the 12th grade according to the grade variable, those who say yes to the variable of having disabled people in other classes and the family and the environment than those who say no ($p < 0.05$). No significant difference was found according to the variables of education level of the mother and father and family income level ($p > 0.05$).

Conclusion: Focusing on studies on the problems and needs of disabled people, and as a result of the findings, service planning for disabled people and necessary arrangements can be made quickly. Living standards in the society should be increased by means of social institutions and landscaping including disabled individuals.

Keywords: Disabled person, High school student, attitude, disability

GİRİŞ

Engelli, özür ve sakatlık kelime anlamları çoğu zaman birbirine karıştırılmakta ve birbirlerinin yerine kullanılabilmektedir. Türk Dil Kurumu (TDK)'na göre engel; bir şeyin olmasına mâni olan şey, sebep, pürüz, müşkül, mania, handikap olarak tanımlanmaktadır. Engelliyse, bedeninde kusur ya da eksiklik olan birey olarak izah edilmektedir (tdk.gov.tr). Engellilik ise, bireyin diğer bireylerle eşit seviyede yer alma fırsatlarını kaybetmesi ve ya sınırlandırılması manasına gelmektedir (Akar, 2010).

Doğuştan veya sonradan meydana gelen engelliliğin sosyal manası, kişinin topluma ilişkin tepkisine, o anki vaziyetine bakış açısına, geleceğe dair fikirlerine, engelli durumunun yaşamını nasıl etkilediğine ve yaşadığı sosyal çevrenin engelliliğe dair tutumuna göre şekil almaktadır (Bulduk, 2014). Bu kavramı sosyal ve kültürel anlamda da ele alarak değerlendirmek önemlidir. Engelli kişilere dair düzenlemeler Avrupa Birliği (AB) devletlerinde 1990'lı senelerin başlarında toplumsal model çerçevesinde geliştirilmeye başlamıştır. Avrupa'daki bu model engelli kişinin toplumsal organizasyonu önemserken, Amerika'da ise çevresel etkenlere dikkat çekmektedir. Ülkemizde ise engelli nüfusa dair toplumsal model geliştirmeye geç kalmakla beraber, bu konudaki en önemli eksiklik olarak alanda yapılan araştırmaların yetersizliği söylenebilir (Burcu, 2007).

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) aracılığıyla yapılmış olan dünya nüfus günü verilerine göre, dünyada yetişkin bireylerde engelli oranı %15,6 (gelir seviyesi yüksek olan devletlerde

%11,8 iken, gelir seviyesi düşük olan devletlerde %18) olduğunu bildirmektedir (İnan ve ark., 2013). Ülkemiz nüfusunun ise %6,6'sının en az bir engeli (engelli olma hususunda en az bir işlevinde güçlük çektiği ya da hiç yapamadığını ifade eden kısmı ifade etmektedir) bulunmaktadır (TUIK, 2015).

Engelli birey sayısının bu kadar büyük bir oran olmasına rağmen bu bireyler yaşadıkları toplumlarda dışlandıklarına rastlanmaktadır. Bu sorunun temelinde, engelli bireylere dair oluşan ya da oluşturulmuş olumsuz tavırlar bulunmaktadır. Bu negatif tutumlar doğuştan gelmeyip öğrenme yolu ile sonradan kazanılmaktadır. Tutumların gelişmesinde; ebeveyn, arkadaş, sosyal medya ve geçmiş tecrübeler önemli rol üstlenmektedir (Sezer, 2012).

Kağıtçıbaşı tutumu, bir kişiye atfedilen ve o kişinin bir psikolojik obje ile alakalı fikri, his ve davranışlarını düzgün bir şekilde oluşturan bir yönelme olarak tanımlamaktadır (Kağıtçıbaşı, 2012). Tutumun üç ilkesi olduğu kabul görmektedir. Duygusal ilke (başkasına dair hisler), bilişsel ilke (başkasına dair inançlar), davranışsal ilke (başkasına yöneltilen davranışları) (Chan ve ark., 2009). Sosyal öğrenme kuramı tutumların davranışları, davranışlarında tutumları etkilemektedir. Aksi tutumlar ve onlara eşlik etmekte olan davranışlar insani görevlerde hem de sosyal görevlerde insanların tercihlerini büyük oranda sınırlayabilir (Horner-Johnson ve ark., 2002). Tutum ve davranışlar arasındaki ümit, alışkanlık, toplum tarafında yerleşmiş ölçüler tarafından biçimlenmiş oldukça kompleks bir bağ vardır. Bu kompleks bağ engelli bireylere yönelik olan tutumlara da açıklama getirmektedir. Engel kavramında da duygusal, sosyal, bireysel ve kültürel faktörler engelli kişilere dair tutumları etkisi altına almaktadır (Chan ve ark., 2009). Engelli bireylere dair gösterilen olumlu tutumlar o bireylerin sosyal yaşama katılabilmelerini etkilemekte, aksi tutumlar ise sosyal yaşama katılmalarına engel olmaktadır (Rosenthal ve ark., 2006).

Yapılan araştırmalar, engelli bireylerin yaygın bir şekilde etkisi altındaki negatif önyargılar sebebiyle ayrımcılıkla karşı karşıya kaldığı ve engelli bireylere yönelik önyargının bu bireylerin hayatlarındaki olumsuz etkileri ortaya çıkartmıştır. Engelli kişilerin karşılaştıkları bu olumsuz peşin hükümler sebebiyle sosyal hayattaki dışlanmaları çok küçük yaşlarından itibaren başlamaktadır. Bu kişilerin yaşamakta olduğu olumsuz durumlar mevcutken, toplumda ve sosyal çevresinden gelen olumsuz tutumlar, onların okul hayatlarını da olumsuz şekilde etkileyerek eğitim hayatlarını zorlaştırmakta ve bu durum hayatlarının sonraki evrelerinde iş hayatlarındaki istihdam sorunları yaşamalarına da sebep olmaktadır (Şahin ve Bekir, 2016).

Engelli bireylerin toplum içinde işlevsel bir bütünlük oluşturup onların hayatlarını kolay bir şekilde idame ettirmek toplumsal sorumluluk gerektirmektedir. Bu sebeple toplumdaki herkesin üstüne düşen görevleri yapması gereklidir. Burada toplumun geleceğini inşa edecek olan gençlerin engelli kavramına ve engelli bireylere olan bakış açısına, duyarlılıklarına ve algılarına etkisi olacak öğretmenlere de çok önemli vazifeler düşmektedir (Çolak ve Çetin, 2014).

Buradan yola çıkarak, engelli bireyler için hayatı zorlaştıran peşin hükümlü tutumlara sahip olan ve olmayan kişileri tespit etmek, peşim hükümlü tutumları etkisi altına alan unsurları ortaya çıkarmak ve çözümleri konusunda öneriler sunmak çok önem arz etmektedir. Bu sebeple bu çalışma liseli öğrencilerin engelli kişilere dair tutumlarının tespit edilmesi ve çalışmanın sonuçları ışığında liseli öğrencilerin engelli kişiler hakkında pozitif tutumlar geliştirmeleri için önerilerde bulunmak için yapılmıştır.

YÖNTEM

Araştırma Grubu: Bu çalışmanın evreni, 2020-2021 eğitim-öğretim yılında İstanbul iline bağlı Bakırköy, Sultangazi ve Başakşehir ilçelerinde okuyan lise öğrencileridir. Örneklem grubu ise Bakırköy Tevfik Ercan Anadolu Lisesi, Bakırköy Anadolu Lisesi, Sultangazi Cumhuriyet Anadolu Lisesi ve Başakşehir İTO Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi okullarında okuyan öğrencilerden gönüllü olarak araştırmaya katılmayı kabul eden 105 erkek 362 kız toplam 467 öğrenci oluşturmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği (Attitudes Towards Disabled Person) Yuker ve Block (1986) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçeye uyarlanması geçerlik ve güvenirlik çalışması Özyürek (2006) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin test-tekrar test güvenirliği 0.76 olarak hesaplanmıştır. Toplamda 20 maddeden oluşan ölçek (+3 Tamamen Katılıyorum, +2 Katılıyorum, +1 Biraz Katılıyorum, -1 Biraz Katılmıyorum, -2 Katılmıyorum, -3 Kesinlikle Katılmıyorum şeklinde) puanlanarak altılı likert tipi ifadelerden oluşmaktadır. Ölçeğin 2, 5, 6, 11 ve 12. maddeleri hesaplamada ters çevrilerek puanlanmaktadır. Tüm maddelerin puanları toplandıktan sonra toplam puan ters çevrilerek elde edilene 60 puan eklenir. Ölçekten alınabilecek puan aralığı 0 ile 120 arasındadır. Ölçekten alınan yüksek puan yetersizliği olan kişilere yönelik olumlu tutumu, düşük puan ise yetersizliği olan kişilerin olmayanlardan farklı algılandığına ve olumsuz tutumu göstermektedir. Araştırmada engellilere yönelik tutumu ifade eden kısaltma EYT kullanılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırma grubundan elde edilen veriler SPSS (21 Versiyon) paket program ile analiz edilmiştir. Veriler analiz edilmeden önce normallik sınamaları Kolmogorov Simirnov ve levene testleri ile yapılmıştır. Bağımsız değişkenlere bağlı olarak ve n sayısı parametrik testler için yeterli olmayan değişkenlerin ikili karşılaştırmaları için Mann Whitney U testinden yararlanılmıştır. Normal dağılım gösteren veriler için ise, ikili karşılaştırmalar için independent sample test (t-test), çoklu karşılaştırmalar için ise tek yönlü varyans analizi ANOVA testlerinden yararlanılmıştır. Çoklu karşılaştırmalarda farkın kaynağını bulmak için Scheffe testi kullanılmıştır. Araştırmada istatistiksel anlamlılık derecesi $p<0,05$ olarak ele alınmıştır.

BULGULAR

Araştırma grubundan elde edilen veriler doğrultusunda analizler yapılmış ve tablolarda aşağıda sunulmuştur.

Tablo 1. Araştırma grubunun cinsiyet değişkenine göre analiz sonuçları

Cinsiyet	N	Ort.	SD	t	p
EYT Kız	362	63,83	13,87	2,139	,033*
EYT Erkek	105	60,61	12,27		

* $p<0,05$

Tablo 1'e göre araştırma grubunun cinsiyet değişkenine bağlı olarak EYT puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$).

Tablo 2. Araştırma grubunun spor yapma değişkenine göre analiz sonuçları

Herhangi bir spor yapıyor musunuz?	N	Ort.	SD	t	p
EYT Evet	237	61,75	13,44	-2,197	,029*
EYT Hayır	230	64,51	13,62		

* $p<0,05$

Tablo 2'e göre araştırma grubunun herhangi bir spor yapma değişkenine bağlı olarak EYT puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$).

Tablo 3. Araştırma grubunun sınıf değişkenine göre analiz sonuçları

Sınıf	N	Ort.	SD	F	p	Fark Scheffe	
EYT	a- 9.Sınıf	93	61,49	15,00	4,373	,005*	d>a,b,c
	b- 10.Sınıf	206	63,04	13,02			
	c- 11.Sınıf	124	62,09	13,00			
	d- 12.Sınıf	44	69,93	13,06			

* $p<0,05$

Tablo 3'e göre araştırma grubunun sınıf değişkenine bağlı olarak EYT puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Farkın kaynağını bulmak için yapılan Scheffe testinde bu farkın 12.sınıf öğrencilerden kaynaklandığı ve 12.sınıf öğrencilerinin puan ortalamalarının daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Tablo 4. Araştırma grubunun anne eğitim durumuna göre analiz sonuçları

Anne Eğitim Durumu	N	Ort.	SD	F	p	
EYT	İlkokul mezunu	142	64,15	12,79	,830	,478
	Ortaokul- lise mezunu	212	62,03	13,27		
	Fakülte / Yüksekokul	96	63,82	14,85		
	Lisansüstü eğitim	17	64,00	16,74		

Tablo 4'e göre araştırma grubunun anne eğitim durumu değişkenine bağlı olarak EYT puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).

Tablo 5. Araştırma grubunun baba eğitim durumuna göre analiz sonuçları

Baba Eğitim Durumu	N	Ort.	SD	F	p	
EYT	İlkokul mezunu	112	64,58	11,64	,647	,585
	Ortaokul- lise mezunu	209	62,89	13,48		
	Fakülte / Yüksekokul	111	62,48	15,85		
	Lisansüstü eğitim	35	61,73	12,32		

Tablo 5'e göre araştırma grubunun baba eğitim durumu değişkenine bağlı olarak EYT puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).

Tablo 6. Araştırma grubunun aile gelir düzeyi değişkenine göre analiz sonuçları

Aile Gelir Düzeyi		N	Ort.	SD	F	p
EYT	0-2000 TL arası	32	58,62	13,43	1,074	,369
	2001-4000 TL	142	64,03	12,92		
	4001-6000 TL	148	63,06	13,08		
	6001-8000 TL	71	63,67	13,56		
	8001 TL ve yukarısı	73	62,86	15,76		

Tablo 6'ya göre araştırma grubunun aile gelir düzeyi durumu değişkenine bağlı olarak EYT puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).

Tablo 7. Araştırma grubunun aile ya da çevresinde engelli birey var mı değişkenine göre analiz sonuçları

Ailenizde ya da çevrenizde engelli birey var mı?		N	Ort.	SD	t	p
EYT	Evet	101	64,59	12,28	2,128	,034*
	Hayır	366	61,40	13,60		

* $p<0,05$

Tablo 7'ye göre araştırma grubunun ailenizde ya da çevrenizde engelli birey var mı değişkenine bağlı olarak EYT puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$).

Tablo 8. Araştırma grubunun engel durumu değişkenine göre analiz sonuçları

Herhangi bir engeliniz var mı?		N	Ort.	SD	Mean Rank	Z	p
EYT	Evet	3	80,33	2,08	418,50	-2,376	,017*
	Hayır	464	62,08	13,39	232,81		

* $p<0,05$

Tablo 7'ye göre araştırma grubunun herhangi bir engeli var mı değişkenine bağlı olarak EYT puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$).

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu bölümde, araştırma bulguları doğrultusunda, lise öğrencilerinin engelli bireylerin eğitimi ve kaynaştırılmasına ilişkin tutumlarının belirlenmesi için, "Etkinlik Tercih Forum",

ve “Engelli Bireylerin Eğitilmesine İlişkin Tutum Ölçeği’nden” elde edilen sonuçlar değerlendirilerek yorumlanmıştır.

Yapılan araştırmanın amacı liseli öğrencilerin engelli bireylere yönelik tutumlarını incelemektir. Bu çalışmada çıkan bulgulara göre araştırma grubunun cinsiyet değişkenine bağlı olarak kadın öğrencilerin, engellilere yönelik tutum puan ortalamalarının erkekler göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Konu ile ilgili yapılan çalışmalarda bizim bulduğumuz bu sonucu destekleyen ve desteklemeyen çalışmalar mevcuttur. Sonucu desteklemeyen bu çalışmalar olduğu gibi (Açak ve Narinç 2020; Çalbayram ve ark., 2018; Kaner 2000; Karademir ve ark., 2018; Tervo ve Palmer 2004), bazı çalışmalarında bizim çalışmamızı desteklediği görülmüştür (Avcıoğlu ve ark., 2005; Chen ve ark., 2002; Findler ve ark., 2007; Hergenrather ve Rhodes 2007; Kargin 2001; Laws ve Kelly 2005; Mcdougall ve ark., 2004; Meegan ve Macphail 2005; Martin ve ark., 2005; Nabors ve Lehmkuhl 2005; Şahin ve Akyol 2010; Yıldırım ve Dökmen 2004). Bu farklı iki sonuç ilk etapta çelişki gibi gelebilir. Desteklemeyen çalışmalar üniversite öğrencilerine uygulanan çalışmalar olduğunu göz ardı etmeyelim. Destekleyen çalışmaların çoğunluğu liseli öğrencilere uygulanan çalışmalardır. Bu açıklamalardan sonra şu ifadeyi söyleyebiliriz; kadınların erkekler göre daha olumlu tutumda olmalarının, başka insanların duygularına ve düşüncelerine daha hassas olmaları, bakım verici yanları, sevecenlikleri, acıma duyguları ve duygusal yanları gibi sosyal cinsiyet hususları ile açıklanabilir.

Araştırmamızda spor yapma değişkenine göre engellilere yönelik tutum puan ortalamalarında anlamlı fark görülmektedir. Çalışmamızı destekleyen Kemeç (2018) çalışmasında düzenli spor yapan bireylerin, yapmayan bireylere göre engelli bireylere olan olumlu tutumu tespit etmiş ve günümüzde insanların spora ilişkin toplumsal, bilişsel, psikomotor, duygusal gelişimine katkılarına ait türlü yayınlarla bilinçlenmesi, sporun tedavi edici özelliğinin yanında sağlığımız için de elzem unsur olduğunun kabul edildiği görülmüştür (Kemeç ve ark., 2018). Bu bulgu ışığında spor yapan bireylerin sakatlıklarla mücadele yetenekleri, zorluklarla baş edebilme gücü ve problem çözme yetileri bu konuda engelli bireylere karşı olumlu tutum göstermelerini sağladığı düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin araştırma grubunun sınıf değişkenine göre tutumlarının puan ortalamaları arasında en yüksek istatistiksel olarak anlamlı fark 12. Sınıf öğrencilerinde görülmektedir. Bunun sebebinin 12. sınıflardan kaynaklanıyor olması ergenlikten çıkmış hayatı daha hümanist olarak baktıklarından olabilir. Bizimle aynı sonuca T.C. Başbakanlık

Özürülüler İdaresi Başkanlığı'nca yaptırılan “Toplum Özürülülüğü Nasıl Anlıyor?” isimli çalışmayı örnek gösterebiliriz (Kaner ve ark., 2009).

Çalışmamıza katılan öğrenci araştırma grubunun anne-baba eğitim durumu ve aile gelir düzeyleri değişkenlerine bağlı olarak engellilere yönelik tutum puan ortalamalarının farklılık görülmemektedir. Açak ve Nariñç (2020)'in çalışması da çalışmamızla paralellik göstermektedir (Açak ve Nariñç 2020). Alanda konu ile alakalı yapılan diğere çalışmalarda ebeveyn eğitim düzeyleri arttıkça engelli bireylere olan olumlu tutumların arttığı sonucuna ulaşılmıştır (Adler ve ark., 2005; Akçamete ve Kargın 1994; Alptekin ve Batık 2013; Daruwalla ve Darcy 2005; Gözün ve Yıkmiş 2004; Hunt ve Hunt 2004; Mangili ve ark., 2004; Orel ve ark., 2004; Tavail ve Özyürek 2009; Tervo ve ark., 2002; Tervo ve Palmer 2004). Çalışmamızla diğere çalışmalar arasında farklılık olmasının nedenleri örneklem büyüklüğü, bölgesel ve kültürel etkenler olacağı düşünülmektedir. Öyle ki Florian (1982)'in çalışmasında, tutumların kültürden doğrudan etkilendiği ülke, farklı bakış açılarının olduğu hatta aynı ülke içinde değişik bölgelerde farklılıklar gösterdiği tespit edilmiştir (Florian, 1982).

Araştırma grubunun ailenizde ya da çevrenize engelli birey var mı değişkenine bağlı olarak anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Burada asıl etkenin bireyleri direkt tanıyor olmaları ve empati duygularının gelişmiş olmasına bağlı olduğu öngörülmüştür. Çalışmamıza paralellik gösteren (Horner-Johnson ve ark., 2002) çalışmasında akraba ve arkadaşları içerisinde engelli bireyler olan gençlerin, engelli bireylerin haklarına saygı gösterdikleri saptanmıştır. Ayrıca engelli bireylerle iletişim içinde olduğunda ötekileştirmenin kalmadığı ve olumlu tutumların arttığı gözlemlenmiştir (Krahé ve Altwasser 2006; Slevin ve Sines 1996). Ayrıca Rilotta ve Strohmer'in çalışmalarında, bireylerin farkındalığının artırılması ve eğitilmesi engelli bireylere olan tutumları olumlu etkilediğini saptamışlardır (Rilotta ve Nettelbeck 2007; Strohmer ve ark., 1984).

Araştırma gurubunun ailesinde veya çevresinde engelli birey bulunma durumuna göre olanlar lehine istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir. Çesko (2019), yaptığı çalışmada benzer sonuçlar bulmuştur. Gürsel (2006) 14 haftalık Engellilerde Beden Eğitimi ve Spor dersinin bilgilendirme ve etkileşimin sağlanması ile öğrencilerin engelli bireye ilişkin genel tutumların değiştirilmesi konusunda etkili olmuştur (Gürsel, 2006). Engelliler ile kısa veya uzun süreli temas kuran üniversite veya lise öğrencilerinin, engellilere karşı olumlu tutum içerisinde olması geleceğe bakış açısından çok olumlu ve memnun edici bir durum olduğunu ifade edebiliriz.

Sonuç olarak; Birleşmiş Milletler Engelli Kişilerin Hakları Sözleşmesi'ne (<https://www.engellilerkonfederasyonu.org.tr>) göre, engelli bireylere dair farkındalık konusundaki hassasiyetin artırılması ve engelli bireylerin hakları ve insanlık onuruna saygılı olunmasının özendirilmesi, hayatın her sahasında engelli bireylere yönelen ayrımcı tutumlara karşı mücadele edilmesi gerekmektedir. Ülkemizde Engellilere Yönelik Ayrımcılıkla Mücadele Programı 2011 senesinde başlamıştır. Çalışmaların yerel seviyede de geliştirilmesi engelli bireylere dair olumlu tutumların gelişmesine ve hem engelli hem de engelsiz bireylerin eşit haklar çerçevesinde hayatlarını iademe etmelerine imkân sağlayacaktır. Böylelikle engelli bireyler toplumda yaygın ve etkin bir biçimde kabulü sağlanabilir ve toplum engelli kişileri yeteri kadar tanırsa, toplumda bulunan negatif tutumlar kaybolacaktır. Ayrıca alanda yapılacak olan çalışmaların sayısının ve çeşitliliğinin artması, engelli kişilerin problem ve gereksinimlerine dair çalışmalara ağırlık verilmesi, elde edilen bulgular neticesinde engelli bireylere dair hizmet planlaması ve gerekli olan düzenlemelerin hızlı bir şekilde yapılması sağlanabilir. Yaşanılan sosyal çevrede ancak engelli bireyleri de kapsayacak şekilde yaşandığında tam olacaktır. Engelli bireylerinde içinde olduğu toplumsal kurumların ve çevre düzenlemesi ile toplum içerisinde yaşam standartları arttırılmalıdır.

KAYNAKLAR

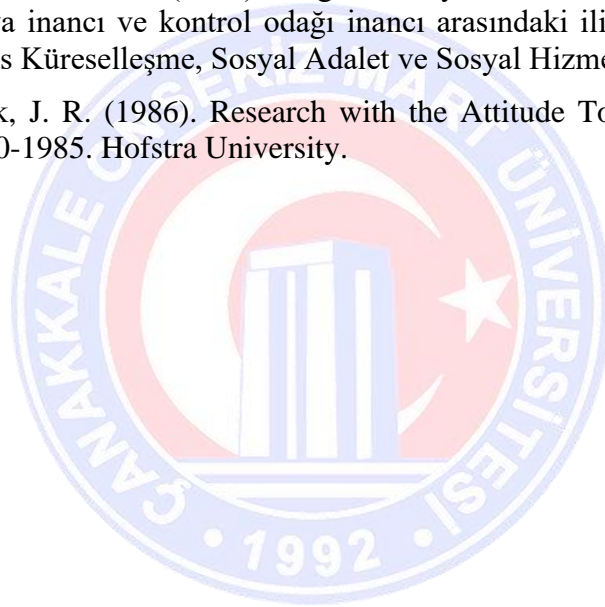
- Açak, M. ve Narinç, Ç. (2020). Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Engellilere Yönelik Tutumlarının İncelenmesi (Malatya İl Örneği). GERMENİCA Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 1(1), 18–27.
- Adler, P., Cregg, M., Duignan, A., Ilett, G. ve Woodhouse, M. (2005). Effect of Training on Attitudes and Expertise of Optometrists Towards People with Intellectual Disabilities. Ophthalmic and Physiological Optics, 25, 105–118.
- Akar, A. (2010). Turgutlu Kent Merkezinde Yaşayan Erişkin Engelli Bireylerde Yaşam Kalitesi, Engelliliğe Yönelik Tutum ve Bakım Hizmetlerinin Niteliğinin Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans tezi. Celal Bayar Üniversitesi. Manisa.
- Akçamete, G. ve Kargın, T. (1994). Hizmet İçi Eğitim Programının Öğretmenlerin İşitme Engelli Çocuklara Yönelik Tutumlarına Etkisi. Özel Eğitim Dergisi, 1(4), 13–19.
- Alptekin, S. ve Batık, V. M. (2013). Özel Eğitim Bölümü Öğrencilerinin Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutumlarına Özel Eğitim Dersinin Etkisi. International Journal of Educational Research, 4(4), 18-34.
- Avcıoğlu, H., Sazak-Pınar, E. ve Öztürk, T. (2005). Kaynaştırma uygulamaları okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanan kaynaştırmaya yönelik öğretmen ve anne-baba tutumlarının incelenmesi. XIV. Ulusal Özel Eğitim Kongresi Bildiri Kitabı, 69–89.
- Bulduk, O. R. (2014). Ortaokul 6., 7. Ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Engellilere Yönelik Tutumlarının İncelenmesi. Yüksek lisans tezi. Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Aksaray.

- Burcu, E. (2007). Türkiye’de özürlü birey olma: Temel sosyolojik özellikleri ve sorunları üzerine bir araştırma. Hacettepe Üniversitesi.
- Çalbayram, N. Ç., Aker, M. N., Akkuş, B., Durmuş, F. K. ve Tutar, S. (2018). Sağlık Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Engellilere Yönelik Tutumları. Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi, 7(1), 30–40.
- Chan, F., Cardoso, E. ve Chronister, J. (2009). Understanding psychosocial adjustment to chronic illness and disability. New York, Springer Publishing, 335.
- Çolak, M. ve Çetin, C. (2014). Öğretmenlerin Engelliliğe Yönelik Tutumları Üzerine Bir Araştırma. Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 29(1), 191–211.
- Daruwalla, P. ve Darcy, S. (2005). Personal and Societal Attitudes to Disability. Annals of Tourism Research, 32(3), 549-570.
- Findler, L., Vilchinsky, N. ve Werner, S. (2007). The multidimensional attitudes scale toward persons with disabilities (MAS): Construction and validation. Rehabil Couns Bull;, 50(2), 166-176.
- Florian, V. (1982). Cross-Cultural Differences in Attitudes Towards Disabled Persons: A Study of Jewish and Arab Youth in Israel. International Journal of Intercultural Relations, 6(3), 291-299.
- Gözün, Ö. ve Yıkılmış, A. (2004). Öğretmen Adaylarının Kaynaştırma Konusunda Bilgilendirilmelerinin Kaynaştırmaya Yönelik Tutumlarının Değişimindeki Etkililiği. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 5(2), 65-77.
- Gürsel, F. (2006). Engelliler için beden eğitimi ve spor dersinin öğrencilerin engellilere yönelik tutumlarına etkisi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 31(31), 67-73.
- Hergenrather, K. ve Rhodes, S. (2007). Exploring undergraduate student attitudes toward persons with disabilities: Application of the Disability Social Relationship Scale. Rehabilitation Counselling Bulletin, 50(2), 66-75.
- Horner-Johnson, W., Keys, C., Henry, D., Yamaki, K., Oi, F. ve Watanabe, K. (2002). Attitudes of Japanese Students Toward People with Intellectual Disability. Journal of Intellectual Disability Research, 46, 365–378.
- <https://www.engellilerkonfederasyonu.org.tr/wp-content/uploads/2020/04/0-6-Birleşmiş-Milletler-Engelli-Hakları-Sözleşmesi-min.pdf>
- Hunt, C. S. ve Hunt, B. (2004). Changing Attitudes Toward People with Disabilities: Experimenting with an Educational Intervention. Journal of Managerial Issues, 16, 266–280.
- İnan, S., Peker, G. C., Tekiner, S., Ak, F. ve Dağlı, Z. (2013). Engellilik, Türkiye’de Engellilerin Durumu ve Sağlık Hizmet Sunumuna Bir Bakış. TAF Preventive Medicine Bulletin, 723–728.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2012). İnsan ve İnsanlar: Sosyal Psikolojiye Giriş. 13.Baskı. Ankara: Cem Ofset ve Matbaacılık.
- Kaner, S. (2000). Ortopedik engelli ve engelli olmayan erkek ergenlerde benlik saygısı ve beden imajı. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 2(4), 13–22.

- Kaner, S., Ögülmüş, S., Büyüköztürk, Ş. ve Dökmen, Z. (2009). Toplum Özürlülüğü Nasıl Anlıyor? Ankara, T.C Başbakanlık Özürsüzler İdaresi Başkanlığı.
- Karademir, T., Açak, M., Türkçapar, Ü. ve Eroğlu, H. (2018). Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Zihinsel Engellilere Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi. *Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 20(3).
- Kemeç, D. G., Demir, G. T. ve Koç, S. (2018). Doktor Adaylarının Zihinsel Yetersizliği Olan Bireylerde Sporun Etkilerine Yönelik Farkındalıkları. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 3(4), 153–168. doi:10.31680/gaunjss.448576
- Krahé, B. ve Altwasser, C. (2006). Changing negative attitudes towards persons with physical disabilities: An experimental intervention. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 16(1), 56–59.
- Laws, G. ve Kelly, E. (2005). The attitudes and friendship intentions of children in United Kingdom mainstream schools towards peers with physical or intellectual disabilities. *International Journal of Disability, Development and Education*, 52(2), 79-99.
- Mangili, E., Ponteri, M., Buizza, C. ve Rossi, G. (2004). Attitudes Toward Disabilities and Mental Illness in Work Settings: A Review. *Epidemiology and Psychiatric Sciences*, 13(1), 29–46.
- Mcdougall, J., Dewid, D. J., King, G., Miller, L. T. ve Killip, S. (2004). High school-aged youth's attitudes toward their peers with disabilities: The role of school and student interpersonal factors. *International Journal of Disability, Development and Education*, 51(3), 287-313.
- Meegan, S. ve Macphail, A. (2005). Irish physical educator's attitude toward teaching students with special educational needs. *European Physical education Review*, 12(1), 75-97.
- Nabors, L. A. ve Lehmkuhl, H. D. (2005). Young adults' perceptions of children with cerebral palsy. *Rehabilitation Psychology*, 50(3), 292-296.
- Orel, A., Zerey, Z. ve Töret, G. (2004). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Kaynaştırmaya Yönelik Tutumlarının İncelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5(1), 23-33.
- Özyürek, M. (2006). Engellilere yönelik tutumların değiştirilmesi. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Rillotta, F. ve Nettelbeck, T. (2007). Effects of an awareness program on attitudes of students without an intellectual disability towards persons with an intellectual disability. *Journal of intellectual and developmental disability*, 32(1), 19-27.
- Rosenthal, D. A., Chan, F. ve Livneh, H. . (2006). Rehabilitation Students' Attitudes Toward Persons with Disabilities in High-and Low-stakes Social Contexts: A conjoint analysis. *Disability and rehabilitation*, 28(24), 1517–1527.
- Şahin, H. ve Bekir, H. (2016). Üniversite Öğrencilerinin Engellilere Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3, 767–779.
- Sezer, F. (2012). Engelli Bireylere Yönelik Olumlu Tutum Geliştirmeye Yönelik Önleyici Rehberlik Çalışması; Deneysel Bir Uygulama. 7 (1), 16-26. *Education Sciences*.
- Slevin, E. ve Sines, D. (1996). Attitudes of Nurses in a General Hospital Towards People with Learning Disabilities: Influences of Contact, and Graduate-Non-graduate Status, A Comparative Study. *Journal of Advanced Nursing*, 24, 1116-1126.

- Strohmer, D. C., Grand, S. A. ve Purcell, M. J. (1984). Attitudes toward persons with a disability: An examination of demographic factors, social context, and specific disability. *Rehabilitation Psychology*, 29(3), 131.
- Tavil, Y. Z. ve Özyürek, M. (2009). Gerçekçi Bilgilendirme ve Etkileşimde Bulunmanın Özel Eğitim Öğretmen Adaylarının Engelli Kişilere Yönelik Tutumlarının Değişmesine Etkisi. *Ekev Akademi Dergisi*, 13(39), 265-276.
- Tervo, R. C., Azuma, S., Palmer, G. ve Redinius, P. (2002). Medical Students' Attitudes Toward Persons with Disability: A Comparative Study. *Archives of Physical Medicine and Rehabilitation*, 83(11), 1537-1542.
- Tervo, R. C. ve Palmer, G. (2004). Health professional student attitudes towards people with disability. *Clinical rehabilitation*, 18(8), 908-915.
- TUİK. (2015). Dünya Nüfus Günü, 2015. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18617>. Sayı: 18617 Yayın tarihi: 06 Temmuz 2015 (Erişim Tarihi: 05.05.2018).
- Yıldırım, F. ve Dökmen, Z. Y. (2004). Engellilere yönelik tutumlarla sosyal üstünlük yönelimi, adil dünya inancı ve kontrol odağı inancı arasındaki ilişkiler. 6. Ulusal Sosyal Hizmetler Konferans Küreselleşme, Sosyal Adalet ve Sosyal Hizmetler, (ss. 180-195).
- Yuker, H. E. ve Block, J. R. (1986). Research with the Attitude Toward Disabled Persons Scales (ATDP) 1960-1985. Hofstra University.

Futbol Taraftarlarının Spor Kulüplerine Güven Düzeylerinin İncelenmesi (Yeni Malatyaspor Örneği)

Buğra Çağatay SAVAŞ¹, Emine ÖZTÜRK KARATAŞ¹, Özgür KARATAŞ²

ÖZET

Amaç: Bu araştırmanın amacı, futbol taraftarlarının spor kulüplerine güven düzeylerini incelemektir. Bir kulübün gelişmesini sağlayan unsurların başında taraftarları gelmektedir. Bu nedenle taraftarı oldukları spor kulübüne güven duymaları, desteklerinin sürekliliğini sağlamada önemli faktörlerden biridir.

Yöntem: Araştırma nicel araştırma türü tekniklerinden “tarama” modelinde ve betimsel olarak yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini Malatya İlindeki Yeni Malatyaspor taraftarlarından, gönüllülük esasına göre kolayda örneklem metoduyla tespit edilen 427 taraftar oluşturmuştur. Araştırmada, Açak ve Karademir (2019) tarafından geliştirilen “Spor Kulübüne Güven Ölçeği” kullanılmıştır.

Bulgular: Araştırmada, spor kulübüne duyulan güven düzeyinde, cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, meslek ve kendini tanımlama değişkenlerine göre anlamlı farklılıklar olduğu ($p<0.05$), gelir düzeyi değişkeninde ise anlamlı fark olmadığı ($p>0.05$) bulunmuştur.

Sonuç: Sonuç olarak, futbol kulübü taraftarlarına yönelik olarak yapılan bu araştırmada taraftarların spor kulübüne karşı güvenlerinin düşük düzeyde kaldığı bu durumun kulübün hedeflerine ulaşması için yeni tedbirler alarak yönetim ve antrenör değişikliğine gidilmesini gerektirebileceği, sportif başarının ancak ilave tedbirlerle mümkün olabileceği, kulüp yöneticilerinin, paydaşlarla görüş alış verişinde bulunmalarının faydalı olabileceği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: antrenör, futbol kulübü, güven, taraftar

ABSTRACT

Examination of The Trust Levels Of Football Fans in Sports Clubs (The Case of Yeni Malatyaspor)

Purpose: This study aims to examine the trust levels of football fans in sports clubs. The main elements that enable a club to develop are its supporters. For this reason, their trust in the sports club they support is one of the important factors in ensuring the continuity of their support.

Method: The research was carried out descriptively in the "scanning" model, one of the quantitative research techniques. The sample of the study consisted of 427 supporters from Yeni Malatyaspor supporters in Malatya province, who were determined by the easy sampling method voluntarily. In the study, the "Sports Club Trust Scale" developed by Açak and Karademir (2019) was used.

Results: : In the study, it was found that there are significant differences ($p < 0.05$) in the level of trust in the sports club, according to gender, age, education level, profession and self-definition variables, while there is no significant difference in the income level variable ($p > 0.05$).

Conclusion: In conclusion, in this study conducted for football club fans, the trust of the fans in the sports club remained low, this situation may require new measures to be taken to achieve the goals of the club, and the sport's success can only be possible with additional

¹ İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Spor Bilimleri ABD, Malatya/TÜRKİYE

² İnönü Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Spor Yöneticiliği Bölümü, Malatya/TÜRKİYE

measures, club managers and stakeholders have been interviewed. It can be said that it may be beneficial for them to do shopping.

Keywords: coach, football club, trust, fan.

GİRİŞ

Spor kulüpleri belirli kurallara göre kurulan, üyelerinin her birinin yetki ve sorumlulukları belli olan, amatör veya profesyonel spor branşları ile topluma hizmet veren, her yaş grubunun spor yapabileceği, tesis, araç ve gereçlere sahip olan, diğer bir yönü ile de yüksek performans sporcuların yetiştirilmesini hedefleyen özel hukuk kuruluşlarıdır (Genç, 1999).

Son on yılda sporun iyi yönetimine özellikle gelişmiş demokrasi ve hesap verebilirliğe duyulan ihtiyaca artan bir ilgi olmuştur. Taraftar güveni hakkındaki literatürde en baskın olarak öne çıkan bu iki iyi yönetim ilkesidir (García ve Welford, 2015)

Hamil ve ark.'nın (2000) taraftar kuruluşları temsilcilerinin kulübün yönetim kuruluna dahil edilmesiyle futbol kulüplerindeki demokratik süreçlerin geliştirileceğini savunmaktadırlar.

Kulüp yönetimi ile taraftarlar arasındaki diyalog ve istişare, iyi kurumsal yönetimi vurgulayan önemli bir unsurdur. Taraftarlar kulüplerin ve yöneticilerin faaliyetleri gibi kulübün performansını etkileyen konularda ayrıntılı bilgiler paylaşılmasını beklerler. Futbol taraftarları ile kulüpleri arasındaki ilişki, standart iş-müşteri ilişkisinden bir dizi nedenlerle farklıdır. Bunların en önemlisi futbol kulüpleri diğerlerinde benzeri görülmemiş bir "ortak" sadakati yaşarlar. Kulüpler paydaşlarla etkileşim kurmak için bazı sistemlere sahiptirler. Bunlar taraftar gruplarıyla veya taraftar dernekleriyle diyalog yönetim kurulunda taraftarların seçilmiş temsilcilerinin bulunması ve taraftar toplulukları ile bağlantı çalışmalarını içermektedir (Michie ve Oughton, 2005).

Futbolun küresel çekiciliği dünya çapındaki taraftarların ilgisini çekmesine ilave olarak sponsorluktan yayıncılığa, kulüp sahipliğinden yıldız oyuncuların kökenine kadar takip edilen evrensel bir oyundur. Aynı zamanda en çok taraftar kitlesini çeken spor dalıdır. Dünya çapında beş milyar futbol taraftarı bulunmaktadır. Bu taraftarlar, milli takımlarını, yerel bir kulübü, bir dünya kulübünü veya bir yıldız oyuncuyu destekleyebilmektedirler (FİFA, 2020).

Banyard ve Shevlin'e (2001) göre genel olarak spor, özelde ise futbol oyuncuların ve yöneticilerin kişisel ve aile skandallarından kulüplerin mali ve organizasyonel yapı

sorunlarına kadar çeşitli nitelik ve büyüklükte sayısız krizle karşı karşıya kalmıştır. Bu durum kulüplerin sürekli dikkatini gerektirmektedir.

İnsanlar, birbirleri ile etkileşim içinde olan ve sürekli değişen kültürel, tarihi, sosyal ve hatta psikolojik faktörlerden etkilenirler. Bu nedenle tek tip taraftar tanımlaması yapılamaz. Aksine, her kulüpte farklılık gösteren taraftar kültürü ile karşılaşmak mümkündür. Bu nedenle taraftarları belirli kategorilere ayırmak imkânsızdır. Futbol taraftarları destekledikleri takıma duygusal ve kişisel olarak bağlıdır; ancak, homojen bir grup değildirler (UEFA, 2011).

Günümüz futbol endüstrisinin destekleyici faktörlerinden biri kuşkusuz taraftarlık olgusudur (Koçer, 2012). Taraftar, “spor, takım ve / veya sporcu ile ilgilenen ve onu takip eden bireyler” olarak tanımlanmaktadır (Wann ve ark., 2001). Kılıcıgil’e (2003) göre taraftar duygusal olarak spor olayına bağlanmış tüketicidir. Taraftarlık temel itibariyle takıma gönül veren kişilerin katılımı ile gerçekleştirilen bir “kent ritüeli”dir (Taşmektepligil ve ark., 2015).

Taraftarlık genel olarak futbolun ve/veya çoğunlukla sadece taraftarı olunan takımın kişinin bireysel/kolektif kimliğinde ve hayatında önemli hatta merkezi rol oynadığı psikolojisinin takımın futbol başarısına bağlı olduğu durumu ifade etmektedir (Hatipoğlu-Aydın ve Aydın, 2007). Taraftarlar için bir takımın saha performansı ve sezon sonunda ligi bitirme sırası o takımı desteklemeye devam isteğinin önemli belirleyicilerindedir (Theodorakis ve Alexandris, 2008).

Mullin ve ark., (2000), taraftar tiplerini beş ana başlık altında toplamışlardır:

Geçici Taraftar: Belirli bir zaman dilimindeki belirli bir aktivite sırasında taraftarlık özelliği gösteren ve daha sonra bunu devam ettirmeyen taraftar tipidir.

Yerel Taraftar: Temel belirleyici kısıt coğrafyadır. Yerel taraftar kendini bağlı hissettiği coğrafyanın bir takımı ile özdeşleştirir ve bu nedenle o takımı destekler.

Adanmış Taraftar: Zaman ve mekân kısıtlarını zihnen terk etmiş bir takımı düzenli olarak takip eden o takıma dair sahiplenme duyguları yaşayan kendini o takıma oyuncularına ve değerlerine bağlı hisseden taraftar biçimidir.

Fanatik Taraftar: Adanmış taraftar gibi kendini takım üzerinden tanımlama, sahiplenme duygularını yoğun olarak taşımakla birlikte daha da ileriye gidip bu kimliği sürekli olarak toplumsal alanda yansıtan ve bu özellikleri ile aile, sevgili, arkadaş grubu tarafından kabul görmüş taraftar tipidir.

Disfonksiyonel Taraftar: Kimliğinin en önemli bileşeni olarak taraftarlığını görür. Bu tip taraftarlar toplumsal olarak kabul görmeyen davranış biçimleri sergileyebilmektedir (Mullin ve ark., 2000).

Scholz'a (2016) göre spor katılımcıları, aktif olmayan seyirciler, taraftarları, fanatikler ve holiganlar şeklinde ayrılabilirler.

Samra ve Wos (2014) ise üç çeşit ana taraftar tipi olduğunu belirtmektedirler:

-Geçici taraftar

-Sadık taraftar

-Fanatik taraftar.

Bir spor faaliyetini doğrudan ya da medya aracılığıyla izleyen kişiye seyirci, takımına bağlı olan, onu ya da sporcularını takip eden, onlara olumlu duygular besleyen, destekleyen ve futbola ilgili arzularını bu şekilde karşılayan kişiye taraftar (Aslanoğlu, 2005), tuttuğu takıma aşırı derecede tutkuyla bağlanmış olan kişiye ise fanatik denilmektedir (Koruç ve ark., 2004).

Yıldırım'a (2018) göre futbol kulüpleri, tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de çeşitli krizlere maruz kalmaktadır. Bu krizler, finansal krizler, futbolculardan kaynaklanan krizler, yönetim krizleri, teknik direktörlerden kaynaklanan krizler ve taraftarlardan kaynaklanan krizler olarak sıralanabilir. Güvenilir kulüpler, taraftarların sürekli desteğini kazanabilirler. Taraftarların, kulübünün samimiyetine inanmaları durumunda başarısız sonuçları önemsemedikleri görülmektedir. Bir spor kulübünün faaliyetlerini sürdürebilmesi için başarı yanında itibar ve imajını da güçlendirerek hedef kitlede güven ve aidiyet inşa etmesi gerekmektedir (Yıldırım, 2018).

Profesyonel futbol takımları ve taraftarlar birbirlerini tamamlayan iki bütündür. Bu iki unsur birbirlerinin talepleri doğrultusunda oluşmuştur. Biri olmadan diğerdinden bahsedilmesi söz konusu olamaz. Spor seyircisi (tarafsız) serbest zamanlarında spor olaylarını takip eden kişi olarak tanımlanabilirken, taraftarlık ise bireylerin kendilerini takıma veya oyunculara adama derecesi olarak ifade edilmiş ve bu yönü ile seyirci kavramından ayrılmıştır. Taraftar, spor kulüplerinin faaliyetlerini destekleyen, kulübün hizmetlerini belirli bir ücret ödeyerek satın alan ve kulübün esas pazarını oluşturan halk kitlesi olarak tanımlanmıştır. Buradan hareketle spor seyirciliği bir spor olayını sadece gözlemleyen kişiden oldukça özdeşleşmiş taraftara doğru sınıflandırılabilir (Soygüden ve ark., 2016).

Bir spor kulübünün gelişmesini sağlayan unsurların başında taraftarları gelmektedir. Kulüplerin gelirlerine bakıldığında taraftarların satın aldığı biletlerden oluşan maç günü gelirleri ve diğer ticari ürün ve hizmetlerden oluşan kalemler dikkat çekmektedir. Taraftar sayısının artırılmasını sağlayan unsurlardan biri kulübün başarılı olmasıdır (Yıldırım, 2018).

Kulübün başkanı veya yönetim kurulu üyesi pozisyonundaki spor yöneticilerinin görevi takımın performansını genel çerçevede değerlendirmek, müşteri konumundaki taraftarın beklentilerine ve çevredeki değişimlere cevap vermek üzere geleceğe dönük kararlar alıp uygulamaktır (Atkinson, 1997).

Sportif başarısızlıkta eleştiriler antrenör ve kulüp yöneticilerine yöneltilmektedir. Spor yöneticilerinin karşılaştıkları zorlukları aşılabilmesi için kulüp içerisinde farklı yönetsel görevler üstlenmiş ancak ortak amaca hizmet eden antrenör ve kulüp yöneticilerinin arasında büyük bir uyumun olması gerekmektedir. Hangi kademedede olursa olsun yöneticiler arasındaki uyumsuzluk takıma yansiyacak ve bu durum kulüp içindeki herkesi olumsuz etkileyecektir (Or, 2008).

Certel ve ark.,'na (2018) göre antrenör, sporcunun başarısı için spor becerilerini ve gelişimini sağlamak için antrenörlük lisansı almış spor eğitimcisi olarak tanımlanabilir.

Vanek (1971), antrenörü, “teknisyen olarak gerekli bilgileri, bilimin ışığında sporcunun başarısı için kullanan, daha sonra bu bilgileri spor becerileri ve stratejiler ile birleştiren ve farklı mizaçlardaki insanlara uygulayabilen kişi olarak tanımlarken, antrenörün iyi bir organizatör, etkili bir yönetici, motive edici ve sporcuya bağımsızlığını, yeterliliğini kazandıran bir eğitimci olması gerektiği de” vurgulamıştır.

UEFA Raporuna göre, 2019-2020 sezonunda UEFA Şampiyonlar Ligi ve Avrupa Liginde grup aşamasına kalan kulüplerin;

- Son bir yılda % 50'si A takım antrenörünü değiştirmiştir.
- A takım antrenörlerinin yaş ortalaması 48.6'dır.
- Sadece % 6'sı beş yıldır takımın başındadır.
- Şampiyonlar Ligi grup aşamalarında 9 antrenörün, Avrupa Ligi grup aşamalarında 15 antrenörün ilk antrenörlük tecrübeleridir.
- UEFA dışı bir bölgeden antrenör çalıştıran kulüp sayısı 4'tür (UEFA, 2020).

Mayer ve ark., (1995) güveni, bir tarafın diğersinin belirli bir eylemi gerçekleştireceği beklentisine dayanarak başka bir tarafın eylemlerine karşı savunmasız olma isteği olarak tanımlamıştır.

Aljazzaf ve ark.,'na (2010) göre güven karşıdakini izleme veya kontrol etme kabiliyetine bakılmaksızın ve olumsuz sonuçlar ortaya çıkabilse bile belirli bir bağlamda vaat edileni yapmak için o kişiye güvenme isteğidir. Dolayısıyla güven olumlu beklenti ve istekliligidir (San-Fu ve ark., 2017).

Barbalet'e (2011) göre güvenin temeli güveni verenin bu bağımlılığın sonucuna ilişkin bilgi yokluğuna rağmen bir başkasına bağımlı olma seçiminde yer aldığından herhangi bir tatmin edici güven açıklaması böyle bir güvenin altında yatan mekanizmanın hesabına dayanmalıdır. Sonucu ile ilgili kanıt yokluğunda hareket etme taahhüdü gerektiren bir eylem yöntemi olarak güven hem duygusal kaygıyı hem de duygusal katılımı içerir.

Resnick ve ark.'na (2000) göre güvenin oluşmasına etkili olan faktörlerden ilki zaman içinde etkileşim kurulduğunda geçmiş etkileşimlerin karşı tarafın yetenekleri ve eğilimi hakkında bilgi vermesi, ikincisi ise gelecekteki etkileşimlerde karşılıklılık veya misilleme beklentisidir. İnsanların gelecekteki etkileşimlerde birbirlerinin geçmişini göz önünde bulunduracaklarına dair beklenti kişilerin güvene dayalı davranışlarını kısıtlamaktadır. Bununla birlikte yabancılar arasında güven inşa etmek çok daha zordur.

Myers ve ark., (2006) oyuncular bakımından antrenör yeterliğinin motivasyon, oyun stratejisi, teknik ve karakter oluşturma boyutlarını içerdiğini belirtmektedirler.

Taraftarlarla olan ilişkiler kulübün itibarı ve güveni açısından önem taşımaktadır. Kulübe duyulan güven ile taraftar desteği doğru orantılıdır. Güvenin azalması taraftar desteğinin de azalması anlamına gelecektir. Taraftar desteğinin azalması kulüpte ekonomik ve diğer krizleri beraberinde getirecektir (Yıldırım, 2018). Bu noktadan hareketle, bu araştırmanın amacı; katılımcıların Yeni Malatyaspor kulübüne duydukları güveni belirlemektir.

YÖNTEM

Araştırmanın Türü

Araştırma Karasar (2007) tarafından “geçmişte ya da halen var olan bir durumu. olayı, bireyleri veya nesnelere kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlamaya çalışılan araştırma yaklaşımı” olarak tanımlanan, nicel araştırma türü tekniklerinden “tarama” modelinde, betimsel bir çalışmadır (Şahin-Kütük, 2012).

Araştırma Grubu: Araştırmanın örneklemini Malatya İlindeki Yeni Malatyaspor taraftarlarından gönüllülük esasına göre kolayda örneklem metoduyla tespit edilen 427 taraftar oluşturmuştur. Araştırma 25 Ocak, 16 Şubat 2021 tarihleri arasında yapılmıştır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada, Açak ve Karademir (2019) tarafından geliştirilen “Spor Kulübüne Güven Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek 22 madde ve üç alt boyutludur. Birinci alt boyut Antrenöre Güven (Cronbach-Alpha:0.991), İkinci alt boyut Başkan Güven (Cronbach-Alpha:0.978) ve üçüncü alt boyut Sporcuya Güven (Cronbach-Alpha:0.987) alt boyutudur. Ölçek, 5’li likert tipinde Kesinlikle Katılmıyorum (1), Katılmıyorum (2), Kararsızım (3), Katılıyorum (4) ve Kesinlikle Katılıyorum (5) şeklinde kodlanmıştır. Antrenöre güven boyutunun 1’inci ve 5’inci maddeleri ters kodlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 22 en yüksek puan 110’dur. Alınacak puanın yükselmesi güven düzeyinin de yükseldiğini göstermektedir.

Bu araştırmada yapılan analizler sonucunda ölçek geneli için Cronbach-Alpha güvenilirlik katsayısı 0.882 bulunmuştur. Alt boyutlarda ise, Antrenöre Güven için 0.920, Kulüp Başkanına Güven için 0.925 ve Sporcuya Güven için 0.821 olarak bulunmuştur.

Yapılan istatistiki analizler sonucunda elde edilen puan ortalamalarına göre spor kulübüne güven derecesinin belirlenmesinde Tablo 1.’de gösterilen değerlendirme tablosu kullanılmıştır.

Tablo 1. Değerlendirme Tablosu

İstatistiksel puan Ortalaması	Güven derecesi
1 -1.8 puan arası	Çok Düşük
1.9 - 2.6 puan arası	Düşük
2.7 - 3.4 puan arası	Orta
3.5 - 4.2 puan arası	Yüksek
4.3 - 5 puan arası	Çok yüksek

Ayrıca örneklemin demografik özelliklerini belirlemek amacıyla araştırmacılar tarafından düzenlenen kişisel bilgi formu kullanılmıştır.

Verilerin Analizi

Çalışmada elde edilen bulgular değerlendirilirken istatistiksel analizler için istatistik paket programı kullanılmıştır. Çalışma verilerinin çözümlenmesinde frekans, aritmetik ortalama, standart sapma, yüzde gibi betimsel istatistiklerden faydalanılmıştır. Verilerin normal dağılıma uygunluğu skewness ve kurtosis değerleri, homojenliği ise Levene testi ile

değerlendirilmiştir. Parametrik testlerden bağımsız gruplar t-testi ve tek yönlü ANOVA testleri kullanılmıştır. İstatistikî analizlerde anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ olarak seçilmiştir.

BULGULAR

Araştırmada görüşlerine başvuru alan örneklemeye ait bilgiler Tablo 1.'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Taraftarların demografik özellikleri

Taraftar	Özellikler	f	%
Cinsiyet	Erkek	369	86.4
	Kadın	58	13.6
Yaş	18-25	130	30.4
	26-33	83	19.4
	34-41	78	18.3
	42-49	84	19.7
	50 ve üzeri	52	12.2
Meslek	İşçi	78	18.2
	Esnaf	99	23.1
	Memur	93	21.7
	Öğrenci	123	28.8
	Diğer*	34	7.9
Eğitim	İlköğretim	79	18.5
	Lise	138	32.3
	Üniversite	126	29.5
	Lisansüstü	84	19.7
Medeni durum	Evli	251	58.8
	Bekâr	176	41.2
Gelir durumu	0-1500	104	24.4
	1501-3000	124	29.0
	3001-4500	94	22.0
	4501-6000	57	13.3
	6001 ve üzeri	48	11.2
Kendini tanımlama	Holigan	64	15.0
	Fanatik	87	20.4
	Taraftar	111	26.0
	Seyirci	99	23.2
	TV izleyicisi	66	15.5
Toplam		427	100

(Diğer meslek sahipleri: Avukat, doktor, inşaat mühendisi, mimar, elektrik mühendisi, güvenlik görevlisi, çevre mühendisi, tıbbi sekreter, mimar, çevre mühendisi ve iç mimarlardan oluşmaktadır.)

Tablo 1 incelendiğinde araştırmaya katılan taraftarların, 369'unun erkek (% 86.4), 130'unun (% 30.4) 18-25 yaş aralığında, 123'ünün (% 28.8) öğrenci, 138'inin (% 32.3) lise mezunu, 251'inin (% 58.8) evli, 124'ünün (% 29.0) gelirinin 1501-3000 TL arasında olduğu ve 111 (% 26.0) katılımcının kendini "taraftar" olarak tanımladığı görülmektedir.

Tablo 2. Katılımcıların cinsiyet değişkenine göre spor kulübüne güvenleri ile ilgili bağımsız örneklem t testi sonuçları

Boyut	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS	t	p
Antrenöre Güven	Erkek	369	1.963	0.885	-6.958	0.000
	Kadın	58	2.795	0.526		
Kulüp Başkanına Güven	Erkek	369	1.901	0.882	-8.030	0.000
	Kadın	58	2.867	0.611		
Sporcuya Güven	Erkek	369	3.305	0.755	-4.017	0.000
	Kadın	58	3.721	0.558		
Ölçek Geneli	Erkek	369	2.309	0.555	-10.225	0.000
	Kadın	58	3.070	0.283		

($p < 0.05$)

Tablo 2 incelendiğinde katılımcıların cinsiyetlerine göre alt boyutlarda ve ölçek genelinde erkek katılımcıların güven düzeyleri ile kadın katılımcıların güven düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğu ($p < 0.05$) bulunmuştur. Alt boyutlarda ve ölçek genelinde erkek katılımcıların güven düzeylerinin kadın katılımcılardan daha düşük olduğu görülmektedir. Ölçek genelinde erkeklerin güven düzeylerinin ($\bar{X}=2.030$ -düşük) kadınların güven düzeylerinden ($\bar{X}=3.070$ -orta) düşük olduğu görülmektedir. Bir başka ifadeyle, erkek katılımcıların spor kulübüne kadın katılımcılardan daha az güvendikleri bulunmuştur. Katılımcıların cinsiyetlerine göre güven düzeylerinin erkeklerde düşük ve kadınlarda orta düzeyde olduğu, erkek ve kadınların en fazla sporcuya güvendikleri, antrenör ve kulüp başkanına ise daha az güvendikleri söylenebilir.

Tablo 3 incelendiğinde katılımcıların yaş değişkenine göre ölçek genelinde ve iki alt boyutta (antrenöre güven ve kulüp başkanına güven) güven düzeyleri arasında anlamlı düzeyde fark olduğu ($p < 0.05$) bulunmuştur. Bir alt boyutta (sporcuya güven) ise anlamlı fark bulunmamıştır ($p > 0.05$). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak üzere Levene testi ile homojenlik kontrolü ve post hoc (tukey) testi yapılmıştır. Tukey testi sonucunda gruplar arasındaki farklılıklar ile ilgili ulaşılan bulgular aşağıya çıkarılmıştır.

Antrenöre güven alt boyutunda, yaş gruplarının aritmetik ortalamaları bakımından en yüksek puanın 18-25 yaş grubunda ($\bar{X}=2.605$ -düşük), en düşük ortalamanın ise 50 ve üzeri yaş grubunda ($\bar{X}=1.500$ -çok düşük) olduğu bulunmuştur. Antrenöre güven alt boyutunun puan ortalamasının ($\bar{X}=2.076$ -düşük) olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Katılımcıların yaş değişkenine göre spor kulübüne güvenleri ile ilgili tek yönlü anova testi sonuçları

Alt Boyut	Yaş	N	$\bar{X}$	SS	F	p	Tukey Gruplar	p
Antrenöre Güven	18-25 (1)	130	2.605	0.804	34.827	0.000	1>2	0.040
	26-33 (2)	83	2.297	0.782			1>3	0.000
	34-41 (3)	78	1.928	0.839			1>4	0.000
	42-49 (4)	84	1.533	0.650			1>5	0.000
	50 ve üzeri (5)	52	1.500	0.789			2>3	0.023
							2>4	0.000
							2>5	0.000
Toplam	427	2.076	0.892	3>4	0.011			
				3>5	0.019			
Kulüp Başkanına Güven	18-25 (1)	130	2.548	0.969	27.706	0.000	1>2	0.011
	26-33 (2)	83	2.1773	0.775			1>3	0.000
	34-41 (3)	78	1.9194	0.844			1>4	0.000
	42-49 (4)	84	1.5425	0.639			1>5	0.000
	50 ve üzeri (5)	52	1.472	0.648			2>4	0.000
							2>5	0.000
							3>4	0.029
Toplam	427	2.0325	0.912	3>5	0.020			
Sporcuya Güven	18-25 (1)	130	3.445	0.854	2.323	0.056	-	-
	26-33 (2)	83	3.415	0.601				
	34-41 (3)	78	3.404	0.866				
	42-49 (4)	84	3.320	0.651				
	50 ve üzeri (5)	52	3.089	0.765				
	Toplam	427	3.362	0.745				
Ölçek Geneli	18-25 (1)	130	2.807	0.583	49.356	0.000	1>2	0.006
	26-33 (2)	83	2.572	0.481			1>3	0.000
	34-41 (3)	78	2.304	0.466			1>4	0.000
	42-49 (4)	84	2.046	0.371			1>5	0.000
	50 ve üzeri (5)	52	1.924	0.422			2>3	0.005
							2>4	0.000
							2>5	0.000
Toplam	427	2.412	.587	3>4	0.007			
				3>5	0.000			

(p<0.05)

Kulüp başkanına güven alt boyutunda, yaş gruplarının aritmetik ortalamaları bakımından en yüksek puanın 18-25 yaş grubunda ($\bar{X}$ =2.548-düşük), en düşük ortalamanın ise 50 ve üzeri yaş grubunda ($\bar{X}$ =1.472-çok düşük) olduğu bulunmuştur. Katılımcıların kulüp başkanına güven düzeylerinde 18-41 yaş aralığında anlamlı fark olduğu (p<0.05), 42-49 ile 50 ve üzeri yaş grupları arasında ise anlamlı bir fark olmadığı (p>0.05) görülmüştür. Kulüp başkanına güven alt boyutunun puan ortalamasının ($\bar{X}$ =2.032-düşük) olduğu görülmektedir.

Sporcuya güven alt boyutunda ise, araştırmaya katılanların güven düzeyleri arasında anlamlı bir fark olmadığı (p>0.05) bulunmuştur. Sporcuya güven alt boyutunda, yaş gruplarının aritmetik ortalamaları bakımından en yüksek puanın 18-25 yaş grubunda ($\bar{X}$ =3.445-orta), en düşük ortalamanın ise 50 ve üzeri yaş grubunda ($\bar{X}$ =3.089-orta) olduğu

bulunmuştur. Sporcuya güven alt boyutunun puan ortalamasının ($\bar{X}$ =3.362-orta) olduğu görülmektedir.

Ölçek ortalamasına bakıldığında, yaş gruplarının aritmetik ortalamaları bakımından en yüksek puanın 18-25 yaş grubunda ($\bar{X}$ =2.807-orta), en düşük ortalamanın ise 50 ve üzeri yaş grubunda ($\bar{X}$ =1.924-düşük) olduğu bulunmuştur. Ölçek genelinin puan ortalamasının ($\bar{X}$ =2.412-düşük) olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılanların spor kulüplerine güven düzeylerinde aritmetik ortalamalar bakımından ölçek geneli ve alt boyutlarında, yaş büyüdükçe güven düzeyinde genel olarak bir azalma olduğu söylenebilir.

Tablo 4. Katılımcıların meslek değişkenine göre spor kulübüne güvenleri ile ilgili tek yönlü anova testi sonuçları

Alt Boyut	Meslek	N	$\bar{X}$	SS	F	p	Tukey Gruplar	p
Antrenöre Güven	İşçi (1)	78	2.662	0.850	40.608	0.000	1>2	0.022
	Esnaf (2)	99	2.334	0.714			1>3	0.000
	Memur (3)	93	1.988	0.815			1>4	0.000
	Öğrenci (4)	123	1.423	0.829			1>5	0.000
	Diğer* (5)	34	1.068	0.175			2>3	0.003
							2>4	0.000
	Toplam	427	2.076	0.892		2>5	0.000	
							3>4	0.000
							3>5	0.000
Kulüp Başkanına Güven	İşçi (1)	78	2.701	0.896	32.660	0.000	1>2	0.000
	Esnaf (2)	99	2.209	0.850			1>3	0.000
	Memur (3)	93	1.902	0.791			1>4	0.000
	Öğrenci (4)	123	1.476	0.765			1>5	0.000
	Diğer* (5)	34	1.159	0.289			2>3	0.018
							2>4	0.000
	Toplam	427	2.032	0.912		2>5	0.000	
							3>4	0.010
							3>5	0.000
Sporcuya Güven	İşçi (1)	78	3.555	0.639	8.265	0.000	1>5	0.000
	Esnaf (2)	99	3.439	0.711			2>5	0.000
	Memur (3)	93	3.339	0.758			2>4	0.000
	Öğrenci (4)	123	3.336	0.681			2>5	0.000
	Diğer* (5)	34	2.735	0.846			3>4	0.010
							3>5	0.000
	Toplam	427	3.362	.745		4>5	0.002	
Ölçek Geneli	İşçi (1)	78	2.917	0.593	75.541	0.000	1>2	0.000
	Esnaf (2)	99	2.594	0.450			1>3	0.000
	Memur (3)	93	2.329	0.361			1>4	0.000
	Öğrenci (4)	123	1.962	0.507			1>5	0.000
	Diğer* (5)	34	1.552	0.216			2>3	0.000
							2>4	0.000
	Toplam	427	2.412	0.587		2>5	0.000	
							3>4	0.000
							3>5	0.000
							4>5	0.000

(p<0.05)

(Diğer meslek sahipleri: Avukat, doktor, inşaat mühendisi, elektrik mühendisi, güvenlik görevlisi, çevre mühendisi, tıbbi sekreter, mimar, çevre mühendisi ve iç mimarlardan oluşmaktadır).

Tablo 4 incelendiğinde, katılımcıların meslek değişkenine göre ölçek genelinde ve alt boyutlarda güven düzeyleri arasında anlamlı düzeyde fark olduğu ($p<0.05$) bulunmuştur. Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak üzere Levene testi ile homojenlik kontrolü ve post hoc (Tukey) testi yapılmıştır. Tukey testi sonucunda gruplar arasındaki farklılıklar ile ilgili ulaşılan bulgular aşağıya çıkarılmıştır.

Antrenöre güven alt boyutunda, meslek gruplarının aritmetik ortalamaları bakımından en yüksek puanın işçi grubunda ($\bar{X}=2.662$ -düşük), en düşük ortalamanın ise diğer meslekler grubunda ($\bar{X}=1.068$ -çok düşük) olduğu bulunmuştur. Güven düzeyinin işçi, esnaf, memur, öğrenci ve diğer meslekler olmak üzere azalarak değiştiği görülmektedir.

Kulüp başkanına güven alt boyutunda, yaş gruplarının aritmetik ortalamaları bakımından en yüksek puanın işçi grubunda ($\bar{X}=2.701$ -orta), en düşük ortalamanın ise diğer meslekler grubunda ($\bar{X}=1.159$ -çok düşük) olduğu bulunmuştur. Katılımcıların kulüp başkanına güven düzeylerinde işçi, esnaf, memur şeklinde azalarak sıralandığı, öğrenciler ile diğer meslek grupları arasında anlamlı bir fark olmadığı ($p>0.05$) (çok düşük) görülmüştür.

Sporcuya güven alt boyutunda, meslek gruplarının aritmetik ortalamaları bakımından en yüksek puanın işçi grubunda ($\bar{X}=3.555$ -yüksek), en düşük ortalamanın ise diğer meslekler grubunda ($\bar{X}=3.735$ -yüksek) olduğu bulunmuştur. Sporcuya güven alt boyutunda da diğer alt boyutlardaki azalan sıralamanın devam ettiği görülmektedir.

Ölçek ortalamasına bakıldığında, meslek gruplarının aritmetik ortalamaları bakımından en yüksek puanın işçi grubunda ($\bar{X}=2.917$ -orta), en düşük ortalamanın ise diğer meslekler grubunda ($\bar{X}=1.552$ -çok düşük) olduğu bulunmuştur. Ölçek genelinde de aritmetik puan ortalamasının alt boyutlardaki azalan sıralamanın aynı şekilde olduğu görülmektedir.

Tablo 5 incelendiğinde katılımcıların eğitim düzeyi değişkenine göre ölçek genelinde ve alt boyutlarda güven düzeyleri arasında anlamlı düzeyde fark olduğu ($p<0.05$) bulunmuştur. Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak üzere Levene testi ile homojenlik kontrolü ve post hoc (Tukey) testi yapılmıştır. Tukey testi sonucunda gruplar arasındaki farklılıklar ile ilgili ulaşılan bulgular aşağıya çıkarılmıştır.

Tablo 5. Katılımcıların eğitim düzeyi değişkenine göre spor kulübüne güvenleri ile ilgili tek yönlü anova testi sonuçları

Alt Boyut	Eğitim düzeyi	N	$\bar{X}$	SS	F	p	Tukey Gruplar	p
Antrenöre Güven	İlköğretim (1)	79	2.641	.865	48.106	0.000	1>2	0.015
	Lise (2)	138	2.313	.721			1>3	0.000
	Üniversite (3)	126	1.988	.815			1>4	0.000
	Lisansüstü (4)	84	1.287	.692			2>3	0.004
	Toplam	427	2.076	.892			2>4	0.000
							3>4	0.000
Kulüp Başkanına Güven	İlköğretim (1)	79	2.683	.904	39.010	0.000	1>2	0.000
	Lise (2)	138	2.193	.849			1>3	0.000
	Üniversite (3)	126	1.892	.798			1>4	0.000
	Lisansüstü (4)	84	1.365	.654			2>3	0.014
	Toplam	427	2.032	.912			2>4	0.000
							3>4	0.000
Sporcuya Güven	İlköğretim (1)	79	3.525	.689	3.153	0.025	1>4	0.014
	Lise (2)	138	3.390	.778				
	Üniversite (3)	126	3.354	.751				
	Lisansüstü (4)	84	3.174	.699				
	Toplam	427	3.362	.745				
Ölçek Geneli	İlköğretim (1)	79	2.895	.622	75.706	0.000	1>2	0.000
	Lise (2)	138	2.567	.481			1>3	0.000
	Üniversite (3)	126	2.330	.360			1>4	0.000
	Lisansüstü (4)	84	1.826	.459			2>3	0.000
	Toplam	427	2.412	.587			2>4	0.000
							3>4	0.000

(p<0.05)

Antrenöre güven alt boyutunda eğitim düzeyi gruplarının aritmetik ortalamaları bakımından en yüksek puanın ilköğretim grubunda ($\bar{X}$ =2.641-düşük), en düşük ortalamanın ise lisansüstü grubunda ($\bar{X}$ =1.287-çok düşük) olduğu bulunmuştur.

Kulüp başkanına güven alt boyutunda eğitim düzeyi gruplarının aritmetik ortalamaları bakımından en yüksek puanın ilköğretim grubunda ($\bar{X}$ =2.683-düşük), en düşük ortalamanın ise lisansüstü grubunda ($\bar{X}$ =1.365-çok düşük) olduğu bulunmuştur.

Sporcuya güven alt boyutunda eğitim düzeyi gruplarının aritmetik ortalamaları bakımından en yüksek puanın ilköğretim grubunda ($\bar{X}$ =3.525-yüksek), en düşük ortalamanın ise lisansüstü grubunda ($\bar{X}$ =3.174-orta) olduğu bulunmuştur.

Ölçek ortalamasına bakıldığında eğitim düzeyi gruplarının aritmetik ortalamaları bakımından en yüksek puanın işçi grubunda ($\bar{X}$ =2.895-orta), en düşük ortalamanın ise diğer meslekler grubunda ($\bar{X}$ =1.826-çok düşük) olduğu bulunmuştur.

Güven düzeyinin aritmetik ortalamalarının alt boyutlarda ve ölçek genelinde ilköğretim, lise, üniversite ve lisansüstü olmak üzere azalarak değiştiği görülmektedir.

Tablo 6. Katılımcıların medeni durumlarına göre spor kulübüne güvenlerinin bağımsız örneklem t testi sonuçları

Boyut	Medeni durum	N	$\bar{X}$	SS	t	p
Antrenöre Güven	Evli	251	2.199	.889	-6.958	0.001
	Bekâr	176	1.900	.868		
Kulüp Başkanına Güven	Evli	251	2.155	.931	-8.030	0.001
	Bekâr	176	1.857	.858		
Sporcuya Güven	Evli	251	3.478	.740	-4.017	0.000
	Bekâr	176	3.197	.722		
Ölçek Geneli	Evli	251	2.533	.554	-10.225	0.000
	Bekâr	176	2.240	.592		

($p < 0.05$)

Tablo 6 incelendiğinde katılımcıların medeni durumlarına göre alt boyutlarda ve ölçek genelinde evli katılımcıların güven düzeyleri ile bekâr katılımcıların güven düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğu ($p < 0.05$) bulunmuştur. Alt boyutlarda ve ölçek genelinde bekâr katılımcıların güven düzeylerinin evli katılımcılardan daha düşük olduğu görülmektedir. Ölçek genelinde bekârların güven düzeylerinin ($\bar{X}=2.240$ -düşük) evlilerin güven düzeylerinden ($\bar{X}=2.533$ -düşük) daha düşük olduğu bulunmuştur. Bir başka ifadeyle, bekâr katılımcıların spor kulübüne evli katılımcılardan daha az güvendikleri, katılımcıların medeni durumlarına göre güven düzeylerinin bekârlarda düşük, evlilerde ise orta düzeyde olduğu söylenebilir. Evli ve bekâr katılımcıların sporcuya güvenlerinin, antrenör ve kulüp başkanlarına güvenlerinden daha yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 7 incelendiğinde katılımcıların gelir düzeyi değişkenine göre ölçek geneli ve alt boyutlarında güven düzeyleri arasında anlamlı bir fark olmadığı ($p > 0.05$) bulunmuştur. Aritmetik ortalamalara bakıldığında ise gelir düzeyi arttıkça puan ortalamalarının azalma eğiliminde olduğu görülmektedir.

Tablo 7. Katılımcıların gelir durumu değişkenine göre spor kulübüne güvenleri ile ilgili tek yönlü anova testi sonuçları

Alt Boyut	Meslek	N	$\bar{X}$	SS	F	p
Antrenöre Güven	0-1500	104	2.289	0.913	2.160	0.073
	1501-3000	124	2.175	0.875		
	3001-4500	94	2.101	0.937		
	4501-6000	57	2.066	0.889		
	6001 ve üzeri	48	1.906	0.861		
	Toplam	427	2.076	0.892		
Kulüp Başkanına Güven	0-1500	104	2.279	0.971	1.637	0.164
	1501-3000	124	2.100	0.921		
	3001-4500	94	2.022	0.887		
	4501-6000	57	1.982	0.851		
	6001 ve üzeri	48	1.910	0.919		
	Toplam	427	2.032	0.912		
Sporcuya Güven	0-1500	104	3.504	0.770	2.141	0.075
	1501-3000	124	3.413	0.647		
	3001-4500	94	3.353	0.610		
	4501-6000	57	3.292	0.775		
	6001 ve üzeri	48	3.237	0.777		
	Toplam	427	3.362	0.745		
Ölçek Geneli	0-1500	104	2.590	0.628	1.657	0.159
	1501-3000	124	2.441	0.579		
	3001-4500	94	2.404	0.541		
	4501-6000	57	2.386	0.630		
	6001 ve üzeri	48	2.343	0.557		
	Toplam	427	2.412	0.587		

($p < 0.05$)

Tablo 8 incelendiğinde katılımcıların kendini tanımlama değişkenine göre ölçek genelinde ve alt boyutlarda güven düzeyleri arasında anlamlı düzeyde fark olduğu ($p < 0.05$) bulunmuştur. Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak üzere Levene testi ile homojenlik kontrolü ve post hoc (tukey) testi yapılmıştır. Tukey testi sonucunda gruplar arasındaki farklılıklar ile ilgili ulaşılan bulgular aşağıya çıkarılmıştır.

Antrenöre güven alt boyutunda kendini tanımlayan gruplarının aritmetik ortalamaları bakımından en düşük puanın holigan grubunda ($\bar{X}=1.322$ -çok düşük), en yüksek ortalamanın ise TV izleyicisinde ($\bar{X}=2.494$ -düşük) olduğu bulunmuştur. Güven düzeyinde seyirciler ile TV izleyicileri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmamakla birlikte aritmetik ortalama bakımından TV izleyicisi lehine küçük bir fark görülmektedir.

Tablo 8. Katılımcıların kendini tanımlama değişkenine göre spor kulübüne güvenleri ile ilgili tek yönlü anova testi sonuçları

Alt Boyut	Kendini Tanımlama	N	$\bar{X}$	SS	F	p	Tukey	
							Gruplar	p
Antrenöre Güven	Holigan (1)	64	1.322	0.582	27.118	0.000	1<2	0.003
	Fanatik (2)	87	1.796	0.753			1<3	0.000
	Taraftar (3)	111	2.143	0.930			1<4	0.000
	Seyirci (4)	99	2.454	0.817			1<5	0.000
	TV İzleyicisi (5)	66	2.494	0.773			2<3	0.022
							2<4	0.000
	Toplam	427	2.076	0.892			2<5	0.000
							3<4	0.040
							3<5	0.039
Kulüp Başkanına Güven	Holigan (1)	64	1.462	0.706	31.788	0.000	1<3	0.005
	Fanatik (2)	87	1.647	0.700			1<4	0.000
	Taraftar (3)	111	1.902	0.835			1<5	0.000
	Seyirci (4)	99	2.430	0.828			2<4	0.000
	TV İzleyicisi (5)	66	2.716	0.920			2<5	0.000
							3<4	0.000
	Toplam	427	2.032	0.912			3<5	0.000
Sporcuya Güven	Holigan (1)	64	3.125	0.710	3.627	0.006		
	Fanatik (2)	87	3.277	0.848				
	Taraftar (3)	111	3.388	0.649			1<4	0.042
	Seyirci (4)	99	3.456	0.767			1<5	0.008
	TV İzleyicisi (5)	66	3.558	0.687				
	Toplam	427	3.362	0.745				
Ölçek Geneli	Holigan (1)	64	1.858	0.391	48.849	0.000	1<2	0.001
	Fanatik (2)	87	2.183	0.327			1<3	0.000
	Taraftar (3)	111	2.375	0.557			1<4	0.000
	Seyirci (4)	99	2.718	0.519			1<5	0.000
	TV İzleyicisi (5)	66	2.855	0.568			2<3	0.049
							2<4	0.000
	Toplam	427	2.412	0.587			2<5	0.000
							3<4	0.000
							3<5	0.000

(p<0.05)

Kulüp başkanına güven alt boyutunda kendini tanımlayan grupların aritmetik ortalamaları bakımından en düşük puanın holigan grubunda ($\bar{X}$ =1.462-çok düşük), en yüksek ortalamanın ise TV izleyicisi grubunda ($\bar{X}$ =2.716-orta) olduğu bulunmuştur. Katılımcıların kulüp başkanına güven düzeylerinin holigan, fanatik, taraftar, seyirci ve TV izleyicisi olmak üzere artarak sıralandığı görülmüştür. Güven düzeyinde seyirciler ile TV izleyicileri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmamakla birlikte aritmetik ortalama bakımından TV izleyicisi lehine küçük bir fark görülmektedir.

Sporcuya güven alt boyutunda meslek gruplarının aritmetik ortalamaları bakımından en düşük puanın holigan grubunda ($\bar{X}$ =3.125-orta), en yüksek ortalamanın ise TV izleyicisi grubunda ($\bar{X}$ =3.558-yüksek) olduğu bulunmuştur. Bu boyutta istatistiksel bakımdan anlamlı farkın holiganlar ile seyirci ve TV izleyicileri arasında olduğu görülmektedir.

Ölçek ortalamasına bakıldığında kendini tanımlama gruplarının aritmetik ortalamaları bakımından en düşük puanın holigan grubunda ($\bar{X}=1.858$ -çok düşük), en yüksek ortalamanın ise diğer TV izleyicisi grubunda ($\bar{X}=2.855$ -orta) olduğu bulunmuştur. Ölçek genelinde ve alt boyutlarda aritmetik puan ortalamasının, holigan, fanatik, taraftar, seyirci ve TV izleyicisi olmak üzere artarak değiştiği görülmektedir.

Tablo 9. Ölçek alt boyutları ve ölçek geneli puan ortalamaları

Alt boyut (N=427)	$\bar{X}$	SS
Antrenöre Güven	2,076	0.892
Kulüp Başkanına Güven	2,032	0.912
Sporcuya Güven	3,362	0.745
Ölçek Ortalaması	2,412	0.587

Tablo 9 incelendiğinde katılımcıların, antrenöre güven alt boyutunda ($\bar{X}=2.076$), kulüp başkanına güven alt boyutunda ($\bar{X}=2.032$), sporcuya güven alt boyutunda ($\bar{X}=3.362$) ve ölçek genelinde spor kulübüne güven puan ortalamasının ($\bar{X}=2.412$) düzeyinde olduğu, güven düzeylerinin alt boyutlar ve ölçek genelinde düşük düzeyde olduğu görülmektedir. En düşük güvenin kulüp başkanına, en yüksek güvenin ise sporculara olduğu söylenebilir.

Tablo 10. Madde puan ortalamaları

Sıra No.	Madde No.	Maddeler (N=427)	Puan Ortalaması
1	6	Antrenörün oynattığı oyuncuların doğru oyuncular olduğunu düşünürüm.	1.852
2	1	Antrenörümüzün vizyonu yok.	1.943
3	16	Başkanımız altyapıyı önemser.	1.953
4	14	Başkanımız; çok iyi özellikleri ve yetenekleri olan biridir.	1.953
5	10	Kulüp başkanımız taraftarların beklentilerini karşılar.	1.967
6	5	Antrenör değişmeli.	1.985
7	7	Antrenörümüzün oyuna müdahalesini beğenirim.	2.007
8	11	Kulüp başkanının dürüst olduğuna inanırım.	2.035
9	15	Başkanımızın kulübün hedeflerini gerçekleştireceğine inanırım.	2.070
10	8	Bu takımın antrenörü işini dört dörtlük yapar.	2.086
11	13	Kulüp başkanının söylediklerine inanırım.	2.100
12	2	Takımın puan sıralaması kötü de olsa aynı antrenörle devam edilmesi gerektiğini düşünürüm.	2.142
13	12	Başkanımız kulüp menfaatlerini kendi beklentilerinin üzerinde tutar.	2.147
14	9	Antrenörün taktik becerisi beni memnun eder.	2.152
15	3	Antrenörümüz; çok iyi özellikleri ve yetenekleri olan biridir.	2.227
16	4	Antrenörümüz kazanmak için her türlü çabayı sarf eder.	2.283
17	20	Takımın puan sıralaması kötü de olsa aynı sporcularla devam edilmesi gerektiğini düşünürüm.	3.224
18	21	Tuttuğum takımda oynayan sporcuların doğru sporcular olduğunu düşünürüm.	3.260
19	17	Bu takımdaki sporcular gerçekten takımı önemserler.	3.325
20	18	Benim için skor değil oyuncuların mücadelesi önemlidir.	3.360
21	22	Tuttuğum takımın sporcularının teknik becerileri beni memnun eder.	3.440
22	19	Sporcular kazanmak için her türlü çabayı sarf eder.	3.562
Ölçek (Spor Kulübüne Güven) Ortalaması			2.412-Düşük

Tablo 10 incelendiğinde en düşük puan ortalamasının 6'ncı madde olduğu (Antrenörün oynattığı oyuncuların doğru oyuncular olduğunu düşünürüm-çok düşük düzey), en yüksek puan ortalamasının ise 19'uncu maddede olduğu (Sporcular kazanmak için her türlü çabayı sarf eder-yüksek düzey), maddelerin puan ortalamasının ise (bir madde çok düşük), düşük düzeyde olduğu görülmektedir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Araştırmaya katılan taraftarların cinsiyetlerine göre spor kulübüne güvenlerinde, erkek katılımcıların güven düzeyleri ile kadın katılımcıların güven düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğu ($p<0.05$) (Tablo 2) bulunmuştur. Bu durumun erkeklerin sporla (özellikle futbol) daha fazla ilgili olmaları, çevrelerinde futbol müsabakaları ile ilgili, değerlendirme, tartışma, fikir alışverişi ve bilgi paylaşımının daha fazla olması ve bazı bilgilere kadınlardan daha fazla ulaşabilmelerinden kaynaklanmış olabileceği söylenebilir. Nitekim Dietz-Uhler ve ark. (2000), erkeklerin kadınlardan daha güçlü bir taraftar olarak özdeşleştiğini belirtmişlerdir. Büyükdağ ve Bal (2020) ise, kişilerarası ilişkilerde güven düzeyini cinsiyet bakımından inceledikleri çalışmalarında, erkeklerin, düşünce, söylem ve davranışlar açısından, ikna olmak için, iletişim içinde olduğu kişilerden kadınlara oranla daha fazla tutarlılık bekledikleri sonucuna ulaşmışlardır. Haselhuhn ve ark. (2015) da, erkeklerin güvenlerini kadınlardan daha çabuk kaybettiklerini belirtmektedirler. Bu tespitlerin araştırma bulgularımız ile paralellik gösterdiği söylenebilir.

Katılımcıların yaş değişkenine göre spor kulübüne güven düzeyleri arasında anlamlı düzeyde fark olduğu ($p<0.05$) (Tablo 3) bulunmuştur. Bu durumun yaş ilerledikçe belirli bir olgunluk düzeyinden itibaren daha araştırmacı ve acele karar vermekten kaçınan insan yapısının yerleşmeye başlaması nedeniyle güven düzeyinin düşmesine neden olmasından kaynaklanmış olabileceği söylenebilir.

Katılımcıların meslek değişkenine göre spor kulübüne güven düzeyleri arasında anlamlı düzeyde fark olduğu ($p<0.05$) bulunmuştur (Tablo 4). Bu durumun katılımcıların meslekleri gereği iletişimde buldukları çevrenin çeşitliliğinden ve farklı kaynaklardan bilgi alabilme imkânlarından kaynaklandığı söylenebilir. Diğer meslek grubunda yer alan meslek grubu üyelerinin, spor kulübüne güven düzeylerinin düşük olmasında, genellikle yüksek entelektüel kimliğe sahip olmalarının, gelişen teknolojinin sağladığı global bilgi paylaşımı ve araştırmacı yapılarının da etkisiyle, spor kulüplerinin yönetimi ile ilgili başarısızlığı sorgulamaları, bunun

sonucunda özellikle sportif başarıların elde edilememesine bağlı olarak, güven duygularının azalmış olabileceği söylenebilir.

Katılımcıların eğitim düzeyi değişkenine göre kulüp güven düzeyleri arasında anlamlı düzeyde fark olduğu ($p<0.05$) (Tablo 5) bulunmuştur. Bu durumun eğitim düzeyine bağlı olarak 5N1K (nasıl, ne, nerede, neden, ne zaman, kim) kapsamında ve pozitif bilimler ışığında, araştırma ve kendini geliştirmeye bağlı olarak, kulüp başarısına etki etki eden daha fazla faktörün değerlendirmeye katılmasından kaynaklanmış olabileceği söylenebilir.

Araştırmaya katılan taraftarların medeni durumlarına göre spor kulübüne güvenlerinde, bekâr katılımcıların güven düzeyleri ile evli katılımcıların güven düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğu ($p<0.05$) (Tablo 6) bulunmuştur. Bu durumun evli katılımcıların bekârlardan daha sabırlı, anlayışlı ve sorumluluk sahibi olmalarının gereği olarak, karar vermeden önce aceleci davranmamak istememelerinden kaynaklanmış olabileceği söylenebilir.

Katılımcıların gelir düzeyi değişkenine göre kulübe güven düzeyleri arasında anlamlı düzeyde fark olmadığı ($p>0.05$) (Tablo 7) bulunmuştur. Bu durumun, gelir düzeyinin güven üzerinde yordayıcı bir özelliğinin olmaması ve futbol sevgisinin gelir durumundan bağımsız bir duygu, tutum ve davranış olmasından kaynaklanmış olabileceği söylenebilir.

Katılımcıların kendini tanımlama değişkenine göre kulübe güven düzeyleri arasında anlamlı düzeyde fark olduğu ($p<0.05$) bulunmuştur. Bu durumun, kendini holigan, fanatik ve taraftar olarak tanımlayanların, kulübe bağlılık düzeyi ve sportif başarı elde edilmesiyle ilgilenme düzeyinin bir göstergesi olmasından kaynaklanmış olabileceği, müsabakaları canlı (stadyumda) veya TV seyircisi olarak takip edenlerin, spor sonucuyla ilgilerinin düşük olmasının kulübe güvenlerinin daha yüksek olması sonucunu getirdiği söylenebilir. Nitekim Shin ve ark., (2018) bu tip taraftarların futbol maçlarına, zevk almak için ve eğlence olarak gören izleyiciler olarak katıldıklarını, bu nedenle takıma tam olarak bağlı olmadıklarını belirtmektedirler. Yoshida ve ark., (2014) ise bir spor takımına algılanan bağlılığı ve takımın başarılarını ve başarısızlıklarını kişinin kendisininmiş gibi deneyimleme eğilimi olarak tanımladıklarını belirtmektedirler. Bu tespitlerin bulgularımızı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılanların en düşük güveni kulüp başkanına, en yüksek güveni ise sporculara duydukları, ölçek ortalamasının da düşük düzeyde olduğu bulunmuştur (Tablo 9). Bu durumun taraftarların kulübün özellikle sportif başarı durumunun kulüp başkanının

yönetimine bağladıklarının, başkan ve antrenöre karşı güven düzeylerinin düşük olmasının, spor kulübüne olan güveni de azalttığına göstergesi olduğu söylenebilir. Taraftarların genel olarak Yeni Malatyaspor kulübüne güven düzeylerinin düşük düzeyde olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılanların en düşük puan ortalamasının “Antrenörün oynattığı oyuncuların doğru oyuncular olduğunu düşünürüm.” maddesinde olduğu (çok düşük düzey), en yüksek puan ortalamasının ise “Sporcular kazanmak için her türlü çabayı sarf eder” (yüksek düzey) maddesinde olduğu bulunmuştur. Bu durumun, katılımcıların antrenörün oyuncu tercihlerinin yanlış olduğunu düşünmelerinden kaynaklandığı söylenebilir. Katılımcıların antrenör tercihinde başlangıçtan itibaren yanlış yapıldığını ve bu nedenle sportif başarı elde edilemeyeceğini düşündükleri, ilk 11’de yer alan oyunculardan onaylamadıkları oyuncuların değiştirilmesi durumunda ise bunu doğru bulacaklarını düşündükleri söylenebilir. Ayrıca, ölçek geneline oranla katılımcıların sporculara daha fazla güvendiklerini gösteren cevaplar verdikleri görülmektedir. Bu durumun katılımcıların sporcuları, başarı için yeterli mücadeleyi verdiklerini algılamalarından, buna karşılık antrenör ve kulüp başkanını aynı şekilde algılanmamalarından kaynaklanmış olabileceği söylenebilir.

Araştırma sorularına verilen cevapların puan ortalamasının “düşük düzeyde” olması elde edilen önemli sonuçlardan biridir. Bu durumun katılımcıların spor kulübüne genel olarak güven duymadıkları, ancak sporculara orta ve yüksek düzeyde güvendikleri şeklinde yorumlanabilir. Bu güven eksikliğinin taraftarlarla kulüp arasındaki iletişimin sağlıklı olarak oluşturulmadığının bir göstergesi de olabilir. Taraftar desteği olmaksızın bir kulübün sportif olarak başarılı gösterebilmesinin uzun süreli olmayacağı söylenebilir. Nitekim bu tespitlerimizle paralel şekilde, Michie ve Oughton (2005), İngiltere’de yaptıkları çalışmalarında, kulüplerin yüzde 94’ünün taraftarlarla diyalogu sürdürmekte çok az güçlük çektiklerini, ancak, taraftarların yalnızca yüzde 40’ının kurulan iletişimi “oldukça veya çok etkili” olarak gördüklerini belirtmektedirler. Potter ve Keene (2012) ise çalışmalarında kulüple özdeşliği yüksek taraftarların eski sporcu, ancak yeni ve tecrübesiz antrenöre karşı düşük düzeyde olumlu davranış gösterdiklerini, bunun bir antrenör olarak deneyimsizliği nedeniyle çoğunlukla olumlu olarak görülmemesinden kaynaklanmış olabileceğini savunmaktadırlar. Katılımcıların taraftar düzeyinde, antrenörün göreve yeni başlamasına rağmen ortaya konan bu tavrın, araştırma bulgularımızla paralellik gösterdiği söylenebilir.

Sonuç olarak, futbol kulübü taraftarlarına yönelik olarak yapılan bu araştırmada taraftarların Yeni Malatyaspor Kulübüne karşı güvenlerinin düşük düzeyde kaldığı, bu

durumun, kulübün hedeflerine ulaşması için yeni tedbirler olarak, yönetim ve antrenör değişikliğine gidilmesini gerektirebileceği, sportif başarının ancak ilave tedbirlerle mümkün olabileceği, kulüp yöneticilerinin, paydaşlarla görüş alışverişinde bulunmalarının faydalı olabileceği söylenebilir.

KAYNAKLAR

- Açak, M., & Karademir T. (2019). Spor kulübüne güven ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlilik ve güvenirlik çalışması, Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 21(1), 54-66.
- Aljazzaf, Z.M., Perry, M., & Capretz, M.A.M. (2010). Online Trust: Definition and principles, Conference: Computing in the Global Information Technology (ICCGI), 2010 Fifth International Multi-Conference on Project: Trust in computing, 1-6.
- Arslanoğlu, K. (2005). Futbolun psikiyatrisi, İstanbul: İthaki Yayınları.
- Atkinson, C. (1997). "The Total Teamwork Way", Team Performance Management, 3 (2), 116.
- Banyard, P., & Shevlin. M. (2001). Responses of football fans to relegation of their team from the English Premier League, Irish Journal of Psychological Medicine, 18(2), 66-67.
- Barbalet, J. J. (2011). Emotions beyond regulation: Backgrounded emotions in science and trust, Emotion Review, 3(1), 36-43.
- Büyükdag Y., Bal F. (2012), Kişilerarası ilişkilerde güven düzeyi ile travma sonrası hayata küsme düzeyinin cinsiyet değişkeni açısından incelenmesi, Uluslararası Akademik Psikolojik Danışma ve Rehberlik Araştırmaları Dergisi, 2020, 2 (2), 126-142.
- Certel, Z., Alkış, A., & Gürpınar, B. (2018). Antrenörlerin mesleki etik ilkelere uyma düzeylerinin antrenör ve sporcu gözüyle değerlendirilmesi, Mediterranean Journal of Humanities, 8(2), 223-231.
- Dietz-Uhler, B., Harrick, E. A., End, C., & Jacquemotte, L. (2000). Sex differences in sport fan behavior and reasons for being a sport fan, Journal of Sport Behavior, 23(3), 219-231.
- García, B. & Welford, J. (2015). Supporters and football governance, from customers to stakeholders: A literature review and agenda for research, Sport Management Review, 18(4), 517-528.
- Genç, DA. (1999). Futbol kulüplerinin stratejik yönetimi, Ankara: Bağırhan Yayınevi.
- FİFA (2020). Making football truly global, The Vision 2020-2023, 1-27.
- Hamil, S., Michie, J., Oughton, C., & Warby, S. (2000). Recent developments in football ownership. Soccer & Society, 1(3), 1-10.
- Hatipoğlu-Aydın, D. & Aydın, B., (2007), Bastır Ankaragücü: kent, kimlik, endüstriyel futbol ve taraftarlık. (Editör: Ercüment Özkaya), Ankara: Epos Yayınları.
- Haselhuhn, M.P., Kennedy, J.A., Kray, L.J. & Alex Bryant Van Zant (2015) Gender differences in trust dynamics: Women trust more than men following a trust violation, Journal of Experimental Social Psychology 56:104-109.
- Karasar, N. (2007). Bilimsel araştırma yöntemi, Ankara: Nobel Yayınevi.

- Kılıçgil, E. (2003). "Popüler kültür ve futbolda şiddet", Ankara İl Emniyet Müdürlüğü, Futbolda Şiddet ve Önlenmesi, Ankara: Emniyet Genel Müdürlüğü Basımevi.
- Koçer, M. (2012). Futbol derneklerine üye olan taraftarların şiddet ve holiganizm eğilimlerinin belirlenmesi: Kayseri örneği, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(32), 111-135.
- Koruç, Z., Bayar, P., & Arslan, F., (2004). Türkiye’de futbol fanatikleri: Sosyal kimlik ve şiddet, Türkiye Futbol adamları Derneği Ankara Şubesi ve Spor Toto Genel Müdürlüğü, Futbol Müسابakalarında Terörün Nedenleri ve Önleme Yolları Bilimsel Araştırma Yarışması, Ankara.
- Mayer, R.C., Davis, J.H., & Schoorman, F.D. (1995). An integrative model of organizational trust, Acad Manage Rev 20: 709–734 (s.712).
- Michie, J. & Oughton, C. (2005). The corporate governance of professional football clubs in England, Corporate Governance An International Review, 13(4), 517-531.
- Mullin, B.J., Hardy S. & Sutton, W. A. (2000). Sport marketing, champaign; Human Kinetics, 66-67.
- Myers, N.D., Feltz, D.L., Maier, K.S., Wolf. E.W., & Reckase, M.D. (2006). Athletes' evaluations of their head coach's coaching competency, Research Quarterly for Exercise and Sport, 77 (1), 111-121.
- Or, E.M. (2008). Spor kulüplerinde taraftar memnuniyeti: üç büyük spor kulübüne ilişkin bir araştırma, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Bilim Dalı İşletme Yönetimi ve Organizasyon Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul.
- Potter, R. F. & Keene, J.R. (2012). The effect of sports fan identification on the cognitive processing of sports news, International Journal of Sport Communication, 5, 348-367.
- Resnick, P., Zeckhauser, R., Friedman, E. & Kuwabara, K. (2000). Reputation systems: facilitating trust in internet interactions, Communications of the ACM 43(12):45-48.
- Samra, B., & Wos, A. (2014). Consumer in Sports: Fan typology analysis, Journal of Intercultural Management, 6, (4), 263-288.
- San-Fu, K., Ming-Hui, H. & Po-Lun L. (2017). Coaching competency and trust in coach in sport teams, International Journal of Sports Science & Coaching 12(3), 319–327.
- Shin, H., Lee, H. & Perdue, R.R. (2018). The congruity effects of commercial brand sponsorship in a regional event, Tourism Management, 67, 168-179.
- Scholz, P. (2016). Football fan behavior of the oldest club in the Czech Republic, Journal of Physical Education and Sport, (JPES), 16 (1), 694-698.
- Soygüden, A., Barut. Y., & İmamoğlu, O. (2016). Profesyonel futbol taraftarı ve stadyum, (Editör: Yahya Polat), Ankara: Pegem Akademi.
- Şahin Kütük, B. (2012). Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri, İçinde: Davranış Bilimleri, Güngör Ergen, N. Şahin Kütük, B. Çoştur, R. (editorler), Ankara, Siyasal Kitapevi.
- Taşmektepligil, M.Y. Çankaya, S. & Tunç, T., (2015). Futbol taraftarı fanatizm ölçeği, Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi, 6(1), 41-49.
- Theodorakis, N. D., & Alexandris, K. (2008). Can service quality predict spectators' behavioral intentions in professional soccer? Managing Leisure, 13(3), 162-178.
- UEFA Club Competition Landscape Report 2019-2020. 1-44.

- UEFA Taraftar İrtibat Görevlisi El Kitapçığı, Türkçe Versiyon (2011 Baskısı), 1-29.
- Vanek, M. (1971). The Coaches' Role and attitudes proceedings of international symposium on the art and science of coaching, Canada.
- Wann, D.L., Melnick. M.J., Russell, G.W. & Pease, D.G. (2001), Sport fans: The psychology and social impact of spectators, New York, NY: Routledge.
- Yıldırım, A. (2018). Sporda halkla ilişkiler kapsamında futbol kulüplerinde kriz yönetimi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, Doktora Tezi.
- Yoshida, M., Gordon. B., Nakazawa, M. & Biscaia, R. (2014), Conceptualization and measurement of fan engagement: Empirical evidence from a professional sport context, Journal of Sport Management, 28, 399-417.

Spesifik Kor Antrenmanlarının Elit Tenis Oyuncuların Kuvvet ve Denge Performansına Etkisi

Erhan KARA ¹, Yunus Emre ÇELİK ²

ÖZET

Amaç: Bu araştırmanın amacı, spesifik kor antrenmanlarının elit tenis oyuncuların kuvvet değişkenlerine ve statik denge performansına etkisini araştırmaktır.

Yöntem: Çalışmaya Isparta ilinde yaşayan ve Süleyman Demirel Üniversitesi tenis merkezinde faaliyet gösteren 40 tenis sporcusu gönüllü olarak dahil edilmiştir. Araştırmaya katılan sporcular randomize bir şekilde iki gruba ayrıldı (20 erkek, 20 kadın). Çalışmada desenli deneysel yöntem (ön test-son test) kullanıldı. Çalışma grubuna 12 hafta süresince, haftada 4 gün tenis antrenmanlarına ilave olarak 30 dakika süre ile kor egzersiz programı uygulanmıştır. Kontrol grubuna ise sadece haftada 4 gün normal tenis antrenmanlarına devam edilmiştir. Çalışma ve kontrol guruplarının kuvvet ve statik denge test ölçümleri ön test-son test olarak gerçekleştirildi. Grup içi değerlendirmelerde bağımsız örneklem t-testi, gruplar arası değerlendirmelerde ise bağımlı örneklem t- testi kullanılarak anlamlılık düzeyi $P<0,05$ olarak kabul edildi.

Bulgular: Uygulanan 12 haftalık kor antrenman programı sonucu çalışma grubunun statik denge ortalamasında pozitif yönde anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<0,05$). Ayrıca çalışma grubunun kuvvet parametrelerinin antrenman öncesi ve sonrası ölçümlerinin tümünde anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0,05$). Kontrol grubunda ise kuvvet parametrelerinin antrenman öncesi ve sonrası ölçümlerinde şnav, el kavrama ve sırt kuvvetinde anlamlı farklılık görüldü ($p<0,05$).

Sonuç: Bu çalışmanın bulgularına göre kor antrenmanın tenis sporcularının kuvvet ve denge stabilitesi üzerinde sportif performans açısından olumlu yönde etkisi olduğu görülmüştür. Ayrıca yapılan bu çalışma, farklı yöntem ve teknikler ile uygulanan kor antrenmanlarının, statik ve dinamik denge performansı üzerindeki etkisini ortaya koyacak yeni araştırmalara ışık tutabilir.

Anahtar Kelimeler: tenis, kor, denge, kuvvet, performans.

ABSTRACT

Effect of Specific Core Training On Strength And Balance Performance of Elite Tennis Players

Purpose: The aim of this research is to investigate the effect of specific core training on the strength variables and static balance performance of elite tennis players.

Method: Fourty tennis players living in the province of Isparta and training at the Suleyman Demirel University Tennis Center were voluntarily included in the study. The subjects were divided into two groups randomly. Pre-test post-test experimental method was used in the research. Three days a week for 12 weeks to the study group 30 min. while applying core training with duration, the control group only continued to practice tennis. Strength and static balance test measurements of the study and control groups were performed as the pre-test and the post-test. Independent sample t-test was used in intra - group assessments, while dependent sample t-test was used in inter-group assessments. The significance level was considered $p<0.05$.

¹ Tekirdağ Namik Kemal Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu Tekirdağ/TÜRKİYE.

² Yüksek Lisans, Süleyman Demirel Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Isparta/TÜRKİYE

Results: As a result of the 12-week core training program applied, a positive significant difference was found in the static balance average of the study group ($p<0.05$). In addition, a significant difference was found in all measurements of the strength parameters of the study group before and after training ($p<0.05$). In the control group, a significant difference was observed in the measurements of the strength parameters before and after the training in push-up, hand grip and back strength ($p <0.05$).

Conclusion: As a result It has been observed that core training has a positive effect on strength and balance stability of tennis athletes in terms of sportive performance. In addition, this study can shed light on new research that will reveal the impact of core training applied with different methods and techniques on static and dynamic balance performance.

Keywords: tennis, core, balance, strength, performance.

GİRİŞ

Tenis, dünyanın en popüler sporlarından biridir ve 75 milyondan fazla kişi tarafından oynanmaktadır (Pluim ve ark., 2005). Tenis müsabakası 1-4 saat arasında süren yüksek şiddetli ve aralıklı, tekrarlayıcı hareketlerden oluşan bir raket sporudur (Reilly ve ark., 2005). Tenis; hız, esneklik, çeviklik, dinamik denge, patlayıcı güç, aerobik ve anaerobik enerji gerektiren, hızlı tepki gösterebilme ve tahmin edebilme yeteneği gerektiren bir spordur (Ferrauti ve ark., 2002).

Elit atlet kavramı sporda ulaşılan en yüksek seviyedir. Elit sporcular, profesyonel spor kavramını felsefe haline getirmiş, yaptıkları işten zevk alan, işinin sorumluluğunu bilen, zor olaylarda heyecanlanmadan özümseyen, her durumda kendini kontrol edebilen sporculardır. Olimpiyat Oyunları, dünya şampiyonaları ve ulusal büyükler spor komisyonu müsabakalarında ferdi veya milli takımla iyi performans veya klasman elde eden sporcular bu kategoriye girmektedir (Koçyiğit ve ark., 2020).

Tenis oynayan bir sporcunun, işlevsel ayak kontrolü, gelişmiş vücut koordinasyonu, çeviklik, esneklik ve denge performansı maksimum seviyede olması gerekmektedir (Türkay ve Gökbel, 2020). Bir tenis oyuncusunun sportif performansını üst seviyeye taşıyabilmesi için, tenis branşının gerektirdiği (fiziksel, kondisyonel, zihinsel, kort içerisinde hareketlilik ve vuruş üretkenliği) gibi bir takım parametreleri geliştirmesi gerekmektedir (Koçyiğit ve Ark., 2018). Kor bölge kaslarını antrene etmek, maç sırasında çabukluk, çeviklik ve hareketlilik gibi özelliklere olumlu katkıda bulunur (Barber-Westin ve Ark., 2010).

Kor egzersizler, literatürde vücudumuzun merkez bölgesini çalıştıran egzersizler olarak tarif edilmektedir (McGill ve Ark., 2003; Nadler ve Ark., 2002). Ayrıca kol ve bacaklarda meydana gelen güç üretiminin kor bölge kuvvetine bağlıdır (Willardson, 2007).

Kor egzersizleri, vücudun kontrol ve dengesini geliştirmenin yanı sıra, hareketler arası geçiş sırasında verimliliğin artmasına da imkân sağlar (Herrington ve Davies 2005). Ayrıca

kor stabilitesi, bireyin dengede kalma süresini artırabilmesine yardımcı olabilir. Bireyin doğru bir postür ve mükemmel bir şekilde denge performansı sergilemesinde son derece önemli olduğu bilinmektedir (Scott, 2008). Böylece optimal bir postür ile hem yaralanma riski en aza indirilmiş hem de yüksek düzeyde başarı elde edilmiş olur (Akşit ve Cırrık, 2017).

Denge, farklı koşullar altında, kişinin ağırlık merkezinin dayanma alanı ile aynı düzlemde tutulması ve bu durumun devam ettirilerek koruyabilme yeteneğidir (Gür ve Ersöz, 2017). Spor bilimleri açısından değerlendirildiğinde ise denge, belirlenen hareket ve hareket dizisi için merkezi sinir sistemi (MSS) ile iskelet-kas sisteminin koordineli ve karşılıklı uyum içinde birbirini etkileyen başarılı bir performansın bileşenidir (Muratlı, 2003).

Çocuk ve gençlerde kuvvet antrenmanlarının sistematik bir şekilde yapılması sportif performans açısından önemli görülmektedir (Kılınç ve ark., 2011; Özdiç ve Alp, 2020). Spor müsabakalarında başarı elde etmek için, uzun süreli antrenmanların yanında sporcuların mevcut durumlarını belirlemek ve değerlendirmek amacıyla performans testleri yapılmalıdır (Ağaoğlu ve Ergin, 2017; Koçyiğit ve ark., 2020). Sportif performans ve bazı motorik özelliklerin geliştirilmesine yönelik çalışmalardan bir tanesi de kor egzersiz programlarıdır. Günümüzde kor egzersizlerin, antrenman programlarına dahil edilmesi ve atletik performansı iyileştirici etkisi gün geçtikçe önem kazanmaktadır (Gönener ve Ark, 2017; Reed ve Ark, 2012). Bu nedenle kor egzersizleri ile kor kaslarının kuvvetlenmesi veya gövde stabilizör kasların işlevselliğinin artırılması beklenmektedir.

Kor bölge; sternum ve dizler arasında yer alır, abdominal, bel ve kalça bölgesini kapsar (Santana, 2005). Yani kor bölge kısaca; bir hareket sırasında omurganın, karın ve omurga kasları tarafından desteklenerek doğru pozisyonu alması ve bu pozisyonu koruması olarak ifade edilmiştir (Condron, 2006). Bireyin kendi beden ağırlığı ile gerçekleştirdiği, aynı zamanda omurgayı dengeli pozisyonda tutan ve lumbo-pelvik bölgede derinde yer alan kasların kuvvetlendirilmesini amaçlayan egzersiz programına kor antrenman denmektedir (Atan ve ark., 2013). Kor egzersizler; yaralanmaları önlemeye, teknik beceri ve performans gelişimini artırmaya, aynı zamanda kasların kuvvet ve kondisyonunu geliştirmeyi hedefler (Grissafi, 2007).

Bu çalışmanın amacı, spesifik kor antrenmanlarının elit tenis oyuncuların kuvvet ve denge performansına etkileri incelenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırma Grubu: Araştırmaya Isparta ili Süleyman Demirel Üniversitesi tenis merkezinde faaliyet gösteren ve yaş ortalaması $12,90\pm 0,81$ yıl, vücut ağırlığı ortalaması $44,80\pm 6,56$ kg ve boy uzunluğu ortalaması $1,511\pm 0,07$ olan, en az 4 yıl tenis geçmişi olan, ulusal düzeyde tenis müsabakalarına katılan ve düzenli olarak antrenman yapan 20 kadın ve 20 erkek olmak üzere toplam 40 tenis oyuncusu gönüllü olarak dâhil edildi. Çalışma ve kontrol grubunda 10 kadın, 10 erkek rastgele olarak gruplar iki gruba ayrıldı. Antrenman grubuna, haftada 4 gün bir çalıştırıcı eşliğinde tenise özgü antrenmanlara ilaveten kor egzersiz programı uygulanırken (Tablo 1) kontrol grubu ise rutin tenis antrenmanlarına devam etmiştir.

Tablo 1. Kor Antrenman Programı

Seviye	Hafta	Egzersiz	Tanım	Set/Tekrar
Seviye-1	1-3. Hafta	Sırt üstü karın kaslarının kontraksiyonu'nu	Sırtüstü kollar yerdeyken, sırtın yerden yukarı kaldırılması.	3 x 20
		Dörtlü Karın desteği Destekleme (Quadruped Abdominal Bracing)	Diz ve elleri omuz genişliğinde açıp üzerine dayanılarak, bel bölgesinin kamburlaşmasına izin vermeden, kor bölgenin kontraksiyonu'nu sağlamak.	2 x 15
		Yan Köprü (Side Bridge)	Ayaklardan destek alıp ön kol üzerinde sabit bir şekilde durmak.	2 x 10
		Plank	Dirsekleri yere 90° paralel dayayıp, vücut ağırlığının ön kola aktarılmasıyla sınav pozisyonunda durmak.	15 x 2
Seviye-2	4-6. Hafta	Dörtlü Ayaklı Köprü (Bridging Quadruped)	Dört ayak bir pozisyonda, karın kaslarının kontraksiyonu ve başlangıç pozisyonuna geri getirmeden bacakların sırasıyla yavaşça uzatılması.	3 x 15
		Sırt Üstü (Deadbug) Ölü Böcek Hareketi	Yere sırtüstü pozisyonda, dizler 90° bükülü, kollar birbirine paralel, avuç içleri ise yukarı bakacak şekilde başın arkasına doğru sırasıyla ve kontrollü bir şekilde uzatılması.	3x 20
		Oturarak sağlık topu döndürme (oturarak)	Yerde oturma pozisyonunda ayakların yerden kaldırılarak bacakların uzatıp gövdenin ise olabildiğince arkaya yatırılıp, V şekli pozisyonunda gövdeye rotasyon yaptırılması.	3 x 15
Seviye-3	7-9. Hafta	Uzatarak Gövde çevirme (Lying Twist Trunk)	Yere sırt üstü pozisyonda kollar ile destek alınıp, dizlerin karına doğru bükülü bir şekilde, sağa ve sola doğru vücuda rotasyon yaptırmak.	3 x 20
		Abdominal kas kontraksiyonu	Yerde oturuma pozisyonunda dizler bükülmesiyle, ayakların ileri doğru uzatılıp tekrar karına çekilmesi.	1 x 20
		Pilates topu üzerinde oturma	Pilates topu üzerinde dik bir pozisyonda oturulur, kalça ve karın kasları kasılarak dengede durulması	3 x 20
		Pilates Topu İle Squat	Pilates topunun squat pozisyonunda sırtın yardımı duvarda sabit tutularak dengede durulması.	3 x 15
Seviye-4	10-12. Hafta	Yanlara Dönme (Russian Twist)	Yere oturup, dizlerin karın bölgesine çekilerek, sağlık topunun sağa- sola çevrilmesi.	3 x 20
		Süpermen Hareketi	Yere yüz üstü yatılarak sırasıyla sağ ayak-sol el, sol ayak-sağ el yukarı kaldırılması.	3 x 25
		Pilates topu üzerinde sağlık topu çevirme	Pilates topu üzerinde ayaklar kaldırılarak oturulur. Elde sağlık topu sağa-sola taşınması	3 x 20
		Crunch	Ayak tabanları yerde, eller baş arkasında olacak şekilde sırt üstü yatılarak yarım mekik hareketi.	4 x 20
		Tenis raketi ile tek ayak üzerinde durma	Elde tenis raketi ile tek (sağ-sol) ayak üzerinde denge korunarak forehand-backhand vuruşların yapılması.	4 x 10
Bosu topu üzerinde Süpermen	Bosu topu üzerinde yüz üstü yatılarak, kolların ve bacakların aynı anda yukarıya doğru kaldırılması.	4x 10		

Veri Toplama Aracı

Vücut Ağırlığı ve Boy Ölçümü

Vücut ağırlığı ölçümü, 0.5 kg hassasiyetinde olan Seca 767 marka elektronik baskül ile tespit edildi. Boy uzunluğu ise 0.1 mm. hassasiyetinde olan metal bir boy skalası ile ölçüldü.

Dikey Sıçrama

Sporcuların, alt ekstremitte kaslarının kuvvetinin belirlenmesinde dikey sıçrama (Takei 5406) marka dijital jump metre kullanıldı. Sporcu belirli alan içerisinde dikey pozisyonda sıçrayarak, tekrar belirlenmiş alan içerisine düşmesi istendi. Test üç kez tekrar edilerek en iyi değer cm. olarak kaydedildi (Koçyiğit ve Şahinler, 2019).

30 Saniye Şınav Testi

Şınav testi için katılımcılar minder üzerinde sesli komutla 30 sn. boyunca maksimum hızda şınav yapmaları istendi ve süre dolduğunda her bir sporcunun ulaştığı maksimum sayı kaydedildi. Test sırasında kollar omuz genişliğinde, göğüs bölgesinin yere teması ve dirsek eklemlerinin tam ekstansiyonda olması istendi. Tüm katılımcılara göğsün yerden kalkışı ve kollarının tekrar başlama pozisyonu alması gerektiği bilgisi verildi. Yapılan her doğru şınav kaydedildi (Yılmaz, 2019).

30 Saniye Mekik Testi

Mekik testi için katılımcılardan ellerini ensede birleştirmeleri, dizler doksan derecelik açıda bükülü ve ayak tabanı yere temas edecek şekilde sırt üstü yatmaları istendi. Dirsekler dize temas edene kadar gövde fleksiyonu yapmaları istendi. Test esnasında ellerin enseden bırakılması durumunda mekik hareketinin geçersiz olacağı bilgisi verilerek kurallara uymayan tekrarlar sayılmadı (Yılmaz, 2019).

El Kavrama Kuvvet Testi

Katılımcıların el kavrama kuvvetini belirlemek için 5.0-100kg. arası kuvvet ölçümü yapabilen (Camry® EH101) dijital el dinamometresi kullanıldı. Dinamometre katılımcıların el ayasına göre ayarlandıktan sonra, katılımcıların kolları omuzdan 10°-15° 'lik açıda ve dinlenik durumda ayakta dik pozisyondayken ölçüldü. Ölçümler yalnızca dominant elden iki kez gerçekleştirildi. En iyi derece kavrama kuvvetleri olarak kaydedildi (Kara, 2020).

Bacak ve Sırt Kuvveti Testi

Bacak ve sırt kuvvetini ölçmek için (Takei 5402) marka sırt ve bacak dinamometresi kullanıldı. Katılımcılar dinamometre sehпасına ayaklarını yerleştirdikten sonra ellerle kavranan dinamometreye ait barı dikey bir şekilde maksimum düzeyde yukarıya doğru çekmeleri istendi. Ölçümler üç kez gerçekleştirildi. En iyi derece bacak ve sırt kuvvetleri olarak kaydedildi.

Esneklik Ölçümü Testi

Katılımcılar yere oturup test sehпасına ayaklarını dayayıp, dizleri bükülmeden öne doğru uzanarak, sehpa üzerinde bulunan cetveli en uzak noktaya itmeye çalışılır. Ölçümler üç kez gerçekleştirildi. En iyi derece cm olarak kayıt edildi (Koçyiğit, 2018).

Statik Denge Ölçümü Testi

Katılımcıların denge kabiliyetlerini belirlemek için flamingo denge testi kullanıldı. Test prosedürü olarak 50 cm uzunluğunda, 4 cm yükseklik ve 3 cm genişliğinde metal bir kiriş kullanıldı. 1 dakikalık süre içerisinde katılımcıların deneme sayıları hesaplandı ve puan olarak kaydedildi (Hazar ve Taşmektepligil, 2008).

Verilerin Analizi

Tüm verilerin analizinde IBM SPSS 17,0 istatistik paket programı kullanılmıştır. Verilerin normal bir dağılıma sahip olup olmadığını belirlemek amacı ile normallik testi uygulandı. Normallik testi sonucunda verilerin normal dağıldığı tespit edilmiştir. Grup içi değerlendirmelerde bağımsız örneklem t-testi, gruplar arası değerlendirmelerde ise bağımlı örneklem t- testi kullanıldı.

BULGULAR

Tablo 2. Katılımcıların Fiziksel Özelliklerine Ait Tanımlayıcı İstatistik

Değişkenler		N	Ort±SS	t	p
Yaş	Çalışma	20	12,80±,76	-,77	,44
	Kontrol	20	13,00±,85		
Vücut Ağırlığı (kg)	Çalışma	20	43,95±5,57	-,81	,10
	Kontrol	20	45,65±7,47		
Boy Uzunluğu (cm)	Çalışma	20	1,51±,07	,58	,61
	Kontrol	20	1,50±,08		
VKİ	Çalışma	20	19,04±1,80	-1,56	,50
	Kontrol	20	20,11±2,46		

VKİ=Vücut Kütle İndeksi

Katılımcıların tanımlayıcı istatistik verileri tablo 2 de verilmektedir. Araştırmaya katılan çalışma grubunun (n=20) 12,90±0,81 yıl vücut ağırlığı ortalamaları 44,80±6,56 kg boy uzunluğu ortalamaları 1,51±0,07 VKİ ortalamaları 19,04±1,80 olarak tanımlanırken, kontrol grubunun (n=20) ise 13,00±,85 yıl vücut ağırlığı ortalamaları 45,65±7,47 kg boy uzunluğu ortalamaları 1,50±,08 cm VKİ ortalamaları ise 20,11±2,46 olarak tanımlanmıştır.

Tablo 3. Kontrol Grubu Değişkenlerinin Karşılaştırılması

Değişkenler	N	Ort±SS	t	p
Dikey Sıçrama (cm.)	20	Ön-test	-90	,376
		Son-test		
Şınav (30 sn.)	20	Ön-test	-4,03	,001
		Son-test		
Mekik (30 sn.)	20	Ön-test	-1,07	,297
		Son-test		
El Kavrama Kuvveti	20	Ön-test	-5,94	,000
		Son-test		
Bacak Kuvveti	20	Ön-test	-,95	,353
		Son-test		
Sırt Kuvveti	20	Ön-test	-4,353	,000
		Son-test		
Esneklik (cm.)	20	Ön-test	-1,605	,125
		Son-test		
Statik Denge	20	Ön-test	1,889	,074
		Son-test		

(p<0.05)

Tablo 3'te görüldüğü üzere grup içi karşılaştırmalarda kontrol grubunun ön test-son test değişkenleri arasında yalnızca şınav, el kavrama kuvveti ve sırt kuvveti değişkenlerinde anlamlı farklılık görülmüştür (p<0.05).

Tablo 4. Çalışma Grubu Değişkenlerinin Karşılaştırılması

Değişkenler	N	Ort±SS	t	p
Dikey Sıçrama (cm)	20	Ön-test	-5,28	,000
		Son-test		
Şınav (30 sn.)	20	Ön-test	-7,67	,000
		Son-test		
Mekik (30 sn.)	20	Ön-test	-5,21	,000
		Son-test		
El Kavrama Kuvveti	20	Ön-test	-7,09	,000
		Son-test		

Bacak Kuvveti	Ön-test	20	76,45±18,91	-9,79	,000
	Son-test		80,50±18,99		
Sırt Kuvveti	Ön-test	20	52,65±10,80	-3,94	,001
	Son-test		53,85±11,26		
Esneklik (cm.)	Ön-test	20	18,00±3,09	-14,45	,000
	Son-test		20,75±2,86		
Statik Denge	Ön-test	20	5,55±2,30	6,47	,000
	Son-test		3,85±2,13		

(p<0.05)

Tablo 4'te grup içi karşılaştırmalarda çalışma grubunun ön test-son test değişkenleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir (p<0.05).

Tablo 5. Çalışma ve Kontrol Grubu Son Test Değişkenlerinin Karşılaştırılması

Değişkenler		N	Ort±SS	t	p
Dikey Sıçrama (cm)	Çalışma	20	24,05±3,60	-,88	,382
	Kontrol	20	25,05±3,54		
Şınav (30 sn.)	Çalışma	20	20,25±3,82	1,35	,185
	Kontrol	20	18,70±3,41		
Mekik (30 sn.)	Çalışma	20	24,45±3,21	2,35	,024
	Kontrol	20	22,00±3,35		
El Kavrama Kuvveti	Çalışma	20	23,65±3,77	-1,06	,295
	Kontrol	20	25,15±5,07		
Bacak Kuvveti	Çalışma	20	80,50±18,99	,95	,348
	Kontrol	20	74,65±19,91		
Sırt Kuvveti	Çalışma	20	53,85±11,26	,48	,630
	Kontrol	20	52,10±11,49		
Esneklik (cm)	Çalışma	20	20,75±2,86	,10	,917
	Kontrol	20	20,65±3,15		
Statik Denge	Çalışma	20	3,85±2,13	-1,16	,882
	Kontrol	20	4,70±2,45		

(p<0.05)

Tablo 5'te gruplar arası karşılaştırmada, çalışma ve kontrol gruplarının son test değişkenleri arasında yalnızca mekik değişkeninde pozitif yönde anlamlı farklılık görülmüştür (p<0.05).

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu araştırmada, 12-14 yaş grubunda kadın ve erkek tenis sporcularına 12 hafta boyunca düzenli olarak uygulanan spesifik kor antrenmanlarının, elit tenis oyuncularının kuvvet ve statik denge özellikleri üzerindeki etkisi araştırılmıştır.

Çalışmanın bulgularına göre kontrol grubunun ön test ve son test verileri arasında yalnızca şınav, el kavrama kuvveti ve sırt kuvveti anlamlı farklılık görülmüştür (Tablo 3). Ancak diğer değişkenler de istatistiksel olarak anlamlı fark görülmemiştir. Bu pozitif yönde artışın sporcuların gelişme çağına olması ve aktif olarak tenis sporunu icra etmelerine bağlı olduğu söylenebilir. Çalışma grubunun ön test ve son test verileri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür (Tablo 4). Bu ilişkinin 12 hafta boyunca düzenli olarak uygulanan core antrenmanın etkisinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Kontrol ve çalışma grubu son testte ise yalnızca mekik değişkeninde pozitif yönde anlamlılık tespit edilmiştir (Tablo 5). Bu bağlamda yalnızca mekik değişkeninde farkın görülmesi çalışma grubuna uygulanan kor antrenmanlarının özellikle abdominal kaslarını kuvvetlendirici etkisinden kaynaklanmış olduğunu söyleyebiliriz.

Literatüre bakıldığında, sportif performansı artırmak için kor kuvvetinin geliştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Behm ve ark., 2010). Aynı zamanda spor yaralanmalarının önlenmesi, vücut kontrolü ve denge mekanizmasının geliştirmesi açısından önemli olduğu belirtilmiştir (Koz ve Ersöz, 2010). Kor stabilitesi ve denge egzersizlerinin, sporcuların rehabilitasyon ve tedavi süreçlerinde kullanılması gerektiği belirtilmiştir (Byrne ve ark., 2012).

Teniste yüksek düzeyde güç gerektiren başarılı vuruşlar; raketin top ile temasına, raket hız ve kontrolünün sağlanmasına vücut segmentleri'nin koordineli bir şekilde çalışmasına ve doğru psikolojik yaklaşıma bağlıdır (Gullikson, 2003; Akşit, 2012). En az yaralanma riski ile yüksek seviyede performans sağlayarak etkili bir vuruş gerçekleştirmek, kinetik zincir yapılarının aktivasyonunu gerektirir (McMullen ve Uhl, 2000).

Kor bölge kinetik zincir içindeki bu önemli segmentlerden biridir. Aynı zamanda vücut stabilizasyonunu sağlayarak gücün gelişimine katkı sağlamaktadır.

Kor antrenmanlarının, şınav ve mekik, abdominal ve kol kas gruplarının gelişimini içeren egzersiz programları olduğu belirtilmiştir (Schiffer ve ark., 2008). Literatürde bazı

çalışmalarda kor antrenman ile birlikte şınav ve mekik (Cowley ve Ark., 2007; Kean ve ark., 2006; Afyon ve Boyacı, 2016; Bilgin, 2017), dikey sıçrama (Butcher ve ark., 2007; Cressey ve ark., 2007; Eren, 2019; Dedecan ve ark., 2016; Kıvrak ve Zorlu, 2019), Esneklik (Afyon ve Boyacı, 2016; Kıvrak ve Zorlu, 2019) ve statik denge kabiliyeti (Scibek 1999; Cosio-Lima ve ark., 2003; Emery ve Ark., 2005; Yaggie ve ark., 2006; Sato ve Mokha, 2009; Aggarwal ve ark., 2010; Suna ve Ark., 2016; Boyacı ve Afyon, 2017; Yüksel ve Akın, 2017; Lengkana ve Tangkudung, 2019; Eren, 2019) performanslarında gelişim olduğu bildirilmiştir.

Yaggie ve ark. (2006) 4 hafta boyunca toplam 36 katılımcı ile bosu topu kullanarak yapmış oldukları ön test- son test çalışmalarında, çalışma grubunun statik denge kabiliyetlerinde anlamlı bir farklılık tespit etmişleridir. Cosio-Lima ve ark. (2003) 5 haftalık süreçte pilates topu ile kor stabilitesi ve denge antrenmanları ile geleneksel antrenman metodu karşılaştırmalarında tek ayak denge değerlerinde kor stabilitesi ve denge antrenmanı yapan grubun lehine anlamlı farklılık belirtmişlerdir. Emery ve ark. (2005) ise 6 haftalık çalışmalarında wobble (yalpalanma) tahtası kullanarak sağlıklı 66 adölesan çocuklar üzerinde statik denge değerlerinde pozitif yönde olumlu bir artış olduğunu bildirmişlerdir. Ayrıca bu çalışma sonrasında 24 haftalık bir takip süreci izlemişler ve uyguladıkları bu antrenmanlara katılım sağlayan çocukların, sakatlık risklerini minimize ettiği bildirilmiştir.

Aggarwal ve ark. (2010) kor stabilitesi ve denge antrenmanlarının denge performansı üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Statik denge özelliğinin istatistiksel olarak anlamlı şekilde değişim gösterdiği ve kor stabilitesi antrenmanının ise statik dengeye etkisi, geleneksel denge antrenmanına oranla daha fazla olduğunu belirtmişlerdir. Bashir ve Ark. (2019) Hintli 30 genç tenisçinin katıldığı çalışmada kor antrenmanlarının denge ve çeviklik üzerine etkisini araştırdıkları çalışmalarında, çalışma grubu ve kontrol grubu arasında anlamlı farklılık olduğunu bildirmişlerdir ($p=0,00$). Bu bağlamda kor antrenman programlarının, düzenli bir şekilde uygulatılması sonucu denge ve çevikliği artırılabilceğini belirtmişlerdir.

Gür ve Ersöz (2017) yaş ortalamalarının $10,68\pm 2,18$ olan toplam 19 erkek tenis sporcusu ile yaptığı çalışmada çalışma grubunun kor kuvveti ön test ortalamaları $120,50\pm 26,30$ saniye iken son test ortalamaları $146,70\pm 28,77$ saniyeye yükseldiğini belirtmiştir ($p<0,05$). Kara ve ark., (2015) tarafından altı haftalık spesifik egzersiz antrenmanlarının antrenman ve kontrol grubunun servis hızına etkisi araştırdıkları çalışmanın sonucunda antrenman grubunu kontrol grubuna kıyasla, servis hızının artış gösterdiği bulunmuştur. Sever ve ark. (2017) 11-13 yaş aralığında bulunan erkek tenisçilere 8 haftalık

kor antrenman programı uygulamışlar ve süreç sonunda kor antrenmanları uygulatılan grubun servis hızlarında % 6,6 oranında artış olduğunu belirtmişlerdir. Fernandez ve ark. (2013) yaptıkları çalışmalarında ise 13 yaş grubunda bulunan 30 erkek tenis sporcusuna 6 hafta boyunca kor kuvvet antrenman programı uygulamışlardır. Çalışma grubunun servis hızında % 4,9'luk bir artış olduğunu belirtmişlerdir.

Reed ve ark. (2012) yapmış oldukları kor stabilitesi antrenman programlarının sporcu performansı üzerindeki yapmış oldukları 24 farklı deneysel derleme çalışmalarında, kor stabilitesi ve sporcu performansı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuşlardır. Egesoy ve ark. (2018) sporda kor egzersizler adlı çalışmalarında, literatürde bulunan kor egzersizler ile ilgili yapılmış çalışmalar incelenmiş, kor egzersiz programlarının tüm spor branşlarının antrenman programlarında yer almasının yararlı olacağını vurgulamaktadırlar.

Bu bilgiler doğrultusunda bu araştırmanın yönteminde statik yapıda tasarlanan 12 haftalık kor antrenman uygulaması sonrasında, çalışma grubunun hem kuvvet değişkenlerinde hem de statik denge özelliklerinde istatistiksel olarak anlamlı bir artış olduğu görülmüştür (Tablo 4). Dolayısı ile elde edilen bu verinin literatür ile paralellik göstermektedir.

Sonuç olarak yapılan bu çalışma ile kor antrenmanlarının, tenisçilerin kuvvet ve denge stabilitesi üzerine sportif performans açısından olumlu etkisi olduğu ortaya konmuştur. Bu bağlamda rutin tenis antrenman programlarına ilaveten birim antrenmanlarının bir kısmına ve yıllık planlamada kuvvet çalışmalarına kor egzersizlerinin dahil edilmesi sporcu performansını önemli düzeyde artırabilmektedir (Koçyiğit ve Özcan, 2020). Kor bölgeye özgü uygulanan kuvvet antrenmanların, tenis gibi ani yön değiştirmelerin, hareketliliğin ve dolayısıyla denge kaybının sık yaşandığı spor branşlarında, kuvvet ve dengenin önemini oldukça büyüktür. Aynı zamanda tenisçilerde abdominal bölgenin kuvvet ve stabilitesinin artırılması, müsabaka sonucunu etkileyebilir. Ayrıca farklı yöntem ve teknikler ile uygulanan kor antrenmanlarının statik ve dinamik denge kombinasyonu ile birleştirilerek performansı üzerindeki etkisini ortaya koyacak yeni araştırmalara ihtiyaç vardır.

Öneriler

Bu çalışmada, 12 haftalık spesifik kor antrenmanlarının elit tenis oyuncuların kuvvet ve denge performansına etkileri araştırılmıştır. Literatür incelendiğinde, atletik performansı artırmak için kor bölge kuvvetinin iyileştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Özellikle baş

üzeri atış gerçekleştiren sporcuların müsabaka sırasında ileri seviyede vücut ve denge kontrolüne sahip olması, başarılı performansın anahtarı niteliğindedir. Bu çalışmanın bulgularına göre; kor antrenmanlarının, tenis sporcularının kuvvet ve denge stabilitesi açısından olumlu etkisi olduğu söylenebilir. Bu bilgiler göz önüne alındığında, tenise özgü teknik antrenmanlara ilave olarak, kor bölgeyi kuvvetlendirici ve denge performansını arttırmaya yönelik egzersizlerin antrenman programına ilave edilmesi gerektiği tavsiye edilmektedir.

KAYNAKLAR

- Afyon YA., Boyacı A. (2016). 18 yaş grubu futbolcularda 8 haftalık merkez bölge (core) antrenmanlarının bazı motorik özelliklerin gelişimine etkisi, *Journal of Human Sciences*. 13(3); 4595-4603.
- Aggarwal A., Zutshi K., Munjal J., Kumar S., Sharma V. (2010). Comparing stabilization with balance training in recreationally active individuals. *International Journal of Therapy And Rehabilitation*. 17(5), 244-253.
- Akşit T. (2012). Tenis Fizyolojisi ve Performans. *Türkiye Klinikleri Journal of Sports Sciences*, 4(2), 81-91.
- Akşit T., Cırık G. (2017). Comparison of static and dynamic balance parameters and some performance characteristics in rock climbers of different levels. *Türk Spor ve Egzersiz Dergisi*, 19(1), 11-17.
- Atan T., Kabadayı M., Elioş M., Cilhoroz BT., Akyol P. (2013). Effect of Jogging and Core Training After Supramaximal Exercise on Recovery. *Turkish Journal of Sport and Exercise*. 15(1), 73-77.
- Barber-Westin SD., Hermeto AA., Noyes FR. (2010). A six-week neuromuscular training program for competitive junior tennis players. *J Strength Cond Res* 24(9): 2372–2382.
- Bashir SF., Shibili N., Reenika D., Qassim I. (2019). Effect of Core Training on Dynamic Balance and Agility Among Indian Junior Tennis Players. 1 Jan. 245 – 252.
- Behm DG., Drinkwater EJ., Willardson JM., Cowley PM. (2010). The use of instability to train the core musculature. *Appl. Physiol. Nutr. Metab.* 35, 91–108.
- Bilgin S. (2017). Futbol ve Voleybolculara Uygulanan Kor Antrenman Programının Fiziksel Uygunluk Parametrelerine Etkileri, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Boyacı A., Afyon YA. (2017). The Effect of the Core Training to Physical Performances in Children. *Journal of Education and Practice*, 8(3); 81-88.
- Butcher SJ, Craven BR, Chilibeck PD, Kevin SS., Grona SL., Sprigings EJ. (2007). The effect of trunk stability training on vertical takeoff velocity. *journal of orthopaedic & sports physical therapy*. 37(5), 223-231.
- Byrne JM., Roberts J., Squires H., Rohr LE. (2012). The effect of a three week wii fit balance training program on dynamic balance in healthy young adults. *Int Sport Med J*, 13(1); 170-179.
- Condrón D. (2006). *Swiss Ball and Core Workout*. New York: Sterling.

- Cosio-Lima LM., Reynolds KL., Winter C., Paolone V., Jones MT. (2003). Effects of physioball and conventional floor exercises on early phase adaptations in back and abdominal core stability and balance in women. *The Journal of Strength & Conditioning Research*, 17(4), 721-725.
- Cowley PM., Swensen T., Sforzo GA. (2007). Efficacy of instability resistance training. *International Journal of Sports Medicine*, 28(10), 829-835.
- Cressey EM., West CA., Tiberio DP., Kraemer WJ., Maresh CM. (2007). The effects of ten weeks of lower-body unstable surface training on markers of athletic performance. *The Journal of Strength, Conditioning Research*, 21(2), 561-567.
- Dedecan H. (2016). Adolesan Dönem Erkek Öğrencilerde Core Antrenmanlarının Bazı Fiziksel ve Fizyolojik Özellikleri Üzerine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Konya.
- Egesoy H., Alptekin A., Yapıcı A. (2018). Sporda kor egzersizler. *Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 10-21.
- Emery CA, Cassidy JD., Klassen TP., Rosychuk RJ, Rowe BH. (2005). Effectiveness of a home-based balance-training program in reducing sports-related injuries among healthy adolescents: a cluster randomized controlled trial. *Canadian Medical Association Journal*, 172(6), 749-754.
- Eren E. (2019). 12-14 Yaş Grubu Tenisçilerde 8 Haftalık Core Antrenmanın Yer Vuruş Hızlarına Ve Bazı Motorik Özelliklere Etkisinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Bartın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Bartın.
- Fernandez J., Ellenbecker T., Sanz-Rivas D., Ulbricht A., Ferrauti A. (2013). Effects of a 6-Week Junior Tennis Conditioning Program on Service Velocity. *Journal of Sports Science and Medicine*. 12(1); 232-239.
- Ferrauti A., Maier P., Weber K. (2002). *Tennis Training*. Meyerand MeyerVerlag.
- Gönener A., Demirci D., Yılmaz O., Özer B., Yılmaz O. (2017). 13-15 yaş grubu erkek yüzücülerde 8 haftalık core antrenmanının sırt üstü stili 100 m performansına etkisi. *Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(1), 29-37.
- Grissafi D. (2007). Posture and core conditioning. *Personal Fitness Development Edition*, Amerika, 1-26.
- Gullikson T. (2003). Tennis on Physical Fitness Test. *Sports Research Journal*, 7(1): 135-56.
- Gür F., Ersöz G. (2017). Kor Antrenmanın 8-14 Yaş Grubu Tenis Sporcularının Kor Kuvveti, Statik ve Dinamik Denge Özellikleri Üzerindeki Etkisinin Değerlendirilmesi. *Spormetre*, 15(3), 129-138.
- Hazar F., Taşmektepligil Y. (2008). Puberte Öncesi Dönemde Denge Ve Esnekliğin Çeviklik Üzerine Etkilerinin İncelenmesi, *Spormetre Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi*, 6(1); 9-12.
- Herrington L., Davies R. (2005). The influence of Pilates training on the ability to contract the transverses abdominis muscle in asymptomatic individuals. *Journal of Bodywork and Movement Therapies*, 9(1): 52-57.
- Kara E. (2020). The Relationship between Functional Movement Screening Scores and Motor Performance of Physical Education and Sports Department Students, *The International Journal of Applied Exercise Physiology*, vol. 9, 127-134.

- Kara E., Akşit T. (2015). Effects Of 6 Week Tennis Specific Exercises Program On Service Velocity, Turkishjournal Of Sportand Exercise, Cilt 17, Ss. 71-76.
- Kean CO., Behm DG., Young WB. (2006). Fixed foot balance training increases rectus femoris activation during landing and jump height in recreationally active women. Journal of Sports Science and Medicine, 5(1),138-148.
- Kılınç F., Erol AE., Kumartaşlı M. (2011). Basketbol Alt Yapıda Uygulanan Kombine Teknik Antrenmanlarının Bazı Fiziksel, Kuvvet ve Teknik Özellikler Üzerine Etkisi, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 8(1); 213-229.
- Kıvrak AO., Zorlu A. (2019). 10-14 yaş grubu kadın tenis oyuncularının bazı fiziksel ve motorik özelliklerinin incelenmesi. Türk Spor Bilimleri Dergisi, 2(2), 148-155.
- Koçyiğit B., Akın S., Şentürk A. (2020). The Effects of Combined Trainings On Tennis Serve Speed İn Tennis Players. Türkiye Klinikleri Spor Bilimleri, 12(2). 137-146.
- Koçyiğit B., Çimen E., Karakuş S. (2018). 12-14 Yaş Grubu Hentbol Ve Tenis Performans Sporcuların Fiziksel Antropometrik Ve Motorik Özelliklerinin Karşılaştırılması, Sportif Bakış: Spor Ve Eğitim Bilimleri Dergisi, 5(1), 14-25.
- Koçyiğit B., Kumartaşlı M., Orhan, H., Yılmaz, E. (2020). Badminton Antrenmanlarının Dikkat Düzeyi Ve Reaksiyon Zamanı Üzerine Etkisinin İncelenmesi. Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi, 3(2), 40-54.
- Koçyiğit B., Özcan S. (2020). Sporda Bilimsel Araştırmalar (Ed; Özmutlu İ., Erhan E.) İstanbul, Efe Akademi.
- Koçyiğit B., Şahinler Y. (2019). 12-14 Yaş Tenisçilerde Teknik Antrenman Programlarının Bazı Biyomotorik Ve Teknik Gelişimleri Üzerine Etkilerinin Araştırılması. Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi, 21(3), 85-95.
- Koz M., Ersöz G. (2010). Spor yaralanmalarının önlenmesinde fiziksel ve kassal uygunluğun önemi. Türkiye Klinikleri Journal Of Orthopaedics And Traumatology Special Topics, 3(1), 14-19.
- Lengkana AS., Tangkudung SA. (2019). The effect of core stability exercise (CSE) on balance in primary school students. Journal of Education, Health and Sport, 9(4): 160-167.
- McGill SM., Grenier S., Kavcic N., Cholewicki J. (2003). Coordination of Muscle Activity to Assure Stability Of the Lumbar Spine. Journal of Electromyography and Kinesiology, 13(4), 353-359.
- McMullen, J., ve Uhl, TL. (2000). A Kinetic Chain Approach For Shoulder Rehabilitation. Journal of Athletic Training, 35(3), 329
- Muratlı S. (2003). Çocuk ve Spor-Antrenman Bilimi Yaklaşımıyla, Ankara, Nobel Basımevi.
- Nadler SF., Malanga GA., Bartoli LA., Feinberg JH., Prybicien M., DePrince M. (2002). Hip Muscle Imbalance and Low Back Pain In Athletes: Influence of Core Strengthening. Medicine and Science in Sports and Exercise, 34(1), 9-16.
- Özdiñ M., Alp M. (2020). Korfbolcularda Teknik ve Kombine Antrenman. 17 Meldrum Street, Beau Bassin 71504, Mauritius, Lap Lambert Academic Publishing. ISBN: 978-620-2-51117-3.
- Pluim BM., Miller S., Dines D., Renstrom PA, Windler G., Norris B. (2007). Sport science and medicine in tennis. British Journal of Sports Medicine; 41(11), 703-4.

- Reed CA., Ford KR., Myer GD., Hewett TE. (2012). The Effects of Isolated and Integrated 'Core Stability' Training On Athletic Performance Measures. *Sports Medicine*, 42(8), 697-706.
- Reilly T., Secher N., Snell P., Williams C., Williams C. (2005). *Physiology of sports*. Routledge.
- Santana JC. (2005). 'Strength training for swimmers: Training the core' *Clin J Sport Med*, 2(27), 40- 42.
- Sato K., Mokha M. (2009). Does core strength training influence running kinetics, lower-extremity stability, and 5000-M performance in runners? *The Journal of Strength & Conditioning Research*, 23(1), 133-140.
- Schiffer T., Schulte S., Sperlich B. (2008). Aerobic Dance: Health and Fitness Effects in Middle-Aged Premenopausal Women. *Journal of Exercise Physiology-Online*, 11(4), 25-33.
- Scibek JS. (1999). The effect of core stabilization training on functional performance in swimming: University of North Carolina at Chapel Hill.
- Scott S. (2008). *Able bodies balance training*, Human Kinetics, USA.
- Sever O., Kır R., Yaman M. (2017). 11-13 Yaş Arası Erkek Tenisçilerde Periyotlanmış Core Antrenman Programının İsabetli Servis Hızına Etkisi. *Journal of Human Sciences*, 14(3), 3022-3030.
- Suna G., Beyleroğlu M., Alp M., Yalçın S. (2016). Investigating The Effects Of Coordination Trainings On Velocity Balance And Agility Features Of Tennis Kids. *International Refereed Academic Journal Of Sports, Health And Medical Sciences*, (20), 13–23.
- Türkay İK., Gökbel S. (2020). 11-13 Yaş Tenisçilerde Uygulanan Kombine Antrenmanların Vücut Kompozisyonlarına Etkisi Effect of Combined Training on Body Composition of 11-13 Years Old Tennis Players, *Spor Eğitim Dergisi*, 4 (1), 33-41.
- Willardson JM. (2018). *Core Gelişimi*. Bulgan Ç., Başar MA. (Çev). İstanbul: İstanbul Medikal Sağlık ve Yayıncılık.
- Yaggie JA., Campbell BM. (2006). Effect of balance training on selected skills. *The journal of strength ve Conditioning Research*, 20(2), 422-428.
- Yılmaz E. (2019). *Yüzme Antrenmanlarının Çocuklar Üzerindeki Etkisi*. 17 Meldrum Street, Beau Bassin 71504, Mauritius, Lap Lambert Academic Publishing. ISBN: 978-620-0-24490-1.
- Yüksel O., Akın S. (2017). The Effects of 8 Weeks Core Training On Dynamic Balance Of Elite Level Badminton Players. *European Journal of Physical Education and Sport Science*, 3(12), 95-105.

Mardin Artuklu Üniversitesi Öğrencilerinin Engellilere Yönelik Tutumlarının İncelenmesi

Abdullah ALTUNHAN¹, Ramazan BAYER², Muhammed Zahid AÇAK³

ÖZET

Amaç: Bu çalışma, sağlık hizmetleri bölümü öğrencilerinin engellilere yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Yöntem: Araştırmada tarama modeli yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini Mardin Artuklu Üniversitesi öğrencileri oluştururken örneklem grubunu bu üniversitede eğitim gören Sağlık Hizmetleri Yüksek Okulu ve Meslek Yüksek Okulu Çocuk Gelişimi, Hemşirelik, İlk ve Acil Yardım, Tıbbi Tanıtım Pazarlama ve Yaşlı Bakımı bölümlerinde öğrenim gören 257'si (%71,0) kadın, 105'i (%20,0) erkek olmak üzere toplam 362 öğrenci katılmıştır. Araştırmada "Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği (YEKYTÖ)" kullanılmış ve sonuçların değerlendirilmesinde SPSS 20 istatistik paket programı kullanılarak ikili değişkenler için bağımsız örneklem t-testi ikiden fazla değişkenler için One-Way ANOVA testi kullanılmıştır.

Bulgular: Öğrencilerin cinsiyet değişkinine göre engellilere yönelik tutumları arasında anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Ayrıca yaş, sınıf, anne/baba eğitim durumu, aylık gelir ve bölüm değişkinine bakıldığında engellilere yönelik tutumlarından yaş, sınıf, anne/baba eğitim ve aylık gelir durumunda anlamlı bir farklılık bulunmadığı ancak bölüm durumu değişkininde anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir.

Sonuç: Bu çalışma sonucunda sağlık hizmetleri bölümü öğrencilerinin engelli bireylere yönelik olumlu tutuma sahip oldukları belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Engelli, Engelliye Yönelik Tutum, Sağlık Hizmetleri Öğrencisi.

ABSTRACT

An Investigation of Mardin Artuklu University Students' Attitudes Towards the Disabled Persons

Purpose: This study has been conducted to determine the attitudes of health services students towards disabled people.

Method: The scanning model method was used in the research. While the population of the study was constituted by the students of Mardin Artuklu University, the sample group was 257 (71.0%) women studying in the Departments of Child Development, Nursing, First and Emergency Aid, Medical Promotion Marketing and Elderly Care a total of 362 students, 105 of whom (20.0%) were male, attended. In the study, the Attitude Scale for Persons Affected by Disability (YEKYTÖ) was used and the SPSS 20 statistical package program was used to evaluate the results, and the independent sample t-test for binary variables and One-Way ANOVA test for more than.

Result: It has been determined that there is a significant difference according to the gender variable towards disableds. In addition, when looked at age, class, mother / father education status, monthly income and department variable, there has been no significant difference in the attitudes towards disabled people in terms of age, grade, parents' education and monthly income, but a significant difference in the department status variable.

¹ Artuklu Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu, Mardin/TÜRKİYE

² Malatya Turgut Özal Üniversitesi, Malatya/ TÜRKİYE

³ Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sağlık Bilimler Enstitüsü, Malatya/ TÜRKİYE

Conclusion: As a result of this study, it has been determined that the students of the health services department have a positive attitude towards disabled individuals.

Keywords: Disability, Attitude Towards The Disabled, Healthcare Student.

GİRİŞ

Engellilik kavramı tarih süreç içerisinde günümüze kadar önemli kuruluş ve kişiler tarafından farklı tanımlamalar ile ifade edilmektedir. Bu bağlamda Dünya Sağlık Örgütü (WHO), Birleşmiş Milletler (BM) ve ülkemizde yayımlanmış 5378 Engelliler Hakkında Kanun' a göre genel anlamda engellilik, bireylerin fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duyuşsal yetilerinde doğum öncesi ve doğum sonrası çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı topluma diğer bireyler ile birlikte eşit koşullarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan tutum ve çevre koşullarından etkilenen birey olarak tanımlanmaktadır. Engellilik, engelli birey ve aile çevresi olmak üzere bir bütün olarak ele alındığında nüfusun önemli bir kısmını doğrudan ilgilendirmektedir. WHO raporuna göre Dünya nüfusunun yaklaşık %15'ni, (2011) engelli bireyler oluşturmaktadır. Ülkemizde ise engellilere yönelik politikalar geliştirilmiş ve oluşturulan "Ulusal Engelli Veri Sistemi" kayıtlarına göre ve hayatta olan engelli sayısının; 1.423.334'ü erkek, 1.109.875'i kadın olmak üzere 2.533.209'dur. Ağır engeli olan kişi sayısı 777.569'dur (Mevzuat, 2005; WHO, 2011; ASPB EYHGM, 2014; Karahan ve Kuru, 2015; Ünal ve Yıldız, 2017; T.C. AÇSHB., 2020).

İnsan davranışına yön veren bireylerin psikolojik, duygu ve davranışlarını oluşturan etmenler tutum olarak ifade edilmektedir ve olumlu/olumsuz olmak üzere iki bölüme ayrılmaktadırlar. Olumsuz tutumlar nesne, kişi ya da olguya yönelik olumsuz tepki ve düşünceye sahip olma, olumlu tutumlar ise nesne, kişi ya da olguya yönelik olumlu tepki ve düşünceye sahip olmaktır (Smith, 1968; Gürsel, 2006; Özyürek, 2006; Sezer 2012).

Engelli kişilere yönelik tutumlar, kişilerin hayatlarının bütününe etkileyebilmektedir. Engelli kişilerle iletişim kurmak, paylaşım ve etkileşim içinde olmak olumlu tutumları geliştirmektedir. Nitekim bireylerdeki fiziksel yetersizliğin tek başına bir engele neden olamayacağı, bu durumun ancak yetersizliği olan bireyin kendi kendisini veya diğer bireylerin onu yetersizlik algısı durumunda, bir engele neden olacağı tespit edilmiştir. Engelli kişilerin sayısı azımsanmayacak sayıda olmasına rağmen bireylere yönelik ön yargılı tutumlar ve ayrımcı davranışlar tarihsel süreç içerisinde her dönemde varlık gösterdiği ve engelli kişilere karşı olumsuz tutumların özellikle erken yaşlarda ortaya çıktığı bilinmektedir. Ülkemizde engelli birey sayısının yüksek olmasına rağmen engellilere yönelik olumsuz tutumlar da yüksektir. Bu problemin kökünde, engelli bireylere yönelik oluşan veya oluşturulan olumsuz

tutumlarından kaynaklanmaktadır (Barton, 1993; Şenel, 1996; Grewal ve ark., 2002; Sezer, 2012; Daşbaşı, Kesen ve Eryılmaz, 2013).

Engelli bireylerin toplumsal hayat içinde eksiksiz olarak ve etkili biçimde yer alabilmeleri için onlara yönelik tutumların olumlu şekilde değiştirilmesi çok önemlidir. Bu değişimin hayat bulacağı yerlerin başında üniversiteler vardır. Sağlık emekçileri, engelli kişilerle en sık karşılaşan ve bakım hizmeti veren kişilerdir. Bu nedenle, değişimin sağlanabilmesi için öncelikle sağlık bilimleri öğrencilerinin engelliliği nasıl algıladığının araştırılması gerekmektedir. Buna göre bu çalışma, sağlık hizmetleri öğrencilerinin engellilere yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla yapılmıştır.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Üniversite öğrencilerinin engellilere yönelik tutumlarının belirlendiği bu çalışmada, geçmişte var olan bir durumu veya günümüzde varlığını sürdürdüğü biçimiyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımı olan tarama modeli uygulanmıştır (Karasar, 2018).

Gönüllü Grupların Oluşturulması

Çalışmanın evrenini Mardin Artuklu Üniversitesi öğrencileri oluştururken örneklem grubunu bu üniversitede eğitim gören Sağlık Hizmetleri Yüksek Okulu, Meslek Yüksek Okulu, Çocuk Gelişimi, Hemşirelik, İlk ve Acil Yardım, Tıbbi Tanıtım Pazarlama ile Yaşlı Bakımı bölümlerinde öğrenim gören rastgele (randomize) yöntemle seçilmiş 362 öğrenci oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama yöntemi olarak ilk bölümde üniversite öğrencilerinin bireysel özelliklerini belirlemeye yönelik sorulara (yaş, cinsiyet, bölüm, sınıf, aylık gelir düzeyi, ebeveynlerin eğitim durumu, düzenli spor yapma durumları, ailesinde engelli bulunma durumuna yer verilirken, ikinci bölümde Yuker ve Block (1986) tarafından geliştirilen ve Özyürek (2006) tarafından Türkçeye uyarlanan “Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği (YEKYTÖ)’ne yer verilmiştir. Ölçeğin amacı; engel gruplarını özel olarak ayırmaksızın, genel anlamda yetersizlikten etkilenmiş kişilere yönelik tutumları ölçmektir.

Ölçek 20 madde olup, 6’lı likert biçiminde hazırlanmıştır (+3 Tamamen Katılıyorum, +2 Katılıyorum, +1 Biraz Katılıyorum, -1 Biraz Katılmıyorum, -2 Katılmıyorum, -3 Kesinlikle Katılmıyorum). Ölçeğin 2, 5, 6, 11 ve 12. maddeleri ters şekilde puanlanmaktadır. Tüm maddeler işaretleri dikkate alınarak toplandıktan sonra, negatif değerleri ortadan

kaldırmak amacıyla +60 eklenerek toplam puan elde edilmektedir. Ölçekten alınacak en yüksek puan 120'dir. Veriler 2018-2019 öğretim yılı güz döneminde, araştırmacılar tarafından yapılan yüz yüze görüşmeler sonucu toplanmıştır. Verilerin toplanmasına geçmeden önce öğrencilere araştırmanın amacı konusunda bilgi verilmiştir. Öğrencilerin soru formunu doldurmaları 8-12 dakika sürmüştür (Yuker ve Block,1986; Özyürek, 2006).

Verilerin Analizi

Araştırma bulguları SPSS 20.0 paket programı ile değerlendirilmiş ve % 95 güven ile çalışılmıştır. Çalışmada elde edilen ölçek puanının normal dağılıma uygunluğunun belirlenmesi amacı ile "Kolmogorov-Smirnov" testi, homojenliğini belirlemek için "Anova-Homogeneity of variance" testi, güvenirlik düzeyinin belirlenmesi amacı ile "Cronbach's Alfa" katsayısı hesaplanmış ve verilerin homojen ve normal bir dağılıma sahip olduğu belirlenmiş ve buna bağlı olarak analizlerde parametrik testlerin kullanılmasına karar verilmiştir. Ölçek puanının demografik değişkenlere göre değişiklik gösterme durumunun test edilmesinde iki grulu değişkenler için t testi, üç ve daha fazla grulu değişkenler için "One-Way ANOVA" testi kullanılmıştır. Gruplar arasındaki farkın kaynağını belirlemek için ise post-hoc testlerden "Tukey testi" kullanılmıştır.

BULGULAR

Mardin Artuklu Üniversitesi öğrencilerinin engellilere yönelik tutumlarının belirlenmesi amacıyla yapılan çalışma sonucunda elde edilen tüm bulgular Tablo 1, Tablo 2 ve Tablo 3'de detaylandırılarak yorumlanmıştır. Buna göre elde edilen bulgular sonucunda aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

Tablo 1'e göre araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin demografik özelliklerine bakıldığında araştırmaya katılan kişilerin 257'si (%71,0) kadın, 105'i (%20,0) erkek olmak üzere toplam 362 kişidir. Araştırmaya en fazla İlk Acil Yardım (%36,2) bölümünden ve 2. sınıf (%57,7) öğrencilerinden katılım sağlanmıştır. Engelli yakın durum değişkenine bakıldığında 140 öğrencinin engelli yakını olduğu ve 40 öğrencinin ise kendilerinin de engel durumu olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 1. Araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin demografik özelliklerinin dağılımları

Değişken	Grup	f	%
Cinsiyet	Kadın	257	71,0
	Erkek	105	29,0
Yaş	18	17	4,7
	19-21	242	66,9
	22-24	88	24,3
	24+	15	4,1
Bölüm	Hemşirelik	60	16,6
	İlk Acil Yardım	131	36,2
	Yaşlı Bakım	75	20,7
	Çocuk Gelişimi	71	19,6
	Tıbbi Tanıtım Pazarlama	25	6,9
Sınıf	1	94	26,0
	2	209	57,7
	3	50	13,8
	4	9	2,5
Anne Eğitim Durumu	Okur-Yazar Değil	166	45,9
	Okur-Yazar	54	14,9
	İlkokul	84	23,2
	Orta Öğretim	44	12,2
	Fakülte/Yüksek Okul	14	3,9
Baba Eğitim Durumu	Okur-Yazar Değil	41	11,3
	Okur-Yazar	46	12,7
	İlkokul	133	36,7
	Orta Öğretim	117	32,3
	Fakülte/Yüksek Okul	22	6,1
Aylık Gelir	1600	163	45,0
	1601-2600	120	33,1
	2601-3600	43	11,9
	3601+	36	9,9
Engelli Yakını Durumu	Evet	140	38,7
	Hayır	222	61,3
Bir Engel Durumu	Evet	40	11,0
	Hayır	322	89,0
Spor Yapma Durumu	Evet	166	45,9
	Hayır	196	54,1

Tablo 2. Bazı değişkenlere göre üniversite öğrencilerinin engellilere yönelik tutumlarının karşılaştırılması

Değişken	Grup	X	Sd.	t	p
Cinsiyet	Kadın	53,90	12,005	-2,231	,026*
	Erkek	56,94	11,152		
Engelli Yakını Durumu	Evet	54,52	11,954	-,336	,737
	Hayır	54,95	11,774		
Bir Engel Durumu	Evet	55,75	14,492	,456	,651
	Hayır	54,66	11,478		
Spor Yapma Durumu	Evet	55,57	12,214	,372	,241
	Hayır	54,11	11,485		

*p<0.05

Tablo 2'ye göre; araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin engelli yakını bulunma durumu, herhangi bir engelinin bulunma durumu ve spor yapma durumuna göre engellilere yönelik tutumları arasında anlamlı bir farklılık saptanmadı ($p>0.05$). Fakat araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine göre engellilere yönelik tutumları arasında anlamlı bir farklılık tespit edildiği ve erkek üniversite öğrencilerinin kadın üniversite öğrencilerinden daha yüksek engellilere yönelik tutum puanına sahip oldukları belirlenmiştir ($t=-2,231$, $p<,026$).

Tablo 3. Çeşitli değişkenlere göre üniversite öğrencilerinin engellilere yönelik tutumlarının karşılaştırılması

Değişken	Grup No/Grup	X	Sd.	F	p	Post-Hoc
Yaş	1 18	55,29	11,501	1,038	,376	
	2 19-21	55,48	11,742			
	3 22-24	53,00	12,475			
	4 24+	53,33	9,173			
Bölüm	1 Hemşirelik	53,16	10,224	4,719	,001*	2>4* 3>4* 3>5*
	2 İlk Acil Yardım	56,68	11,665			
	3 Yaşlı Bakım	57,48	11,768			
	4 Çocuk Gelişimi	51,53	12,283			
	5 Tıbbi Tanıtım Pazarlama	49,84	11,797			
Sınıf	1 1. Sınıf	55,98	11,903	,714	,544	
	2 2. Sınıf	54,63	12,085			
	3 3. Sınıf	53,02	10,385			
	4 4. Sınıf	55,44	13,184			
Anne Eğitim Durumu	1 Okur-Yazar Değil	54,35	11,654	,476	,754	
	2 Okur-Yazar	54,88	11,733			
	3 İlkokul	56,19	12,212			
	4 Orta Öğretim	53,52	11,510			
	5 Fakülte/Yüksek Okul	55,00	13,778			
Baba Eğitim Durumu	1 Okur-Yazar Değil	55,53	12,625	1,024	,403	
	2 Okur-Yazar	57,21	12,023			
	3 İlkokul	54,85	11,562			
	4 Orta Öğretim	54,30	12,214			
	5 Fakülte/Yüksek Okul	50,59	8,995			
Aylık Gelir	1 1600 TL ve altı	53,90	12,089	1,362	,254	
	2 1601-2600 TL	56,55	11,885			
	3 2601-3600 TL	53,67	10,145			
	4 3601 TL ve üzeri	54,19	12,118			

* $p<0.05$

Tablo 3'e göre; araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin yaş, sınıf, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu ve aylık gelir durumuna göre engellilere yönelik tutumları arasında anlamlı bir farklılık bulunmadı ($p>0.05$). Ancak, araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin bölümlerine göre engellilere yönelik tutumları arasında anlamlı bir farklılık

belirlenmiştir. ($F=4,719$, $p<,001$). Belirlenen bu farklılığın kaynağını belirlemek için yapılan post hoc test sonucuna göre; ilk acil yardım bölümü öğrencilerinin çocuk gelişimi bölümü öğrencilerinden, yaşlı bakımı bölümü öğrencilerinin çocuk gelişimi bölümü öğrencilerinden, yaşlı bakımı bölümü öğrencilerinin de tıbbi tanıtım ve pazarlama bölümü öğrencilerinden anlamlı olarak daha yüksek engellilere yönelik tutum puanına sahip oldukları belirlenmiştir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin aile eğitim ve gelir durumuna göre eğitim durumlarının ve gelir düzeylerinin düşük olduğu belirlenmiştir. Engel durumu değişkeni sonucuna göre çevresinde engelli bireylerin bulunduğu ve 40 bireyin ise kendilerinin de herhangi bir engel durumu olduğunu belirtmişlerdir. Türkiye’de engelli sayısı konusunda her birinde farklı ölçütlerin alındığı istatistik sonuçlarla karşılaşılmaktadır. Örneğin, Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı tarafından Türkiye İstatistik Kurumuna 2002 yılında yaptırılan Türkiye Özürlüler Araştırması’na göre, Türkiye’de engelli nüfusun toplam nüfus içindeki oranı %12.29’dur. Bu sonuca göre 8,5 milyon engelli vatandaşımız bulunmaktadır (Şenel, 1996; Özida, 2002). Aile bireylerinde yahut akrabalar içinde engelli olan/olmayan; tanıdık engelli olan/olmayan öğrencilerin engelli bireylere karşı tutumlarında farklılık olmadığı belirlenmiştir (Sarı, Bektaş, ve Altıparmak, 2010). Elde edilen bulgularımız ile literatürdeki sonuçlar paralellik göstermektedir. Ancak aile eğitim ve gelir durumunda oluşan farklılığın yapılan araştırmanın il durumundan kaynaklandığı, bu bölgede yaşayan bireylerin daha çok maddi gelir sağlamak zorunda olması nedeniyle eğitim durumunda farklılığın oluştuğu söylenebilir.

Cinsiyetler arası engellilere karşı tutumları incelendiğinde kadın ve erkekler arasında ($p<0,26$) anlamlı fark olduğu belirlenmiştir. Analiz sonucuna göre kızlarla erkekler arasında ölçek puanları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Kadınların ölçek puan ortalaması 53,90 erkeklerin ölçek puan ortalaması ise 56,94’tür. Buna göre erkeklerin ölçek puanı kızlara göre daha yüksektir. Bu sonuçlara göre yaptığımız çalışma ile ilgili alanda yapılan çalışmalar paralellik göstermektedir (Sarı, Bektaş, ve Altıparmak, 2010; Şahin ve Bekir, 2016).

Araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin bölümlerine göre engellilere yönelik tutumları arasında anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$). Belirlenen bu farklılıkta; ilk acil yardım bölümü öğrencilerinin çocuk gelişimi bölümü öğrencilerinden, yaşlı bakımı bölümü öğrencilerinin çocuk gelişimi bölümü öğrencilerinden, yaşlı bakımı bölümü öğrencilerinin de tıbbi tanıtım ve pazarlama bölümü öğrencilerinden anlamlı olarak daha

yüksek engellilere yönelik tutum puanına sahip oldukları saptanmıştır. Bu bölümler arasında çocuk gelişimi, Yaşlı bakımı, İlk ve acil yardım bölümlerinde engelli bireylere yaklaşım konuları işlenmektedir. Tıbbi tanıtım ve pazarlama bölümünde okutulan derslerde ya da içeriklerinde engelli bireylere yönelik herhangi bir anlatım yoktur. Bu bilgiler ışığında sağlık bölümlerinde okutulan engelli bireylere yönelik dersler ve içerikler olumlu yönde öğrencileri etkilemediği düşünülmektedir. Donaldson (1980) ve Tait (2000)'in yaptıkları araştırmalarda, üniversitenin çeşitli bölümlerinde okuyan ve engelli bireyi tanıtan ders alan ve almayan öğrencilerin tutumları karşılaştırılmıştır. Sonuçta ders alanların tutumlarında anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Yüksek öğretim öğrencileri, acıma, d Tablo 1'e göre araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin demografik özelliklerine bakıldığında araştırmaya katılan kişilerin 257'si (%71,0) kadın, 105'i (%20,0) erkek olmak üzere toplam 362 kişidir. Araştırmaya en fazla İlk Acil Yardım (%36,2) bölümünden ve 2. sınıf (%57,7) öğrencilerinden katılım sağlanmıştır. Engelli yakın durum değişkenine bakıldığında 140 öğrencinin engelli yakını olduğu ve 40 öğrencinin ise kendilerinin de engel durumu olduğunu belirtmişlerdir.

ışlama, etiketleme gibi negatif düşüncelerden sıyrılma gibi kuvvetli yöneline sahiptirler. Bunun yanı sıra engellilere yardım eli uzatılması gereken birer birey olarak da tanımlanmaktadır (Ünal ve Yıldız, 2017). Gürsel (2006)'in yapmış olduğu beden eğitimi bölümleri arasında engelli bireylere yaklaşım ile ilgili çalışmada ders alanlar ile almayanlar arasında anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir.

Öneriler

Yaşadığımız toplum ancak engelli bireyleri de içine alacak şekilde yaşanıldığında gerçek anlamda toplum olacaktır. Onları da içine alan toplumsal kurum ve kuruluşların oluşturulması ve özellikle yerel yönetimlerin çevre düzenlemeleriyle engelli bireylerin yaşamlarında kolaylık sağlamada katkıda bulunmalıdırlar.

Üniversite öğrencilerinin ileriki yaşamlarında toplumun eğitim, sağlık vb. hizmet edicileri konumuna geleceklere düşünüldüğünde gerekli bilgi ve farkındalık oluşturulabilmesi için engelli bireyleri tanıtıcı, engellilere yönelik tutumlarını olumlu yönde geliştirici müfredat çalışmalarının yapılması gerekmektedir.

Kitle iletişim araçları ile görsel ve yazılı medya özellikle sosyal medya aracılığıyla engelli bireylere olan yaklaşımın normalleştirilmesi ve her engelsiz bireyin potansiyel bir engelli adayı olabileceği ifade edilmelidir.

KAYNAKLAR

- ASPB EYHGM. (2014). Birleşmiş Milletler sisteminde engellilik. Eylül 22, 2017 tarihinde <http://eyh.aile.gov.tr/mevzuat/uluslararası-mevzuat/13-birlesmismilletler-sisteminde-engellilik>.
- Barton L. (1993). The Struggle for Citizenship: The Case of Disabled People. *Disability, Handicap & Society*. 8(3), 235-48.
- Demir, Ö, Aysoy, M. (2004). Türkiye Özürlüler Araştırması 2002. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.
- Daşbaşı, S., Kesen, N. F. ve Eryılmaz, C. (2013). Eğitim Kurumlarında Görev Yapan Öğretmenlerin Engellilere Yönelik Tutumları. *Sağlık ve Toplum*. 23(1), 39-46.
- Donaldson, J. (1980). Chanking Attitudes Toward Handicapped Persons: A Review and analysis of research. *Exceptional Children*. 46 (7).
- Grewal, L., Joy S., Lewis, J., Swales, K., Woodfield, K. (2002). Disabled for Life? Attitudes towards, and experiences of Disability in Britain Leeds: Department for Work and Pensions: Research Report No. 173.
- Gürsel, F. (2006). Engelliler İçin Beden Eğitimi ve Spor Dersinin Öğrencilerin Engellilere Yönelik Tutumlarına Etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 31, 67-73.
- Karahan, B. G ve Kuru, E. (2015). Ortopedik, Görme ve İşitme Engelli Öğrenciler İçin Beden Eğitimi ve Spor Dersi Tutum Ölçeği Geliştirme Çalışması. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 10 (1).
- Karasar, N. (2018). Bilimsel Araştırma Yöntemi (Otuz Üçüncü Basım). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Özida (2002). T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Türkiye Özürlüler Araştırması, Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.
- Özyürek, M. (2006). Engellilere Yönelik Tutumların Değiştirilmesi. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Sarı, H. Y., Bektaş M ve Altıparmak S. (2010). Hemşirelik Öğrencilerinin Engellilere Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi. *Yeni Tıp Dergisi*. 27.
- Sezer, F. (2012). Engelli Bireylere Yönelik Olumlu Tutum Geliştirmeye Yönelik Önleyici Rehberlik Çalışması; Deneysel Bir Uygulama. *Education Sciences*. 7 (1), 16-26.
- Smith, M. B. (1968). Attitude Change International Encyclopedia of The Social Sciences. Crowell and Mac Millan.
- Şahin, H ve Bekir, H. (2016). Üniversite Öğrencilerinin Engellilere Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 767-77.
- Şenel, H. G. (1996). Yetersizliği Olan ve Olmayan Gençlerin Yetersizliğe Yönelik Tutumlarının Karşılaştırılması. *Özel Eğitim Dergisi*. 2(2), 68-75.
- Tait, K. ve Purdie, N. (2000). Attitudes Toward Disability: Teacher Education for Inclusive Environments. *International Journal of Disability, Development and Education*. 47 (1).
- T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetler Genel Müdürlüğü (2020). Mart Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni.
- Ünal, V., ve Yıldız, M. (2017). Üniversite Gençliğinin Engellilere Yönelik Tutumlarının İncelenmesi: Sivas Örneği. *The Journal Of Academic Social Science Studies*. 57, 341-58.

WHO (2011). Dünya engellilik raporu. Ankara: EYHGM Yayınları. 02.09.2018 tarihinde <http://eyh.aile.gov.tr/data/5480490c369dc57170df34bd/D%C3%BCnya%20Engellilik%20Raporu-basilan.pdf> adresinden alındı

Yuker, H. E. ve Block J. R. (1986). Research With the Attitude to Ward Disabled Persons Scales (ATDP) 1960-1985. Hempstead, NY: Center for the Study of Attitudes Toward Persons with Disabilities, Hofstra University.

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5378&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>, 2005, Erişim: 02.01.2021.

